A. Diss. 10820

59

CHRISTIANI THOMASII,

PHILOSOPHI & JURISCONSULTI,

QUÆSTIONUM PROMISCUARUM,

HISTORICO-PHILO-SOPHICO-JURIDICA-RUM,

IN

ACADEMIA FRIDERICIANA

Anno M DC XCIII.

Publice ventilatarum, maximam partem Paradoxarum

DODECAS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

LITTERIS SALFELDIANIS.

Staatl. Bibliothek
Regensburg

SERENISSIMI ET POTENTISSIMI

ELECTORIS BRANDENBURGICI

&c. &c.

CONSILIARIIS INTIMIS ET MINISTRIS STATUS

Atq;

ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ SUPREMIS CURATORIBUS,

Illustrissimis & Excellentissimis

Dominis

DN. JOHANNI FRIDERICO de RHEZ,

HÆREDITARIO IN Groſſenbähnitz/ &c.

ET

DN. DANIELI LUDOVICO de DANCKELMANN,

SUPREMO MILITIÆ ELECTORALIS COMMISSARIO &c.

Dominis meis Gratioſisſimis.

ILLUSTRISSIMI & EXCELLENTISSIMI DOMINI, DOMINI GRATIOSISSIMI.

INsignem habere usum Disputationes, & potissimum publicas, vel ex fine earum, qui intendi debet ab hominibus ratione vera utentibus, apparet. Debebant homines ideo disputare, ut collatione duorum vel veritas eo facilius inveniretur, vel falsitas & error eo melius evitari possit. Quo magis igitur publice ejusmodi collationes fiunt, eo major debebat spes adesse, ut fines disputationum eo citius obtineri possent, cum quilibet de populo ad placitam collationem hic admittatur, & adeo vix videatur possibile, ut veritas, quam ita unitis animis quærunt plures, in occulto manere possit, utpote quæ alias non ita difficilis inventu est, si modo quis vel solus præjudicia deserere velit. Sed diffiteri tamen haud possumus, eo fere dilapsas esse disputationes publicas, ut, quod ni fallor Luthero tribuitur, de plurimis earum jure dici possit, disputando effici, ut veritas amittatur. Potissimum autem duo enormia vitia malorum horum fontes sunt. Debebant Respondentes & Opponentes animos pacifice ad inveniendam veritatem unire, & legibus amicitiæ quam maxime in disputando

uti. At pax bellum, amicitia dolum respuit & adulationem, cum amicitiæ, docente Plutarcho, nil magis adversetur, quam adulatio. Si vero examinare velis mores disputationum hodiernarum, vel ferociter belligerantes in iis deprehendes, vel impudentes Adulatores, quorum illi maxime operam dant, ut veritas eripiatur, hi, ut falsitas & error sustineantur. Circa utrumque a Respondentibus pariter atq; Opponentibus, potissimum autem ab his peccari consuevit. Nihil notius, simul tamen nihil absurdius, quam quod in ore omnium est: Disputationes esse instar bellorum, aut: esse bella incruenta. Inde uti in bello pars, quæ nullam habet fiduciam virium suarum, pugnam detrectat, & interim apud suos milites hostem contemnit, aut coram illis de justitia causæ & felici eventu multa vana differit: ita & in Disputationibus, in quibus publici errores tanguntur, etiamsi cuilibet potestas publice opponendi concedatur, multi tamen sunt, qui cum erroribus adoleverunt, aut quorum interest, ne veritas populo cognita fiat, qui adeo collationes publicas sub vanissimis prætextibus detrectant, inque iis magis muti assident quam pisces, at e contrario e cathedris suis, ubi non est locus contradicendi, plurima in adversarios heroice, & cum applausu miseræ plebis declamant. In ipsis autem disputationibus nihil frequentius, quam ut disputantes vel Sophistice invicem agant (habet enim & Respondens modos Sophisticos objectionem eludendi,) fraudulentisque technis unus alterum a veritatis semita seducere intendant, vel clamoribus auditoria repleant, & medios sermones indecore interpellent, vel interrogatiunculis ad auditores, ridiculisque gesticulationibus præoccupare animos eorum gestiant, vel aperte rixentur, vel mutuas injurias easque atroces evomant, vel denique, si aliter non possint, pœnis civilibus argumenta pro-

posi-

posita resolvant, aut etiam, si uterque publice se prostituerit, de obtenta victoria magis ridicule certent, & ambo triumphum canant, atque applausum auditorii expetant. Ita facies rerum mutantur, & ex Auditorio Palæstra fit, ex Disputantibus Pugiles, sæpius & Andabatæ, cum sæpe clamores illi & Sophismata utrobique nihil nisi aërem verberent. Sed pensiremus etiam scenam adulationis, a priori scena in tantum diversam, ut ibi Tragœdiarum, hic Comœdiarum simulacra deprehendas. Tempus hic laudationibus insumitur mutuis, & cum inter viros virtute præditos ita receptum sit, ut impudentiæ indicium sit, alterum in faciem laudare, penitus amissi pudoris, laudes ejusmodi hilari fronte excipere, quasi ex compromisso publice de impudentiæ præmio certatur. Osculis excipiuntur insulsissimæ vel objectiones vel responsiones; parentum, patronorum, patriæ, imo universi fere orbis literarii felicitas deprædicatur, & nulliter, si unquam, nomine totius populi, sed absque mandato, vota solennissime adduntur. Exulat hic Veritas, regnat Autoritas. Contra hanc qui hiscere audet, læsæ majestatis reo judicatur nequior. Comparanti autem inter se ista duo vitia, vix apparebit, quodnam majora damna veritatis studio inferat. Videtur tamen contra adulationem esse pronunciandum. Vexatio in bellicis istis congressibus minimum vexatis intellectum dat. At adulatio sua natura ita apta est, ut ex sapientissimis etiam reddat stultos, & ita vel maxime noxa hoc disputandi modo infertur incautæ juventuti. Et tamen hoc quoque vitium tam frequens esse incipit, ut pro injuria fere haberi soleat, si quis cordate, modeste tamen, errores publice admissos publice ostendere satagat, & triumphum ignorantiæ dubium reddere firmissimis rationibus audeat, in tantum, ut fama

retulerit, non deesse ignorantiæ defensores publicos, intempestiva consilia pro Academiarum incremento suppeditantes, ere videlicet novarum Academiarum esse, ut indulgeatur aliquid, & calcar quasi addatur fratribus ignorantiæ ad honores & gloriam tendentibus. Quamvis vix credibile sit, ista serio a quoquam prolata esse. Quis enim sine impietatis nota ex Academis theatra aucupandæ vanæ gloriæ faceret? Quis sine justissima censura novas potissimum Academias vellet habere pro Asylis ignorantiæ, in quibus excrementa aliarum scholarum solatium invenirent & protectionem? Quis non potius ad officium Professorum pertinere justissime contenderet, ut omnibus modis operam dent, quo utrumque hoc Disputationum vitium e novis potissimum Academiis exulet, & legitimæ Disputationes instituantur, & Sophismata pariter ac rixæ, atque adulatio illa pestilens in tempore consilium abeundi accipiant? Ego, quantum in me est, sive Respondentis, sive Opponentis vice fungar, semper ita me soleo gerere, ut litigia præscindantur, Sophismata placide ostendantur, mens eorum cum quibus conferetur, distincte proponatur, dubia vel perspicue exhibeantur, vel perspicue solvantur, rationes adhibeantur, non verba inania, denique & juventus ad justæ disputationis normam & præceptis & exemplo assuefiat. Specimen aliquod industriæ meæ, sed debitæ, & forte minoris, quam a me exigebatur, sistit exercitium præsens; quod cur ad pedes VESTROS, ILLUSTRISSIMI & EXCELLENTISSIMI DOMINI deponam, non longe quærendum est. Constituit POTENTISSIMUS ELECTOR BRANDENBURGICUS VOS Curatores Academiæ Fridericianæ. Justum est, ut VOBIS ratio-

rationes reddam, & rerum hic a me gestarum, & intentionis, qua motus disputationes has instituí, &, DEO dante, absolutis iisdem, singulis septimanis, quantum aëris tempestas permittet, disputationibus aliis continuare decrevi. Suscipite igitur pro ea, qua me hactenus indignum prosecuti estis, Gratia, fœtum hunc ingenii exiguum, & imposterum quoque libertatem, quam SAPIENS PATER PATRIÆ, dum me ad hoc munus vocaret, clementissime mihi indulsit, sub tutamine curæ VESTRÆ, gratiosissime protegite. DEUS VOS SERVET.

ILLUSTRISSIMARUM EXCELLENTIARUM VESTRARUM

Dabam in Academia Fridericiana
Anno 1693. mense
Octobri.

Fidelissimus Cliens

CHRISTIANUS THOMASIUS.

INDEX CONTENTORUM IN PRÆSENTI DODECADE.

Dedicatio & Præfatio differit de vitiis disputantium.

Qv. I. ostendit, non dari justam substantiæ definitionem, eam tamen dari valde interesse Philosophorum, Medicorum & Theologorum.

Qv. II. defendit, Wenceslaum Imperatorem non legaliter esse depositum, nec tantis ac tot vitiis fuisse commaculatum, uti communiter asseritur.

Qv. III. monstrat, jam tempore Socratis sutores fuisse Philosophos, & parum apte adeo eos, qui Böhmium impugnant, argumentum inde desumere quod sutor fuerit.

Qv. IV. tentat definire actionem vanam, & proponere quomodo differat a turpi, ad conciliandas pugnas varias Eruditorum, v. g. de licentia saltationis & similium artium.

Qv. V. asserit, quæstiones ejusmodi paradoxas publice proponere nec illicitum esse, nec sine nota injustitiæ prohibendum.

Qv. VI. probat, doctrinam juris Romani de Servis non magnum habere usum in Servis nostris a Turcis captis.

Qv. VII. respondet objectionibus Clarissimi Placcii, directis contra assertionem Autoris, qua dixerat, Regulam interpretationis de Favorabilibus extendendis & odiosis restringendis, nullius esse momenti, cum favorabile & odiosum definiri nequeat.

Qv. IIX. inquirit, an detur manumissio Turcarum captorum per baptismum, quam celebris quidam ordo Juridicus effinxerat.

Qv. IX. ostendit, Wenceslaum Imperatorem prope inter martyres esse referendum, & odium adversus Clerum Pontificium, atque protectionē Hussi primarias causas videri, cur tam male audiat.

Qv. X. Ex Conringio contra Conringium disputat, dispositionem Reformationis Friderici III. de anno 1441. contra Doctores Juris & Jus Romanum, non ita iniquam esse.

Qv. XI. Probare satagit & Philosophiam communem Peripateticam & Cartesianam esse plus quam Scepticas.

Qv. XII. refutat communem definitionem Accidentis prædicamentalis, & inquirit in definitiones modi & Attributi Cartesianorum.

58. b.

AD

VENTILATIONEM PUBLICAM

DISSERTATIONUM

CELEBERRIMI AUTORIS

De

RATIONE STATUS

Et

ADJUNCTARUM

QVÆSTIONUM HISTORICO-PHILOSOPHICO-JURIDICARUM

LECTORES BENEVOLOS

decenter invitat

CHRISTIANUS THOMASIUS, JCtus,

CONSILIAR. ELECT. BRANDENB. PROF. PUBL.

ET ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ ATQVE FACULTATIS IBIDEM JURIDICÆ SENIOR.

OLim cum in Academiis disputationes publicæ haberentur, paucæ quædam Theſes ad ventilandum proponebantur, qui mos etiam hodie in Academiis Pontificiis ſolet obſervari. Mutata eſt illa conſvetudo apud nos, an in melius an in deterius ? ego determinare nolo. Vulgare habetur nimis ac ineptum, collectione paucularum theſium, ut quod nec laboris nec artis eſt, ſpecimen velle eruditionis edere. Noſtri Juvenes longe majora & fortiora ſcientiæ ac doctrinæ argumenta, ſuppeditant, dum autores fiunt diſputationum elegantisſimarum de ſelectis juris materiis, qua Theoreticis qua Practicis, ſæpius in juſti tractatus formam excreſcentium. Sed, ni fallor, aberravimus a ſcopo Majorum noſtrorum. Illi ſpecimen eruditionis non quærebant in diſputationis elaboratione aut collectione theſium, ſed in earundem defenſione. Oſtendebant ibi Reſpondentes profectus tum in diſciplinis ipſis, ex quibus theſes excerptæ eſſent, tum in artificio diſputandi. Hoc, quoniam frequens exercitium, ut, omnes artes, præſupponit, addebatur Præſes Directoris loco, ne a methodo diſputandi diſputantes aberrarent, cujus adeo partes plerumque erant rariores, ut plurimum bene ſe gerentibus theſium defenſoribus. At noſtri mores de defenſione theſium non ità multum ſunt ſolliciti. Non eſt turpe, crede mihi, adoleſcentulum reſpondere ex Tacito, aut Confutio, egregio illo Sinenſium Philoſopho. Totus mundus cum nomina rerum transmutet, quidni id liceat ſtudioſis, qui tot privilegiis ſunt ornati in jure, ut ſubinde ex Præſidibus faciant reſpondentes, ipſi vero Præſidum perſonam ſuſtineant in cathedra inferiori, & cum melius

quic-

quicquam addere non possint; modestiam suam declarent silentio? Quid verbis, id est, responsionibus opus est, ubi Præsidis & amicorum testimonia in Epistolis aut carminibus gratulatoriis disputationi præ- & sub-missa, adsunt? Esto: publicet Præses disputationes sub suo Præsidio habitas, postea collectas sub suo nomine. Sufficit, quod interim respondens, dum matrimonium forte aut officium ambit, dum in judicio exceptio inhabilitatis ipsi fuit opposita, specimen illud eruditionis suæ in succum, quod ajunt, & sanguinem converterit. Neque falsum committitur, dum quis se Autorem scribit disputationis, cujus nec lineam sæpius elaboravit, sæpius nec intelligit. Vitium in interprete latet. Notum est: verba intelligenda esse secundum substratam materiam. In materia præsenti autor est, qui autor fuit, ut, Præses disputationem conscriberet. Sed & longe alios mores esse hodiernos a veteribus istis majorum institutis, quantum ad opponentes attinet, cuivis facile patet. Curabant olim --- At quid studiosorum vitia enarro, quæ in disputationibus obtinent? Nostrum id, nostrum est, quicquid hac parte peccatur. Quid enim dissimulem? ubi notorium sit vitium, & ubi vel me tacente pleræque disputationes nostræ (absit, ut me ipsum eximam!) id non loquantur, sed clament. Ambitio nostra est, quæ nos movet, ut hac parte indulgeamus imprudentiæ Juvenum, famam sæpe in dedecore quærentium. Volunt decipi, ergo decipiantur. Sufficit, quod fama nostra disputationibus istis nitidius elaboratis augeatur. Avaritia nostra est, cujus impulsu Juventutem alias ad lapsum pronam adhortamur, ut se prostituat. Ita sumimus pecuniam, & sæpe (neque enim hæ quærelæ ad rariora Juvenum eruditorum, quorum laudi adeo nihil de trahitur, exempla pertinent,) mittimus in-

eptos in inferiorem cathedram. Est lucri bonus odor ex re qualibet. Inscitia nostra est, quæ nos impedit nonnumquam, ut nævos ipsos studentium, vel non videamus, vel nequeamus emendare. Cœcus cœcum subinde ducit, & filum Ariadnæum Dialecticæ a plerisque, dum discentes sumus, negligitur, igitur & generoso contemtu idem suspiciendum est, dum Doctores evasimus. Audaces fortuna juvat. Defectum justarum responsionum supplere possunt contradictio, clamor, blanditiæ, &, cujus maxima perpetuo autoritas fuit, autoritas. Inde fit, ut in plerisque Germaniæ Academiis non infrequens sit, ut Respondens dextrorsum prodeat, opponens siniſtrorsum, Præses, quod felix faustumque sit, retrorsum ant antrorsum. Justum est igitur, ut, cum Doctores esse debeamus Juvenum, ne in errores incidant, ipsimet de propria emendatione incipiamus cogitare, imo justum est, ut ego, cum honoratissimi mei Collegæ jam dudum & exemplo & doctrina sua juventutem ab erroribus strenue revocent, non ulteriorem moram hac parte committam, sed & quod in me est, ipsos præeuntes, quamvis non gressibus æquis, sequar. Obtuli igitur non ita pridem publice studiosæ juventuti opellam meam in directione ad artificium disputatorium. Non ingrata fuit ipsis hæc oblatio. Proposuerunt enim sibi Generosi & Nobilissimi Juvenes sequentes, absque præjudicio eruditionis & ordinis sorte locati

DN. LAURENTIUS THOMAS, Oschwizio-Variſc.
DN. ENNO RUDOLPHUS Brenneiſen/ Esena-Frisius,
DN. JACOBUS CONRADUS Keeß/ Lindavienſis,
DN. DAVID STAVINSKY, Borussus,
DN. PETRUS BOJE, Dithmarso-Holsatus,
DN. JOHAN. HENRICUS Schlüter/ Berolinenſis,

DN. JOHAN. DANIEL WOLFART, Hanovienſ.
DN. HENNINGUS ADOLPHUS Koch/ Hoyenſis,
DN. JOHAN. du CLOS, Metenſis Gallus,
DN. JOHAN. ADOLPHUS Metzſch/ Eques Anhaltin.
DN. Gottfried Scheuerer/ Serveſta Anhaltinus.
DN. ANTONIUS GUNTHERUS Winckelmann/
Oldenburgenſis.

quod & reſpondendo & opponendo ſub meo Præſidio & Directione, ſecundum regulas bonæ diſputationis ſe inpoſterum publice exercere, atque ita ad ulteriora exercitia quaſi præparare velint. Inſerviunt ejusmodi intentioni præprimis diſciplinæ, quæ non certo vera, ſed veroſimilia tractant, ut ſunt Hiſtoria, Politica, Jus publicum, & ſi quæ ſunt aliæ ſimiles. In his enim & facilius rationes dubitandi deprehendunt opponentes, & non ita difficulter ope diſtinctionum ex natura negotii deſumtarum, dubia illa expedire poſſunt reſpondentes. Neque de Autore diu ſolliciti eſſe debuimus, poſtquam ſuperiori anno bibliopola noſter *Celeberrimi Autoris*, titulos omnes & encomia noſtra meritis ſuis dudum ſupergreſſi, *tractatum de Ratione Status*, olim in Univerſitate Viadrina diſputationibus publicis agitatum, & hactenus ob ſingulariſimam, quam ſpirat, eruditionem, diu deſideratum, tertia vice edidit. Continent eæ theſes ſelectiſimas Hiſtorico-Politico-Juridicas ad nobiliſimam Juris publici Romano-Germanici doctrinam potiſimum pertinentes, quæ, etſi quidem olim, & antequam Miniſterio Aulico admoveretur *Vir ſummus*, ab ipſo conſcriptæ fuerint, & ita umbram ſaltem ſapientiæ *Ejus*, interim longiſſimo negotiorum graviſſimorum, & ad totius Sacri Romani Imperii utilitatem pertinentium, uſu ad ſummum faſtigium perductæ, erudito exhibeant orbi, næ tamen vel ex hac umbra

de ipso corpore judicare, & quod in proverbio est, ex ungue leonem licebit agnoscere. Postulavit autem reverentia maxima, qua *Ipsius* canitiem veneramur, ut veniam petierimus dissertationes istas iterum revocandi in cathedram Academicam, quam & pro ea, qua nos immerentes hactenus prosecutus est, benignitate, gratiose nobis indulsit, quod beneficium submissa gratitudine publice agnoscimus atque deprædicamus. Jungam ego singulis actibus quæstionem unam, modo Philosophicam, modo Historicam, modo Juridicam, typis publicis inscribendam, quæ, ut ne cum dissertationibus *Celeberrimi Autoris* misceatur, aut, ne vilis iste pannus purpuræ *Ejus* intexatur, istis legibus ex pacto disputationes nostras habebimus. Disputabitur duodecies, ita ut singulis vicibus ex dissertationibus viginti quatuor *de Ratione Status* binæ ventilari debeant. Fiet id diebus Jovis ab hora octava matutina ad duodecimam. Primis duabus horis Respondentem & duos Opponentes Collegas occasione dictarum dissertationum de Ratione Status fideliter ac diligenter exercebo, ut &, ubi in regulas bonæ disputationis impingunt, ipsis modeste & mansuete ostendam, & utramque partem vel in objectione vel in responsione deficientem adjuvem, ac ita in ipso conflictu exemplis obvenientibus methodum disputandi vel doceam, vel corroborem. Audita decima cessantibus Opponentibus ordinariis invitabimus Auditorium, ut si quis contra quæstionem a me propositam velit opponere & dubio meo satisfacere, surgat, vel alio signo nobis dato dubia nostra destruere incipiat; & ita ubi copia opponentium extraordinariorum erit, continuabimus ad duodecimam usque. Ista vero copia deficiente continuabunt Collegæ ordinarii, quibus liberum erit, utrum in dissertationibus de Ratione Status pergere, utrum quæ-

quæſtionem meam impugnare velint. Simul vero his duabus ultimis horis Collegis liberiorem conflictum permittam, ut ipſi ſentiant, quantum diſtet diſputatio ad regulas juſte exacta, ab iſto liberiori diſcurſu, atque eo magis artificio diſputandi adſuefieri ſtudeant. Uti vero non deſpero, ſtudioſam juventutem, quorum res agitur, non infrequenter exercitiis iſtis interfuturam, atque eandem decenter invito, ita majorem in modum rogo omnes eruditos hujus urbis, omnesque Eruditorum Patronos ac Mecœnates abſque ullo dignitatis aut functionis diſcrimine, velint potiſſimum eo favore atque amore me proſequi, & dubia mea in quæſtionibus publice proponenda vel ipſi eximere, vel per alios eximi benevole curare. Non diffiteor, me & in Philoſophia & in Jure non paucas fovere opiniones, quæ a ſententia communiter recepta abeunt. Cumque tempus videatur eſſe, ut & Philoſophiam & Jurisprudentiam meam, Deo annuente in ordinem redigam, ne temere quid agam, conſtitui, non ſolum durante hoc exercitio, ſed & in poſterum ſingulis ſeptimanis quæſtionem aliquam proponere, vel ad fundamenta Philoſophiæ aut Jurisprudentiæ meæ pertinentem, vel ex iisdem deductam, cujus reſponſio ſemper ſit paradoxa, & vel communi eruditorum ſententiæ, vel certe multorum Excellentium ingeniorum & hodie in Philoſophia fere regnantium doctrinæ adverſa. Ne vero in leges modeſtiæ peccem, non audaci determinatione diſſentientibus inſultabo, ſed per : *non liquet* : *ſubſiſto* : *videtur*, & ſimiles dubitandi formulas informationem tacite expetam, rationes vero dubii mei breviter quidem, ſed perſpicue ſubjungam. Abundat urbs noſtra viris, ſummis honorum Academicorum titulis in omnibus quatuor facultatibus præfulgentibus. Polliceor mihi ex tanta copia vel

unum

unum & alterum futurum esse, qui vel mei misertus, si-cubi erravero, insigni humanitatis officio me in veritatis semitsm sit redacturus, vel amore erga dogmata communiter recepta ductus, eorum veritatem contra dubia mea sit defensurus. Habebunt utique, habebunt magnam objectionum aut emendationum copiam, aut, si forte aliquando eadem deficiet, adsunt in vicinis Academiis celeberrimis tot lumina eruditionis, qui consilia & objectiones plurimas suppeditabunt. Et, ne materia disputandi unquam desit, semper liberum erit contra quæstiones quasvis, etiam ante ventilatas insurgere. Igitur publice eorum opem imploro, & vel ut sui ipsius rationem habeant, obtestor, ne posteritas, si qua futura est, sibi persuadeat, quod silentio suo errores meos, si qui fuberunt, approbaverint, aut errores proprios confessi fuerint, aut ne, ubi post istud silentium loco dubiæ responsionis fidentem assertionem elegero, & tum demum vel viva voce, vel scriptis easdem sint aggressuri, ipsis opponam exceptionem, non dicam præscriptionis, sed occasionis ad litigandum elapsæ.

TANTUM.

58.c

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS,
De

RATIONE STATUS

Dissertationem I. & II.
De

JURIS PUBLICI ORIGINE AC DEFINITIONE,

Deque

RATIONE STATUS IN GENERE,

Cum adjuncta Quæstione

QVID SIT SUBSTANTIA?

Publicè ventilabunt

Die 17. Jul. M DC XCIII. horis matutinis ab 8. ad 12.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
LAURENTIUS THOMAS, OschWizio-Variscus.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
LITERIS CHRISTOPHORI SALFELDII,
REGIM. ELECT. BRAND. TYPOGR.

Qværo I.

Qvid est Substantia?

Ego qvidem nescio.

§. I.

SIste paululum cogitationes Lector, nec præcipitante Judicio qvæstionem excipe, qvasi qvæstionem Domitianam posuerimus, & asininam ignorantiam affectaverimus; qvasi qvæstio hæc sit inanis, & non nisi grillum Logicum vel Metaphysicum concernens, cum omnes Logicorum libri resonent, substantiam esse ens per se subsistens, & scientia mysteri hujus nihil vel parum prosit, Age videamus.

§. II.

Olim quatuor philosophorum sectas è celebriosibus fuisse, Platonicam, Stoicam, Epicuream & Aristotelicam, alibi diximꝰ. In *PLATONE* de substantia aut ejus prædicamento nihil deprehendi. Nec verosimile est, cum de conceptu substantiæ multum fuisse sollicitum, cum ex *ejus Sophista* constet, Platonem conceptum *entis* in genere subjeciisse conceptui *Unius*, & entis qvinqve numeraſſe genera, *essentiam, idem, alterum, statum & motum*. Habes prædicamenta Platonica. Ubi nihil de substantia *STOICI* duplicem classem entium faciebant, in una reponebant *corporalia*, in altera *incorporalia*. *Senec. Epist. 89. Corporis* voce tam latè utebantur, ut etiam *Deum* & *materiam* corpora esse assererent, & qvatuor saltem *incorporea*, teste *Sexto Empirico*, agnoscerent: *Id qvod dicitur*, (*qvod Seneca Epistol. 117. effatum* seu *enunciatum* appellat:) *Vacuum, Locum, Tempus*. Vide omnino *Lipsium lib. 2. Physiol. Stoic. Dissert. 5. EPICURUS* apud *Laërtium lib. 10. in Epistola ad Herodotum*

tum paulo post initium, cum sententiam suam de complexu entium seu Universo aperuisset, subjungit, Universum constare ex *corpore* & inani seu *vacuo*, additque, præter hæc duo nihil intelligi nec comprehendi, quatenus res ut *per se subsistentes*, (καθ' αὐτὰς φύσεις λαμβανόμενα,) & non tanquam earum *conjuncta* vel *eventa* (συμπτώματα καὶ συμβεβηκότα) considerentur. Ex quo patet, Epicurum per res *per se subsistentes* idem voluisse intelligere, quod alias *substantia* dicitur, & per *conjuncta* seu *eventa*, quod *accidentia* vocamus, nisi quod vacuum etiam ad res per se subsistentes retulerit. *Vid. Gassend. in notis ab lib. 10. Laërtii f. m. 99.* Simul vero id patet, Epicurum, uti nec substantiæ meminit expresse, ita & non posse dici, quod substantiæ justam tradere voluerit definitionem.

§. III.

Jam ad Summum *ARISTOTELEM* progrediamur, & definitionem substantiæ in eo quæramus. Nescio vero, quo pacto factum fuerit, ut Aristotelis de grege oviculæ sibi & aliis persvaserint, *substantiæ* illam communiter receptam *definitionem*, quod sit *ens per se subsistens & sustinens accidentia*, definitionis locum ex mente Præceptoris sui sustinere posse. Age ex ipso ostendamus, quod vel non definiverit Aristoteles substantiam, vel ipse agnoverit, hanc circumscriptionem pro vera definitione venditari non posse. Duo autem loci sunt, in quibus primario de substantia & dilucidè tractat, unus in *Categoriis* in *Metaphysicis*, alter in Categoriis *cap. 5. fol. 13. Edit. Casaub. substantiam primam* definit, quod sit, quæ neque de subjecto aliquo dicitur, neque in subjecto aliquo est; ut quidam homo & quidam equus. At cum individua non possint definiri, quis vellet hanc orationem pro definitione vindicare? Pergit n. 2. *substantias*, *secundas* dici species & genera, in quibus primæ substantiæ insint. Nec hîc video definitionem. Pergit n. 12. commune omni substantiæ, primæ & secundæ esse, *non esse in subjecto*. Nec hoc definitionem efficere poterit, partim, quia ab Aristotele recensetur saltem ut pro-

prietas ſubſtantiæ, (perinde ut illæ, ſubſtantias non recipere magis & minus, ſubſtantiis nihil eſſe contrarium.) quæ proprietates non conſtituunt eſſentiam rei, ſed ejus conſtitutionem ſequuntur, partim, quia involvit conceptum negativum exponens, quid res non ſit, non quid ſit. In libris Methaphyſicorum, quantum ego quidem ex curioſis iſtis ſubtilitatibus Sholaſticorum ingeniis dignis, percipere potui, Princeps Philoſophorum per integros duos libros, ſeptimum videlicet & octavum, definitionem ſubſtantiæ quæſivit, non tamen invenit. Excerpamus ſaltem potisſima. Supponit *cap. 2. lib. 7.* dari ſubſtantias, ut naturalia corpora, ignem, aquam, terram, item cælum & ejus partes. At hæc pertinent ad quæſtionem, an ſit? neque hanc negamus, aut de ea dubitamus. *In cap. 3.* homonymiam ſubſtantiæ tradit. Pergit; *quaſi in figura dictum eſſe, quid ſit ſubſtantia, quod non de ſubjecto, ſed de quo cætera. Oportet autem non ita ſolum, non enim ſufficiens eſt, & hoc nrmque ipſum non eſſe manifeſtum.* Atque & hoc pro nobis eſt. *Cap. 5.* determinat, *quod ſolius ſubſtantiæ definitio ſit.* Et hoc pro nobis. Ergo quæſtio noſtra non Domitiana, quia iſtam definitionem quærimus. *Cap. 13.* diſputat *nullum ex univerſalibus eſſe ſubſtantiam.* Quam bene, non diſputo. Saltem id patet, hoc aſſertum parum facere ad ſubſtantiæ definitionem, uti & illud, dum *cap. 15.* aſſerit, *ſenſibilium ſubſtantiarum ſingularium, neque definitionem eſſe poſſe, neque demonſtrationem,* & aſſertum *cap. 16. quod nulla ex ſubſtantiis ſit ſubſtantia, Librum 8.* excerpere ſuperſedeo. Peto ſaltem, ut Ariſtotelici mihi definitionem ſubſtantiæ vel ibi, vel alio in loco oſtendant.

§. IV.

Sed linquamus Ariſtotelem, & conſideremus, annon ſufficiat iſta definitio communiter recepta *ARISTOTELICORUM* ad definiendam eſſentiam ſubſtantiæ, etſi Ariſtoteles illam non habuerit? Non videtur. Nam communiter *per ſe ſubſiſtere* exponitur: *non eſſe in alio tanquam in ſubjecto.* Et convenienter ad mentem Ariſtotelis, qui dum *in cap. 1. & libro 8.* repetit ea, quæ dixerat *libro 7.* in quo nonnulla differuerat, de *non eſſe in alio*, ita effert, quod determinaverit de *ſecundum ſe*, καθ' αὑτὸ. Sed hic

hic recurrit, quod hic conceptus sit negativus. *Sustinere accidentia* est conceptus relativus. At conceptus relativus non exprimit essentiam entis realis, quale substantiam esse, cum Aristotele in exemplis modo adductis supposuimus.

§. V.

Accedamus ad *CARTESIUM*, qui uti omnia ex mente asseclarum restituit in integrum, sic & fortè definitionem substantiæ. *Per substantiam* ait *P. I. principiorum Philosophiæ n. 51. nihil aliud intelligere possumus, quam rem, quæ ita existit, ut nullâ aliâ re indigeat ad existendum.* Malè secundum Accursium. Ita nec mens nec corpus substantiæ forent. Ita solus Deus substantia esset. Miscuit subtilissimus Cartesius conceptum τὸ *per se subsistere*, cum conceptu: *à se subsistere.* Sensit ipse Cartesius hanc objectionem. Unde mox *n. 52.* substantias creatas definivit, *quod sint res, quæ solo Dei concursu egent ad existendum.* Obscurisimè & insufficienter. Particula exclusiva conceptum negativum facit. Si sensus est, quod substantiæ creaturæ sint à solo Deo, etiam accidentia à solo Deo sunt. Ergo accidentia erunt subsistentiæ. Accedit, quod hic conceptus involvat solam relationem ad causam efficientem. At efficiens non debet ingredi definitionem substantiæ, quicquid etiam Cartesiani de excellentia definitionum à causa efficiente desumtarum disserant. Videtur & ista subodoratus esse Cartesius. Ergo statim addit; *Veruntamen non potest substantia primum animadverti ex hoc solo, quod sit res existens, quia hoc solum per se nos non afficit. Sed facile ipsam agnoscimus ex quolibet ejus attributo. &c. Ex hoc enim, quod aliquod attributum adesse percipiamus, concludimus, aliquam rem existentem sive substantiam, cui illud tribui possit, necessario etiam adesse.* Respondeo 1. Ex hoc solum infertur, quod sit substantia, non quid sit. 2. Attributum substantias distingvit, non communem conceptum format. 3. Nondum declaraverunt sufficienter Cartesiani, quid sit attributum, & quomodo à substantia & modo differat.

§. VI.

Ergo non miraberis si ipsi Cartesiani, quoad definitionem substantiæ inter Magistri sui & Peripateticorum traditiones fluctuent

ctüent, aut potius Carteſium deſerant. *CLAUBERGIUS in Onto-*
ſophia p. m. 10. ſubſtantiam dicit *rem, quæ ita exiſtit, ut aliquo ad exi-*
ſtendum ſubjecto non indigeat. *RÆUS* contra *in opuſculis Philoſophi-*
cis adjunctis clavi Philoſ. naturalis in diſſert. pro vera Metaphyſica th. 52.
ſeq. definitionem Carteſii dum explicare nititur, obſcuriorem reddit. Summa eò redire videtur: Per τὸ *per ſe ſubſiſtere* in definitione ſubſtantiæ intelligi, *ab alio ut causâ non pendere.* Atque hanc notionem claram eſſe & clariorem illâ, *non eſſe in alio tanquam in ſubjecto*, cum hoc ultimum non poſſit intelligi conſiderando ſubſtantiam in genere, ſed recurrendo ad particularia. Verum premunt Raeum eædem difficultates, quas objecimus ipſi Carteſio.

§. VII.

BENEDICTUS SPINOZA videns, Carteſio licuiſſe ſalvâ reverentia in Definitione ſubſtantiæ recedere ab Ariſtotelicis, eandem licentiam ſibi ſumſit diſſentiendi ab utrisque. *Per ſubſtantiam*, ait, *P. I. Ethic. defin. 3. intelligo id, quod in ſe eſt, & per ſe concipitur: hoc eſt, id cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei à quo formari debeat.* At nolo me in examinanda definitione deceptoris hujus detinere, cum quilibet videat, eum & obſcuriſſima & falſiſſima definitioni in iſtum ſaltem finem immiſcuiſſe, ut virus Atheiſmi ſui, & horrendum dogma, ſolum DEUM eſſe ſubſtantiam, in eo occultare potuerit.

§. VIII.

Notavit jam iſta Philoſophorum Carteſianorum acutiſſimus *PETRUS POIRET* in fundamentis Atheiſmi everſis *p. m. 737.* Utinam & ita feliciter definitionem Spinoſianam emendaſſet, ſed loco unius definitionis ſubſtantiæ tradit ſex, quarum una eſt obſcurior alterâ. Ad noſtrum ſcopum pertinent illæ duæ, *p. 741.* *Subſtantia dependens* eſt *Ens actuale, cujus ideæ & exiſtentia fundamentum ab alio, in alio, & per alium (qui Deus eſt) eſt & concipitur, etſi reſpectu omnium eorum, quæ Deus non ſunt, eſt independens, eatenus, ut non in illis & per illa, ſed in ſe & per ſe ſit & concipiatur, poſſitque eſſe ſine cæteris, ſive cæteris ad ejus eſſentiæ & exiſtentiæ rationem nihil conferentibus.* Item: *Idea ſubſtantiæ dependentis in homine eſt conceptus ſeu notio, realitatem ſubſtantiæ repræſentans magis vel minus, perfectius*

fectius aut imperfectius, clarius aut obscurius, distinctius aut confusius, magis aut minus completè prout ad ideam divinam magis minusve accediturr, & ingeniorum diversæ sunt sortes. Quoad posteriorem nihil addo, quia revera non est definitio. Prior vel idem dicit, quod per se subsistere Aristotelicorum, vel aliud. Si prius, non motabimur. Si aliud, non intelligo, quod sit: *Substantiam concipi in se.* Cum enim nihil possit esse subjectum sui ipsius, non etiam potest concipi in se. Non intelligo, quomodo possit dici, *substantiam concipi per se*, cum non possit concipi absque accidentia. Non intelligo, *Substantiam posse esse sine cæteris*, cum v. g. supposuerimus, (nec diffitebitur Poiret) hominem canem &c. esse substantiam. At homo sine aëre & aliis rebus, quæ ipsum sustentant, esse nequit, adeoque illæ ad ejus essentiam & existentiam omninò quid conferunt.

§. IX.

Ergo ad vos me confero, Clarissimi *Philosophi*, Experientissimi *Medici*, *Theologi* maximè Reverendi, & à vobis quæro: *Quid sit substantia?* Idque non tam mei gratiâ, quam Vestri Nostra non adeo interest, ut sciamus, quid sit substantia? *JCi.* sive circa justitiam & entia moralia occupati sint, entia moralia non sunt substantiæ, sive circa pecuniam, pecunia quantitas a non substantia.

§. X.

At vestra interest, Acuti *PHILOSOPHI*, sive *ARISTOTELICI* sitis, aliàs enim totum vestrum Substantiæ prædicamentum corruet, & cum eo prædicamenta omnia accidentium, utpote quæ vobis fatentibus, sine substantia non subsistunt. Ita collabuntur omnes artes & scientiæ; sive *CARTESIANI* sitis. Quomodo enim de clara & distincta vestra cognitione gloriari potestis? quomodo aliis persvadere audebitis, vos possidere distinctum conceptum mentis & corporis (quibus duobus fulcris tota Philosophia vestra nititur) si distinctum conceptum substantiæ non habetis, è quo conceptus mentis & corporis oriri debent? Vestra interest, Excellentissimi *MEDICI*. Sine scientia corporis naturalis ars vestra nihil est, sine scientia substantiæ scientia corporis vana est.

§. XI. Ve;

§. XI.

Vestra denique omnium maxime interest, Magnifici THEOLOGI. Quomodo *Spinosæ Atheismum* destruere potestis, si non perspicuam tradatis substantiæ definitionem? Aut si hæc quæstio vobis cum Philosophis communis est, vel his plane relinquenda: Quid est illud, quod Apostolus *fidem* appellat ὑπόστασιν, *substantiam* eorum, quæ speramus? Quid est panis ἐπιούσιος in Oratione Dominica? Aut si & in his quæstionibus effugia vobis præstô sint: Quâ de causa Orthodoxi Patres in Concilio Nicæno tanta pertinacia litigarunt cum *Arianis* de *consubstantialitate* aut *æquali--substantialitate*, si nondum constat, quid sit substantia? Quâ de causa Majores nostri tam atrociter damnaverunt *Flacium* de Ecclesia nostra aliàs tam benè meritum, saltem eo, quod *peccatum dixerit substantiam* hominis? Cur distinctionem *Flacii* inter *substantiam materialem* & *formalem* admittere noluerunt, & Virum optimum Manichæismi accusarunt? *Conf. Carpzov. Isagog. ad Form. Concord. p. 1159. seq.* Ergo Vestra interest, dubium hoc eximi, ne occasio detur credendi, tanta litigia orta esse de re, quæ à nemine intelligitur, aut aliam causam tantarum turbarum & tumultuum fuisse, quam studium veritatis.

§. XII.

Ergo adhuc quæro: *Quid est substantia? Ego quidem nescio.* Expectabo informationem Vestram per annum. Eâ non secuta tentabo, utrum ego minimus eruditorum, veram, perspicuam & distinctam substantiæ definitionem tradere possim.

TANTUM.

4 58. d.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS,
De

RATIONE STATUS

Dissertationem III. & IV.

De

RATIONIS STATUS NATURA,

Deque

ARCANIS STATUS ET CONSILIORUM SILENTIO,

Cum adjuncta Quæstione

An Imperator Wenceslaus legaliter sit depositus, & tantis vitiis contaminatus, ut vulgo creditur?

Publicè ventilabunt

Die III. Aug. M DC XCIII. horis matutinis ab 8. ad 12.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
ENNO RUDOLPHUS BRENNEISEN,
Esenâ Frisius.

Quæstio II.

An Wenceslaus Imperator legaliter fuerit depositus, & tantis vitiis commaculatus, ut vulgo creditur? Non videtur.

§. I.

NOn quærimus, utrum Electoribus competat Jus deponendi ex causis prægnantibus Imperatorem; nec ne? Age enim id supponamus, aut tanquam conditionem ponamus; si Electoribus Jus deponendi competit: An legaliter fuit depositus Wenceslaus? Cum autem nunquam lex de depositione lata sit, nec etiam depositio consvetudine introducta, & sic certis solennitatibus prædita fuerit: *legaliter* hic significat, quod conveniens est regulis æquitatis naturalis & principiis moralibus ac Politicis, item Juris publici Germanici: In qua quæstione magnum momentum facit; an Wenceslaus tam vitiosus fuerit, ut depositionem fuerit meritus? quamvis ea sola ad legalem depositionem ostendendam non sufficiant, quia legalis non esse potuerit depositio, etiamsi Wenceslaus depositione dignus fuerit, puta si depositio v. g. non facta fuerit ab iis, quibus Jus deponendi competit, si deponentes æquè vitiosi fuerint, si per depositionem turbis implicatum fuerit imperium &c.

§. II.

Jam utut communiter omnes Scriptores, quos legi, Wenceslaum pro monstro hominis habeant, & ita nemo de dignitate ejus, ut deponeretur, dubitaverit, de legalitate tamen depositionis Autores in duas partes abire sentio, quibusdam magna

fiducia

fiduciâ & præſumtione legalitatem depoſitionis aſſerentibus, ut Gabriele Schwedero *Introd. ad Jus Publ. Part. Spec. Sect. 1. c. 32. §. 8. p. 699.* Carolo Scharſchmidio *ad Schüzii Jus publ. Part. 1. Exerc. III. th. 30. p. 218.* & Joh. Limnæo *Jur. Publ. lib. 2. c. 11. n. 29. ſeqq. & in utroque additionum Tomo ibid.* quibusdam eandem negantibus, aut certè de eadem dubitantibus, ut Bœclero, *Notit. Imper. l. IV. c. 1. q. 63.* Illuſtri Rhetio *Inſtit. Jur. Publ. l. 1. tit. 4. in fine p. 184.* & Stamlero *de reſervatis §. 17. n. 4. ſeq.* Licebit adeò & nobis pro libertate Academica & de legalitate & de merito depoſitionis dubitare.

§. III.

De merito incipiemus. Noſtrum verò non erit probare: nam quilibet præſumitur eſſe bonus. Ergo demus Wenceslao accuſatorem, & quem alium, quàm ex Doctoribus adductis Limnæum, Scriptorum Juris Publici anteſignanum, qui totus in eo eſt, ut omnia ex antiquis colligat, quæ ad denigrandum Wenceslaum faciunt. *Caſpinianus* ait dI. *in vita Wenceslai hunc dignum ſcribit, qui non diadema in capite, ſed laqueum in collo geſtaret, nec inter Reges vel Romanos vel Bohemos, ſed inter hiſtriones ac potius porcos numerandus.* Magna accuſatio, ſi vera eſt. Ego non credo. Cuſpinianus, Æneas Sylvius, Hiſtorici Bohemi, fidem non merentur adverſus Wenceslaum. Sunt Pontifex, Monachi, Bohemi, omnes inimici Wenceslai, ut ex ſequentibus patebit. Igitur probatione opus erit.

§. IV.

Certè quod alii, (ita pergit Limnæus) *poſtquam in lucem prærumpens & naturam (mater enim in partu extincta) & Deum (nam ſacro fonte baptiſmatis abluendus, baptiſterium, ventrem exonerando conſpurcavit, imò ferè biennis in Regem Bohemiæ coronatus, anum, in qua ſedebat, onere ventris fœdavit turpiſſimè) offendiſſet, prædixerunt, illud omne exitus comprobavit.* Dubito, an indignatione an miſericordia dignæ ſint iſtæ ineptiæ. Quis homo ſanæ mentis inter crimina referret, & infanti imputaret, quod mater in partu extincta, quod ventris onus decorè retinere non potuerit? indicia malæ cauſæ ſunt, loco criminum ſtercora infantis conquirere. At, inquis, præſagium tamen eſt, quod in loco ſacro, in baptiſterio, in

ara ventrem exoneraverit. At, inquam ego, præsagia ista sunt præsagia digna pro laicis, qui sibi imponi patiuntur à Clero, sanctitatem in lapidibus & templis, salvâ cordis profanitate, quærente. Quoties infantes nostri talia committunt? Ridemus mulierculas nostras de ejusmodi præsagiis sollicitas, ac dicimus, si infans cacet, præsagium esse, quod nutrix debeat lavare fascias. Indicium malæ educationis est, quod puer ferè biennis, nondum assvetus fuerit actus istos naturæ certo tempore aut debito loco peragendi. Sed hoc vitium nutricum est, non infantis, & adhuc hodie, etiam in liberis magnatum, non infrequens.

§. V.

Sed audiamus jam, quomodo id præsagium exitus comprobaverit, *Nam*, ait Ludwel. *præter cædes, quas perpetraverat, crudelitatis insignia documenta edidit. Assiduè penes se carnificem habebat, quem compatrem appellabat, & tam familiariter eo utebatur, ut aliquoties uno eodemque equo secum vehi illum passus fuerit. Dubrav. lib. 13. Hist. Bohem. p. m. 219.* Pertinent ad hanc imputationem & ea, quæ Ludwellus adjecit in *Tom. II. Addit. ad istum locum p. 62. Quando Rex Wenceslaus bibit excessive, & ad ebrietatem, incurrebat in furiam, & fuit tunc multum perversus, & periculosus, & dicitur quadam vice coquum suum, qui ad voluntatem suam, sed secundum appetitum suum cibos non paraverat, ad veru ligatum assari jussisse. Item quodam tempore ad experiendum, quid decapitandi sub tempore executionis cogitarent, accersivisse spiculatorem, cujus compater fuit, & flexis genibus oculisque suis velatis præcepisse, ut se decollaret, & quia spiculator ense nudo dissimulans ipsum cum platio in collum percussisset, surrexisse Regem, & dixisse spiculatori, ut poneret se super genua, quem sic velatis oculis tunc decollavit. Accidit etiam quodam tempore, dum Rex causâ venationis ad nemus pergeret, & monachum in via reperiret, ut statim à mangone podistam peteret, quâ tensâ, & ex pharetra (quam semper ad latus suum ferebat) sagittâ extractâ, monachum sic sagitta pertusit, ut inde mortem obiret, dicens adstantibus, se feram singularem sagittasse, quibus dicentibus, non feram, sed monachum, respondit, monachum esse & debere manere in suo claustro, non in sylva ubi habitatio & conversatio ferarum. Ita legitur in magno Chronico Belgico p. 327. edit. Pistorii.*

§. VI. Hic

§. VI.

Hic non laudabo Wenceslaum, non omnia ejus facta semper excusabo, id meum erit dispicere, utrum ea facta sufficiant ad depositionem? Neque disquiram, qualia & quanta facinora requirantur, ut possit dici, Principem dignum esse, ut deponatur saltem disputabo ex concessis. Paucæ cædes privatorum, uti Principem non faciunt hostem Reipublicæ, ita omnes, ut puto, concedunt, eas etiam non sufficere, ut quis dicatur Tyrannus exercitio, ut deponi possit. In privato, qui pes aut digitus &c. Reip. est, hoc sufficere potest, ut ense rescindatur. In capite vitia ejusmodi etsi gravia, toleranda & ferenda sunt. Quibus præsuppositis, in genere respondeo ad præcedentem positionem Ludwelli, eum saltem afferre pauca exempla privatorum à Wenceslao interfectorum, ergo nihil ad rem. Addo responsiones plures speciales. I. Illud ridiculum: Wenceslaus assiduè carnificem penes se habebat, Ergo crudelis. Ergo & Consules, Dictatores Romani omnes fuissent crudeles. At carnificem compatrem appellavit, familiariter eo usus est. Et hoc ridiculum. Est enim II. locus quidam in Marchia satis cognitus, ubi carnifex tantæ est existimationis, ut multi ex viris honoratioribus, nobiles pariter & ignobiles, ipso familiariter utantur, & fortè etiam sint aliqui ex ipsis illius compatres. An ergo hi viri honoratiores propterea insignia crudelitatis documenta eo ipso edunt? III. Familiariter vulgo receptum est, ut eos qui curru ducunt homines ab uno loco in alterum, sive aurigas eos velis appellare, sive alio modo, appellemus idiomate Germanico Herr Schwager. An propterea crudelitatis vel ignominiæ signa edimus? IV. Homines ebrios vino furibundos devenire, est effectus naturalis, qui crudelem non facit, cum crudelitas sit vitium hominis jejuni & sobrii. V. Et si propter hunc furorem tempore ebrietatis orientem, Principes essent deponendi, qualia absurda inde sequerentur? VI. jussit coqvum assari Wenceslaus. Benè. Sed an fuit assatus? De hoc historia tacet. Et vix puto. Sed fuerit assatus. Crudeles fuerunt ministri ebrio Regi obsequium in re injustissimâ præstantes. Ipsum Regem in foro humano ebrietas excusat. VII. Dubito de veritate totius hujus historiæ. Ipse Ludwel per tò dicitur eam-

circumscribit, quod ferè est nota incertitudinis. VIII. Ipsa verò fabella de decollato carnifice ne quidem verosimilis est, & multis indiciis prodit, autorem ejus non benè calluisse artem mentiendi. Rationes in conflictu suppeditabimus. IX. Quod monachum in sylva interfecerit Rex, antequam ad eam historiam vel fabellam respondeam, audiam prius, quid respondeatur ab adversariis ad excusationem ipsius Wenceslai: Monachos debere manere in monasterio, nec vagari in sylvis.

§. VII.

Restat ultima criminatio Ludwelli. *Inter verò purpuratos suos crebro sermone usurpabat: Ego si me diripiendis urbibus Italiæ sors præsentem dederit, cæterarum rerum prædam militibus impertiam, vini tantum apud me spolia reservabo. Si quis autem in cellam vinariam fuerit ingressus, gladio ferietur. Æneas Sylvius in Alphons. Paralip. l. 2. c. 15. Unde de eodem veriverbium ortum est, esse auri contemtorem & vini amatorem. Cui indubitatam postea adjecit fidem, cum à Noribergensibus pro remissione juramenti fidelitatis offerentibus viginti millia aureorum, spretâ pecunia peteret vini Rhenani optimi aliquot plaustra, (in manuscriptis Chronicis Noribergensibus sit mentio triginta millium aureorum & quatuor cuparum* Fürstenberger Weins) *ex Bucholcero Matth. Stephani l. 2. de Jurisd. part. 1. c. 5. n. 48. Fortuna utique dignus Filolai, veterum Svecorum Regis, qui nimiâ familiaritate subditorum compotationibus indulgens, per lasciviam in cerevisiæ dolium conjectus interiisse scribitur.* Adjuvemus Ludwellum. Si enim meliorem advocatum sententiæ communis invenire potuissemus, dedissemus. Huc ergo pertinet, quod *ad Schützii systema d. l. p. 218.* annotat Scharschmidius. *De Wenceslao referunt, quod contemtim habuerit depositionem, dicens:* Er sey wohl zu frieden / wenn man ihm nur jährlich vier Wagen voll Francken-Weins gen Prag brächte / und er solchen auszutrincken hätte.

§. VIII.

Sed vide quæso Lector, quo nos ducat affectus, odium, aut præjudicium alienæ autoritatis. Si JCtus inter celebriores non infimus, non præsupposuisset veritatem opinionis communis, haud dubiè tam misera argumenta ad eam corroborandam non protulisset. Quot propè verba recensèt, tot nobis ob insufficientiam illatio-

illationis ſuppeditat reſponſiones. Paucisſimas ſaltem huc collocemus. 1. Wenceslaus vinum valde amavit, ergo juſtè ab Imperio eſt depoſitus, vel dignus depoſitione fuit. Si ego hoc argumentum defendendum ſuſciperem, vererer, ne ab adverſariis meis de violata Principum plurimorum majeſtate accuſarer. 2. Si Princeps depoſitione dignus eſt, qui relictâ reliquâ præda, municipio quodam capto ſibi omne vinum reſervat, quid de iſtis fiet Principibus, qui & vinum & reliquam prædam reſervant ſibi. 3. Fortè de illo dicterio poſt depoſitionem adhuc dubitare poſſemus. Aliam longe reſponſionem refert ex Hiſtoria Bohemica Lehmannus in Chronico Spirenſi. Als er vernommen/ daß er des Kayſerthums entſetzt/ und Chur-Fürſt Rupertus Pfaltz-Grafe beym Rhein zum Kayſer erwehlet/ ſol er geſagt haben: Wir ſeynd des Laſts vom Reich gerne überhaben/ hoffen/ wir wollen nun mit beſſerm Nutz das Königreich Böhmen verwalten.

§. IX.

Hactenus accuſatorem Wenceslai audivimus; audiamus & ſententiam depoſitionis. Eam refert Goldaſtus *in Conſtitut. Imper. f. 379.* Accuſatur ibi de indecentibus ac deteſtabilibus in imperando moribus, quod Eccleſiæ Orbisque Chriſtiani defectibus noluerit mederi, quod pacem in Eccleſia non promoverit, quod Mediolanum & Provinciam Longobardiæ Duci Mediolani & Comiti Papienſi vendiderit; quod membranas plures raſas, ſuæ tamen Majeſtatis ſigillo munitas vendiderit; quod bella & reliquas turbas Germaniæ non curæ habuerit; quod reverendos ſacrorum Antiſtites, Sacerdotes & Spirituales perſonas truculenter peremerit; quod ſæpius admonitus tamen ſacræ Eccleſiæ & Imperio opem ferre noluerit, aut mores emendare; deniq; quod citatus ad Collegium Electorum, non comparuerit, ut adeo opus fuerit in contumaciam ferri ſententiam depoſitionis.

§. X.

Hic regero: Non fuit auditus Wenceslaus, & hæc imputationes ipſi non ſunt probatæ. At cur citatus non venit? Non quæram, an fuerit obligatus ad veniendum? id urgeo, habuiſſe ipſum juſtiſſimam exceptionem loci non tuti. Probabo in conflictu. Ergo de Mediolano vendito videndum foret, ſi fuiſſet auditus, quamvis nec hoc ſuffecerit ad juſtam depoſitionis rationem.

nem. Deinde fuit ſtatus illo tempore turbulentisſimus, ita ut non ſit probabile, potuiſſe Wenceslaum extingvere turbas Germaniæ. Oriebantur turbæ ab ipſis Proceribus, fortè à quibusdam ex Electoribus, cur hi non puniebantur? Cur ipſi ſinguli in ſuis territoriis pacem publicam non promovebant? De pace Eccleſiæ mox videbimus ſeorſim.

§. XI.

Adde, quod iſta ſententia legatur ſaltem à Moguntino concepta, nomine quidem reliquorum Electorum, ſed de quibus non conſtet, an in concipienda ſententia fuerint omnes præſentes ac conſentientes, an omnes iſtum actum fuerint citati. Neque enim præſumtio eſt pro Moguntino homine nequiſſimo, (ut mox apparebit.) Adde, quod Rupertus Succeſſor Wenceslai fuerit depoſitionis autor. *Lehmann. d. l. c. 59. p. 825.* Adde, quod Rupertus poſt depoſitionem Wenceslai à multis pro Rege non fuerit agnitus Wenceslao adhærentibus, quod ſchiſma fuerit inter Cæſares, duobus Rupertis pro Cæſaribus ſe gerentibus, quod Rex Sigimundus Germanus Wenceslai, per literas fuerit conqueſtus de depoſitione Wenceslai, atque poſt Rupertum in Imperatorem electus, noluerit Imperium ſine conſenſu fratris ſuſcipere. *Vid. Limn. Tom. II. Addit. p. 63. 64.* Quæ omnia indicia ſunt depoſitionis illegalis & turbulentæ.

§. XII.

Ergo adhuc reſponſio mea ad quæſtionem propoſitam manet veroſimilis. Veroſimilior fiet, ſi oſtendam cauſam communis erroris, & cur communiter ſic exoſus fuerit Wenceslaus. Fiet id in quæſtione peculiari. Deliberandum enim eſt, annon planè pro martyre Wenceslaus haberi mereatur? Videbimus, Deo dante, alio tempore,

TANTUM.

58. e.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS,
De
RATIONE STATUS
In
Dissertationem V. & VI.
De
REVELATIONE ARCANORUM ET DE EXPLORATORIBUS,
Cum adjuncta Quæstione
An Sutor possit esse Philosophus?
Publicè ventilabunt

Die X. Aug. M DC XCIII, horis matutinis ab 8. ad 12.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
JACOBUS CONRADUS Keeß/
Lindaviensis.

DISSERTATIO
IN ACTA S. PAULI APOSTOLI
Quam
PRAESIDE CLARISSIMO
D. V. & V. L.
PAULO SARCIANO
PHILOSOPHIAE ET LITERARUM HUMANIORUM PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO,
Ad Historiae Pontificiae Illustrationem
Pro Summis in Philosophia Honoribus
Publice Defendet
CHRISTIANUS THOMASIUS,
Lipsiensis.
Auditorium Majus Die X. Aug. M. DC. XCIII. horis matutinis consuetis.
LIPSIAE,
Literis JACOBI CONRADI, Reg. Typogr.
Anno M. DC. XCIII.

Quæro III.

An Sutor possit esse Philosophus?

Videtur.

§. I.

VAriæ Variorum hodie lites sunt de scriptis Jacobi Bœhmii & ipso autore, & solet in istis disputationibus sæpe oppugnari, & Bœhmius & ejus scripta, eò, quod sutor fuerit Bœhmius. Cum enim quidam Bœhmii asseclæ eum ex amore Philosophum Teutonicum appellare soleant, & verò adversariis ejus maxime contradictorium esse videatur, sutorum esse Philosophum, notum est, quod ab his ferè uno ore rursus appellari soleat sutor Philosophus & per ironiam ejus Philosophia, Philosophia sutoria.

§. II.

Jam uti istam litem meam non facio, ita liceat jam ex libertate Academica, vel abstrahendo à Bœhmio, quærere, an talis sit repugnantia inter Philosophum & sutorem, ut non possint combinari in uno tertio? Neque enim hoc multum nocebit adversariis Bœhmii, cum, etsi sutor possit esse Philosophus, non tamen propterea omnis sutor sit statim Philosophus, & mille possint illis subesse rationes, ex quibus sibi victoriam in ista controversia promittere possint, etsi sutorum in genere causam his thesibus paululum egerimus.

§. III.

Id quidem constat, si statum hodiernarum Academiarum consideres, & divisionem eruditorum in quatuor facultates non habere spem sutores, ut aut Baccalaurei aut Magistri Philosophiæ

possint evadere. Neque enim solemus talia prædicata aptare talibus subjectis, quia prostituerentur Academiæ & facultates Philosophicæ, atque sacrosanctis statutis communibus adversi quid committerent, si sutoribus summos in Philosophia honores tribuerent, qui tamen neque depositi esse solent, neque albo Academico inscripti, neque Latinam lingvam callent, & ita non possunt lectiones Dominorum Professorum frequentare, aut dictata eorum excipere, multò minus Chriam in tentamine promotionis elaborare. Sed jam non quærimus de titulis honorum sed de re ipsa. Uti enim multi sunt Philosophi titulares, qui Philosophiam nesciunt, ita possunt esse multi Philosophi veri, titulis Academicis destituti.

§. IV.

Prætereà olim Philosophia totam sapientiam denotabat, olim quatuor facultates artium & scientiarum ignorabat mundus, olim lingva peregrina non faciebat Philosophum, sed Græci Græcè, Latini Latinè philosophabantur; Olim celeberrimi ex Philosophis non involvere intendebant Philosophiam suam terminis abstractissimis & obscurissimis, sed ita aliqui ex iis philosophabantur, ut & sutores eam possent intelligere; Olim ridebatur, qui peculiarem vocationem & privilegium requirebat, ut quis sapientiæ daret operam, aut qui putaret, peccare sutorem contra vocationem à Deo ipsi datam, ut sutoriam exerceat, si artem suam exercendo, cogitationibus sanioribus simul operam dare allaboraret. Et tamen olim, credo, erat res Philosophiæ, etsi neque Socrates, neque Plato, neque Aristoteles titulis Academicis fulgerent.

§. V.

Est vulgatus Canon Metaphysicæ Scholastico-Aristotelicæ: Ab actu ad potentiam valere illationem. Igitur responsionem meam ad quæstionem propositam non melius puto, probare potero, quam si exemplum afferam hominis, qui & egregius Philosophus fuerit, & bonus artifex in arte sutoria. Sistit eum Diogenes Laërtius in vitis Philosophorum *lib. II. p. m. 87. Simon Atheniensis Coriarius. Quoties ad ejus officinam perrexisset Socrates, atque differeret, omnia quæ meminisse poterat notabat. Unde & ipsius Dialogos*

logos σκυτικὸς appellant, quod inter ejusmodi opifices sint habiti. Sunt autem numero triginta tres, qui uno ibidem Codice comprehenduntur: De Diis, de bono, de honesto, quid sit pulcrum & honestum, de justo duo, de virtute quod doceri non possit, de fortitudine sive virilitate tres, de lege, de popularitate, de honore, de poësi, de bona valetudine, de amore, de Philosophia, de scientia, de Musica, quid sit pulcrum, de disciplina, de differendo, de judicio, de eo quod est, de numero, de diligentia, de operando, de avaro, de jactantia, de honesto. Alii autem de consulendo, de ratione sive aptitudine, de maleficentia. Fertur hic primus omnium Socraticos sermones differuisse. Cum autem Pericles policeretur, si ad se veniret, cuncta illi se necessaria exhibiturum, libertatem inquit, vendere, consilii non fuerit. Fateor me maximè attonitum fuisse, cum prima Laertii verba legerem: *Simon Athenienſis Coriarius.* Obveniebant enim mihi statim uno momento omnes illæ rationes, omnia illa dicteria, quæ tot Viri magnâ autoritate & potentiâ prædiți, sutori Bœhmio objecerunt, ut tacitè in mente exclamarem: *Quid coriarios inter Philosophos?* Volui Græcum Laertii textum consulere, (cum in mea Bibliotheca Latinum Codicem saltem habeam,) utrum fortè in Græco aliud vocabulum extet qvod coriarium non significaret, sed cum is non statim ad manus fuerit, suppono recte se habere versionem illam, quâ utor. Ergo sutor fuit Philosophus.

§. VI.

Fuit & Philosophus egregius. Nam *primus omnium Socraticos sermones differuit*, ut Diogenes noster ait. Fuit Socrates fatentibus ferè omnibus, Philosophorum summus. Summi Philosophi doctrinam ita capere, ut eam sibi convenientem iterum exhibere valeamus, indicium excellentis ingenii est. Magnificimus Platonem, maximi eum fecerunt Patres primitivæ Ecclesiæ. At quid aliud sunt ejus libri, quàm doctrina Socratis dialogis exposita? Si sutoris nostri dialogos habuissent Patres, fortè magis adhuc eum existimassent, quàm Platonem. Certè eo honore non fuisset indignus, quia si primus Socraticos Sermones differuit, ergo ante Platonem. Et fortè, uti videtur, simplici ingenio & sincero fuisse; magis puram ac limpidam Socratis doctrinam

exhibuit atque Plato. *Ajunt enim, Socratem, cum Platonis Lysidem audisset recitari, proh Dii immortales! dixisse, quàm multa de me mentitur adolescens*, referente eodem Laertio *lib. 3. de vitis Philosophorum*.

§. VII.

Ulterius qvæ scripsit sutor noster, ad universam Philosophiam pertinent, taliaque sunt, aut certè de talibus materiis, de quibus vix celeberrimis hodiernorum Philosophorum constat. Ad primam philosophiam pertinent dialogi *de Philosophia, de scientia, de disciplina, de diligentia, de eo quod est*, ad Oratoriam fortè *de differendo* & *de numero* nisi ille ad Logicam, hic ad Arithmeticam referendus est, quod jam, cum Codex Græcus deficiat, definire non possumus,) ad poesin dialogus *peculiaris*, ad Theologiam seu Metaphysicam dialogus de Diis, ad Physicam *de bona valetudine*, ad Philosophiam activam dialogi plurimi, quos inter maximè doleo dialogos de amore & de pulcro interiisse, tanquam de rebus & cognitu difficilib9 & utilissimis. Quod *verò virtus doceri non possit*, videtur quidem primâ fronte paradoxum esse, sed facile defendi potest, si is sit sensus: vel vulgarem doctrinam virtutis per definitiones & divisiones &c. non reddere virtuosum, sed posse etiam ejus rei scientiam inesse vitiosissimo, vel: appetitum & sensum virtutis non posse ullâ doctrinâ dari hominibus. Quia autem Socrates morum doctrinam maximè populariter & perspicuè tradidit, & verò Simon noster nullam præsumtionem contra se habet, quod altiori proponendi modô ac subtiliori fuerit usus, imo potius majori popularitate eum ista proposuisse vero sit simile, quod dialogos illos, teste Laertio, tanquam inter opifices habitos conscripserit, inde iterum ex hoc capite etiam præferrem Philosophiam sutoris hujus Philosophiæ Socraticæ à Platone traditæ, subtilioris sæpè & obscurioris quam vel Philosophia Socratica, vel etiam veræ eruditionis scopus (utilitas & felicitas generis humani) postulabat aut admittebat. Est enim sapientia vera ita apta nata, ut perspicua sit & humano generi communis, unde necesse est eam etiam ab ingeniis opificum intelligi posse. Unde multo magis libros hos furoris deploro, quam si omnes libri Aristotelis interiissent. Idque credo, fieri posse pace philo-

sopho-

sophorum Aristotelicorum. Loquor enim de meo gustu. De gustibus verò non est disputandum.

§. VIII.

Et illud ad præcellentiam hujus sutoris Philosophi pertinet, quod usus fuerit methodo verâ atque legitimâ perveniendi ad sapientiam. *Quoties*, ait Laertius, *ad ejus officinam perrexisset Socrates atque dissereret, omnia quæ meminisse poterat, notabat.* Notum est, Socratem non scamna posuisse auditoribus, non certam horam ipsis dedisse, non textum iis aut autorem explicuisse, non dictasse, ut ex parte sequentes Philosophi Græci faciebant, & nos hodiè facere consvevimus, sed ibat per plateas & loca publica immiscens se congregationibus hominum frequentioribus, vel etiam in officinis opificum, in quibus confabulandi causâ homines conveniebant, se sistebat, & ibi pro re nata, ex discursibus quibuscunque obviis occasionem sumebat præcepta moralia docendi in media confabulatione. Igitur dum sutor noster dicitur notasse ea, quæ Socrates apud eum disseruit, non putandum est, quod discursum Socratis calamo ex ejus ore exceperit, sed cum Socrates in ipsius officina, ipso laborante & calceos aptante, cum aliis collocutus esset, solus posteà discursum Socratis repetens in mente & notabat sibi, & ita, quod ajunt, in succum & sangvinem convertebat Philosophiam Socrateam. Atque hac methodo si uterentur Juvenes hodierni, ne brevi tempore experiri possent, quantum illæ ruminationes & adnotationes prosint. At vero istam methodum à Juvenibus postulare non possumus docentes, nisi & ipsi perspicue atque populariter doceamus.

§. IX.

Frustra verò inculcatur Philosophia atque docetur, nisi in ipsa vita exemplo quoque tuo te probes esse Philosophum. Probavit & noster. Atque eò pertinet, quod *cum ei Pericles polliceretur, si ad se veniret, cuncta illi se necessaria exhibiturum, libertatem, inquit, vendere consilii non fuerit.* Voluit verosimiliter Pericles servitio Simonis uti, at servire nescit animus Philosophi. Nemini nisi virtuti servit, & omnibus virtuosis actiones suas sponte accommodat, fugit imperium potentum atque divitum, & contemnit,

temnit. Si necesſitate coactus ſerviat, corpus ſervit, animus liber eſt. At libertas hæc in ſpontanea ſervitute conſervari nequit. Non habebatur Pericles pro vitioſo homine, potens erat & autoritate conſpicuus apud Athenienſes, uno verbo, ſecundum modum loquendi hodiernum, erat magnus Politicus. Sed uti plerumque magni Politici non magni ſunt Ethici, ita & Periclem ad hanc claſſem pertinuiſſe, vel ex diſcurſu ejus, quem cum Alcibiade habuit de definitione Legis, *apud Xenophontem in memorabilibus Socratis lib. 1.* junctis iis, quæ de ipſo ſubinde memorat Thucydides, veroſimile eſt. Philoſophus autem verus Ethicam, hoc eſt, ſui ipſius cognitionem & emendationem, facit normam Politices, quærendarum videlicet opum & autoritatis.

§. X.

Igitur veroſimile eſt, ſutorem non ſolum poſſe eſſe Philoſophum, ſed & excellentem atque perſpicuum, & methodicum Philoſophum, Philoſophiam ſuam exemplo exprimentem eſſe poſſe. Quod ſi verum eſt, uti videtur, verum quoque erit, inpoſterum oppugnatores Bœhmii bene facturos eſſe, ſi in Diſputatione illa argumentum aut ſcomma de Philoſophia ſutoria omittant, atque de aliis firmioribus, quæ nunquam iis, qui veritatem tuentur, deeſſe poterunt, circumſpiciant. Nam iſtud quidem Appellis: *Ne ſutor ultrà crepidam* parum ad rhombũ facit. Non, quod aliàs pictoribus & Poetis quidlibet audendi ſemper fuerit poteſtas æqua, ſed quod apophthegmata pariter ut ſimilia, non ſint extendenda ultra tertium. Nos vero ad ſutorem noſtrum reverſi, tacitè cogitemus, quia Philoſopho clamare non convenit: *VIVAT PHILOSOPHIA SUTORIA!*

TANTUM.

58. f.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA

CELEBERRIMI AUTORIS,

De

RATIONE STATUS

Dissertationem VII. & IIX.

De

EXPLORATORIBVS, & CAPITE STATVS RATIONEM TRACTANDI,

Deque

MONARCHICO REGIMINE ET USU MINISTRISSIMI,

Cum adjuncta Quæstione

Quomodo differat actio vana à turpi?

Publicè ventilabunt

Die X. Aug. M DC XCIII, horis matutinis ab 8. ad 12.

CHRISTIANUS THOMASIUS,

JCtus & Prof. Publ.

& Respondens

DAVID STAVINSKI Borussus.

Quæro, IV.

Quomodo differt actio vana à turpi? Videtur; quod vanæ dicuntur illæ, quæ sunt indifferentes, quatenus hæ ab indifferentia ad turpitudinem moventur.

§. I.

ACtio humana moraliter considerata, est vel *honesta* i. e. legibus præcepta, vel *turpis* i. e. legibus prohibita, vel *indifferens*, i. e. quam lex nec præcepit nec prohibuit. Permissio enim, rectè monente Grotio, non est legis actio, sed actionis negatio. Regulariter autem omnis actio humana suâ naturâ i. e. physicè considerata, est indifferens, fit verò honesta vel turpis ob circumstantias morales accedentes. Ergo actio indifferens est, quæ non habet circumstantias morales. Cave verò circumstantias morales crude intelligas illas, quæ communi includuntur versiculo: *Quis, quid, ubi* &c. Nam alias non daretur ulla actio indifferens, quia non potest concipi actio ulla, sine aliqua ex his circumstantiis. Tum demum hæ circumstantiæ morales fiunt, si aliqua ex iis legibus præcepta sit vel prohibita. Ita edere domi, est actio indifferens, etsi habeas circumstantias *quid* & *ubi*; vorare est actio turpis, quia connotat circumstantiam *quomodo* aut *cur*, legibus prohibitam.

§. II.

Jam autem *nomina* actionum humanarum talia sunt, ut vel connotent circumstantias *semper prohibitas*, ut furtum, rapina, incestus, vel *semper præceptas*, ut pietas, castitas, temperantia, &c. vel denique *circumstantias indifferentes*. At hæc ultima species iterum videtur *triplex* esse; aut enim nomen actionis illius *plerumq;* connotat *ejus abusum*, ut homicidium, vel *plerumq; circumstantiam præceptam*, ut obedientia liberorum, vel ab *utroque planè*

præ-

præscindit, ut edere, bibere. Cum igitur communis regula sit, quod à potiori fieri debeat denominatio, non mirandum, quod actiones indifferentes primæ classis communiter inter turpes, & secundæ classis inter honestas referantur. Mirandum magis, quod hanc observationem non notantes Viri eruditi, de rebus facillimæ compositionis magnas lites moverint. Notum est, quid inter utriusque Religionis Protestantium asseclas controvertatur *de indifferentia saltationis*, in tantum, ut ex quæstione morali Theologica evaserit, quibusdam ex Reformatis omnem saltationem damnantibus, quibusdam ex nostris in tantum defendentibus saltationem, ut se maximè γνησίως Lutheranos exhibere posse opinentur, si, ut loqui amant, in odium Calvinianorum saltent, in quos graviter invehitur Conradus Dietericus *in Concionibus Germanicis super Ecclesiastem*. Poterat, ut vides, tota lis tolli observatione modo dicta, nec opus erat tantâ vehementiâ utrobique defendi sententiam utrobique falsam, aut de vocibus tanta ligitia movere, multò minus dissidia in articulis religionem spectantibus leviori reverà dissidio augere. Id verò non multum decoris, credo, sectæ nostræ attulit, quod inter notas hominis Lutherani ita à quibusdam relata fuerit defensio actionis etsi indifferentis, attamen vanissimæ & parum sapientis.

§. III.

Vanitas vanitatum, ait Ecclesiastes, *& omnia vanitas*. *Vanitas* autem cum eo in loco latè accipiatur, quatenus de omnibus creaturis prædicatur, non erimus solliciti, quomodo Commentatores istam vanitatem definiant. Videmus saltem, quid denotet, dum de *actionibus* humanis dicitur. Ita *de vanitate scientiarum* scripsit Henricus Cornelius Agrippa utilissimum libellum, & lectione Studiosorum dignissimum, quamvis ob eum multa indignè passus sit à Pseudo-Theologis & Philosophis superioris sæculi, de quo fortè alibi. Ita ipse Ecclesiastes recensendo vanitates mundi, *cap. 3.* plurimas actiones humanas enumerat, pro stabilienda vanitate generis humani, puta *loqui, tacere, amare, odisse, flere, gaudere, saltare* &c. Scio equidèm, quod Ecclesiastes non dicat directò actiones has esse vanas, scio, quod plerumq; in præfata controversia afferri soleat, actiones ibi recensitas ab Ecclesiaste pro

indifferentibus haberi, non pro turpibus, quia dicatur, eas omnes requirere tempus ſuum. Sed ſcio tamen etiam, quod neceſſe ſit per bonam conſequentiam eas referri debere ab ipſo Eccleſiaſte inter vanitates, quia totum hominem & omnes actiones ejus pro vanis habet, idque oſtendere vult in toto libro.

§. IV.

Jam quod dicemus? Si *indifferentes* ſunt illæ actiones ibi recenſitæ, (uti certè aliquæ, ut *loqui, tacere, flere, gaudere &c.* absq; dubio differentibus videntur accenſendæ,) non haberi poſſunt pro illegitimis. At ſi *vanæ* ſunt, (uti modò diximus, omnes actiones humanas eſſe vanas,) omninò pro turpibus videntur haberi debere, nam ipſa *vox vanitatis turpitudinem* videtur involvere. Nec eſt, quod dicas, diviſionem actiones in honeſtam, turpem & indifferentem eſſe deſumtam à relatione actionum ad legem; vanas verò dici actiones humanas ob inſtabilitatem, adeoq; quæſtionem: *utrum vana actio pertineat ad honeſtam ad turpem?* &c. æque ineptam eſſe, ac ſi quis quærat, utrum ſonus teſtudinis conveniat cum colore rubro an nigro? Nam reſpondeo, quod non diffitear equidem, Eccleſiaſtem in toto libro vanitatem exprimere potiſſimum per inſtabilitatem, ſed iſtam inſtantiam de ſono & colore huc non quadrare arbitror, quia & vanitas & honeſtas aut turpitudo ſub eodem genere comprehenditur. Et, ſi omnis actio humana aut honeſta eſt, aut turpis, aut indifferens, neceſſe eſt, quod & vana actio vel ad unam ex tribus ſpeciem referri debeat, vel ſub omnibus comprehendatur. At ſolum *vanitatis* nomen oſtendit, plus per id dici, quam ut ſola *indifferentia* actionis eo exprimatur. Quid ergo? Certè *non honeſtas*, ergo, quia nihil amplius reſtat, *turpitudo*. Et quid opus eſt ulteriori diſquiſitione? ab actionibus vanis *homo vanus dicitur*. At *homo vanus* nunquam ſumitur in bonam aut mediam partem. Ergo quid dicemus?

§. V.

Contradictionem hanc paragrapho præcedente repræſentatam ut evitemus, non melius nos facturos eſſe arbitramur, quam ſi & naturam *indifferentiæ* & naturam *vanitatis* conſideremus. Hæc enim meditatio apertè oſtendet, *vanitatem inferre plus quam indifferentiam, minu quàm turpitudinem*. Eſt *vanitas* nihil aliud quam

entis

entis affectio, quatenus illud mutationi & interitui est obnoxium. Indifferentia actionis verò notat actionem quidem lege nec præceptam nec prohibitam, sed quæ tamen vel levi aliqua circumstantia accedente, præcepta vel prohibita fieri possit, ergo multò magis etiam apta sit, ut levi circumstantia accedente *magis vel minus ad honestatem vel turpitudinem inclinet.* Jam igitur, uti omnis vanitas instabilitatem denotat, ita *actio vana*, quatenus etiam de indifferenti aliàs prædicatur, involvet conceptum, quod *actio ista indifferens mutationi & interitui obnoxia sit.* Et *homo vanus* erit, qui *in actionibus ejusmodi instabilibus, etsi indifferentibus aliàs, quietem quærit atque felicitatem, cum tamen propter adhærentem vanitatem, nullam quietem & felicitatem, cum tamen propter adhærentem vanitatem, nullam quietem & felicitatem ei dare possint.*

§. VI.

Jam habemus definitionem. *Actio vana est actio hominis naturâ suâ indifferens, in quâ homo falsam quietem quærit, unde ipsa actio ab indifferentia movetur ad turpitudinem.* Ita *loqui, tacere, amare, odisse, flere, gaudere*, sunt actiones suâ naturâ indifferentes, ita ut singulæ, si debito tempore fiant ac homine in ipsis quietem non quærente, sed ut mediis ad debitum finem destinatis, iis cum indifferentia utente, in indifferentia maneant, nec vanarum actionum nomen assumant. At si quis *loquelâ, taciturnitate, amore, odio, fletu, gaudio* tanquam rebus bonis *delectetur*, & iis *tanquam finibus* omnes aut multas actiones suas subordinet, vanus evadit, & ipsas actiones vanitate suâ inficit, ut & ipsæ vanarum nomen assumant. Quo magis autem falsæ huic quieti incumbit, eò magis vana actio fit, in tantum, ut si summum aut magnum bonum in iis quærat, *vanissimæ* fiant, & in *vitium* planè degenerent. Fiet enim ex loquente *loquax*, ex tacente *insidiosus*, ex amante *mollis*, ex osore *crudelis*, ex flente *querulus*, ex gaudente *fluctus*.

§. VII.

Non igitur est, quod tempus perdamus, aut characterem religionis quæramus, in defensione *saltationis*, tanquam rei omninò indifferentis; non est, juvenes dilectissimi, quod vanitati cordis vestri indulgeatis, ex eo, quod à viris maximæ autoritatis legatis defensionem saltationis fuisse susceptam, vobis persvadendi, acsi

rem laudabilem & Patriæ vobisq; proficuam ſuſcipiatis in ſaltationibus veſtris. Agite, ipſimet judices eſtote in cauſa ſaltationis. *Eſt ſaltatio actio indifferens.* Quis negaret? Saltavit & David gaudio ſancto repletus. Vel ideò vero, quia indifferens eſt, *poteſt fieri turpis.* Saltavit & filia Herodis de capite Johannis. Imò ſit ſaltatio actio omnino indifferens, *eſt tamen actio vana*, ſi in iſta ſaltatione delectationẽ, in iſta delectatione quietem quis quærat, aut eâdem tanquam medio ad alias actiones vanas vel turpes utatur; Ergo, *non eſt actio, quæ* aut Patriæ aut proximo, aut ipſi homini multum profit, ut *inter honeſtas vel ſaltem laudabiles referri mereatur.* Fluit enim id ex præcedentibus. Et nunquam ſaltatio patriam ab hoſte liberavit, aut diſſidia civium ſuſtulit, aut meliorem Chriſtianum, Theologum, JCtum, Medicum, vel Philoſophum effecit, aut ad conſervandam ſanitatem neceſſaria fuit, vel reparandam, (nam quæ de ictis à Tarantula communiter recenſentur, quod nonniſi per ſaltationem curentur, ad nos non pertinent, qui de hominib9 ſanæ mentis loquimur, quâ privantur, qui à Tarantula icti ſunt.) *Neque ullum uſum habet indifferentem, quam ut apti fiamus per ſaltationem greſſus & inclinationes corporis in communi converſatione magis ad decorum formandi, utq3 ſi iſta ſciamus, alii homines, qui fortè openoſtrâ indigent, ob illam aliqualem conformationem cum ipſorum moribus non ita à nobis abhorreant.* Reliquus uſus omnis *vel apertè vanus* vel turpis eſſe videtur. At jam conſiderate quæſo, quàm facilè hic uſus indifferens in vanum vel turpem degenerare poſſit, puta, ſi v. g. decorum iſtud, cui nos adaptamus, non ſit indifferens, ſed vel vanum vel turpe; (quomodo autem id fiat, ſummatim *in primo & ſecundo capite introduct. noſtræ ad Ethicam* diximus) ſi absque ſaltatione, ſolâ obſervatione & imitatione aliorum geſtus & inclinationes noſtras ita formare poſſimus, ut ſaltem pro indecoris haberi non debeant; ſi quæramus ſaltatione noſtrâ placere aliis hominibus, vel ſexui ſequiori, vel etiam maſculis. Cum enim ſapiens nunquam amicitiam ſuam det ob ſaltandi artem, facilè cognoſcere poſſumus, quales ſint illi, quibus placere ſtudemus, quales ſimus nos, qui illis placere allaboramus, cum ſimilis ſimil gaudeat.

§. VIII.

His perpenſis examinate cor veſtrum aut paſſiones animæ veſtræ, ut deprehendatis, utrum ſaltationem diſcere cupiatis tanquam

quam rem indifferentem, an tanquam vanam, an tanquam turpem? Dabo vobis exemplum. *Affectus.* Volo discere saltare. *Ratio.* Quamobrem? *A.* Quia volo. *R.* Atqui hoc non sufficit. Scis enim quod omnia tibi indulgeam si cum ratione velis, semper vero resistam, si absque eâ. *A.* Rationes mihi non desunt. Pater ipse, Præceptor, iste vir magnæ autoritatis &c. mihi hoc consilium dederunt. At verò Parentibus & Præceptoribus obediendum est. *R.* Bene, sed cur non ita promtus es ad studendum, ad te emendandũ, ad benefaciendum aliis, cum & id Pater, Præceptor &c. tibi consuluerint? Vides igitur aliam subesse rationem. *A.* Est utique. Medicus svasit quod debeam motione aliquâ sanitatẽ corporis conservare, præ reliquis vero hæc mihi potissimum placet. *R.* Vides igitur, quod consilium Medici non sit causa appetitus tui, sed id, ob quod præ reliquis motionibus hæc præcisè placet. Atqui hoc scire aveo. *A.* Quia unâ fideliâ possum duos dealbãre parietes, & motione corpus sustendando, & idem ad gressus decoros aptum reddendo. *R.* Rectè facis. Ad hunc finem poteris mensis unius spatio discere qvod sufficit. *A.* Eja, intrà unum mensem vix possem primum & simplicem saltandi modum (la courante simple) discere, & cogerer desinere anteqvam magis decoras illas figuratasq; saltationes (la bourée, la menuët, la gavote &c.) discerem. *R.* De his non dixisti, sed de gressibus saltem decoris, quæ in simplici illo saltando modo addisci possunt. Cur igitur & reliqvos vis discere? *A.* Vivo inter homines, & posset facilè contingere, ut in conversatione essem, ubi risui exponerer, si saltare non possem? *R.* Et qvidsi risui exponereris? Tu contrà ridebis te sine justâ causâ ridentes. Sed transeant ista. Dabo duos menses, si diligens esse vis, poteris satis discere, ut non ridearis. *A.* At vero non potero in hâc arte perfectus reddi tantillo temporis spatio, non possum me ita insinuare amicitiis sexus seqvioris, qvas non inhonestas qværo, sed honestas, saltando enim nihil inhonesti committitur. Et scio equidem saltationem esse vanitatem, sed quia sexus sequior magis involutus est vanitatib9 qvam noster, non tam nostrâ qvam ipsi9 gratiâ nos aliqvatenus iis in rebus indifferentibus debemus accommodare, ut occasionem nanciscamur ipsas ex præjudiciis eruendi. Nosti Titium, qvam egregiè saltet, qvam æstimetur communiter, qvàm tam honestè in conversationibus se gerat. Hunc

imitari

imitari vis Titium. At ego scio, tum & ipse scis, qvantus scortator, qvamvis clandestinus sit Titius. Novi malitiam tuam. Ipse te prodidisti, cum nuper, ubi saltantem Titium videbas, ipsi postea diceres, qvod tibi in saltatione istâ, cujus figura liberæ inventioni fœminæ relinqvitur (dans la menuët) qvam maximè placeat, qvod oculis perpetuò sint affixi, qvo in variâ illâ corporis commotione necesse etiam sit vario modo moveri oculos, ita ut alter sexus alteri cogatur qvasi monstrare motus oculorum maximè pathetícos; qvod porrò modò corpus corpori proximè accedat, modo iterum paulatim recedat, qvod infinitis gestibus semper ex oppositu personæ, cum quâ saltamus, passionem nostram declarare valemus. Hæc est vera ratio petiti tui, hic est scopus quem qværis. *A.* Nimis rigidus semper & suspicax es. &c. Certus sum, si simili modo examinetis vos ipsos in actionib9 vestris, vos non opus habituros esse laboriosâ disqvisitione circa quæstionem: an v. g. saltare sit actio indifferens vel turpis? sed statim magis necessariam quæstionem definire vos valituros esse: utrum vos ipsi saltationem ut indifferentem, vel vanam, vel turpem actionem appetatis? Quæstiones enim ille omnes generales & earum enucleatio magis nocent, qvam prosunt, si absqve applicatione id fiat ad nos ipsos. Hæc vero facilis est, etiamsi qvæstiones illas generales non ita exactè dirimere noverimus.

§. IX.

Possem dicta illustrare alio exemplo de *ludo pilæ in Sphæristerio*, qvi tot periculis non est subjectus ut saltatio, & tamen si non cautè & hic agatur, potest & ipse degenerare in actionem vanam & vitiosam. Sed qvoniam discursus præcedens sub manu crevit, & vero illustratio ista non difficulter fieri possit à qvovis ad imitationem eorum, qvæ de saltatione diximus, subsisto, simul monens lectorem, ne ea, quæ de saltatione prolixius disseruimus, considerare velit, tanqvam digressionem ad ipsam qvæstionem parum pertinentem; cum illa maximè contineant usum qvæstionis propositæ. Proponere enim institui qvæstiones non inanes, sed qvæ usum suum exerunt invitâ humanâ.

TANTVM.

---

* Dedi in programmate invitatoriò libertatem Dnn. opponentibus, in singulis actibus etiam in veritatem qvæstionum præcedentium inqvirere. Ne tamen libertas illa confusionem pariat, constitui interstitium qvasi aliqvod Disputationum propositarum facere, & futuris duabus septimanis die 24, & 31. Aug. Deo dante, solus cathedram ascendere, atque ibi ab horâ 8. ad 12. audire dubia, qvæ circa omnes qvatuor qvæstiones hactenus propositas Lectoribus restant, ut postea remotis illis dubiis omnibus, in propositione novarum qvæstionum possimus pergere.

58-8-

'Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS,
De

RATIONE STATUS

Dissertationem IX. & X.
De

POLYARCHIS, FOEDERIBUS, ET IMPERIO ROMANO,

Deque

IMPERATORIS MONARCHICA POTESTATE,

Cum adjuncta Quæstione

An liceat in benè constituta Republ. publicè quærere?

Publicè ventilabunt
Die XIV. Septembr. M DC XCIII. ab 10. ad 12.
& pomeridianis à 3. ad 5.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
PETRUS BOJE, Dithmarso-Holsatus.

Qværo V.

An liceat in benè constitutâ Republicâ publicè quærere? Videtur.

§. I.

Sophista. Mihi non videtur, proba. *Philosophus.* Atqui mihi non incumbit probatio, cur enim non liceret, quod nullo jure prohibitum est? Tuum igitur si mihi vis contradicere, erit, probare & ostendere quo jure hoc non liceat. Ne tamen de re obscura disquiramus, paucis cum pace tua liceat sensum quæstionis paululum explicare. Alibi jam dixi: quod interrogare, dubitare, & investigare usurpem synonymicè, adeoque uti interrogatio & investigatio jam communi *quæstionis* nomine notari solet, ita & sub eadem comprehendo dubitationem. *Publicè* id appello, quod vel nullâ intentione occultandi fit in loco etiam privato, etsi paucis notum sit, vel quod etiam fit in loco publico, ita ut reipsa in plurium perveniat notitiam. Per *benè constitutam Rempublicam* non intelligo rempublicam secundum ideam status perfectissimi, sed talem, quæ in negotio, de quo quæritur, non aliquid admittit rectæ rationi repugnans. Denique *per licentiam* intelligo non tam externam seu impunitatem, quàm internam seu tranquillitatem conscientiæ. Quo pacto duplex quasi in quæstione proposita continetur quæstio. An qui in Republica, ubi id non est prohibitum, publicè dubitationes suas proponit, in conscientia tranquillus sit? Et: An, si Respublica hanc licentiam per legem civilem tollat, committat aliquid contrà rationem? Utrumque videtur. Jam, si lubet oppone,

§. II. S.

§. II.

S. Ergo de omnibus dubitas. Carteſianūs es, Atheus es. Non es tolerandus in bene conſtitutâ Republicâ. *P.* Vide multas in paucis verbis iniquitates adverſus me committas. Carteſianus non ſum. Et ſi eſſem, Atheus non eſſem. Et ſi Atheus eſſem, (quod Deus avertat!) propterea tamen ex bene conſtituta Republica non forem ejiciendus. *S.* Quid audio? Atheos in bene conſtituta Rebuplica eſſe tolerandos? Qualis dementia? *P.* Quæſo ne reſponſionem meam interpellas, nondum enim abſolvi. Ne à ſcopo dilabamur, argumentum de tolerantia Atheorum jam ad aliam diſputationem reponamus, & ut interim tibi non planè abſurdus videar; peto ut id penſitare velis, à vobis in benè conſtitutâ Republicâ tolerari, non dicam ſcortatores, adulteros, fures, latrones, ſed ebrios, vanos, ſuperbos, avaros, &, ſi omnia deficerent, ſtultos. Jam in viam. Carteſianus non ſum, quia non dico dubitandum eſſe de omnibus, non dico, dum dubito, me etiam id, de quo dubito, interim negare, ſed ſaltem neſcire, & id quærere.

§. III.

S. Non dubitas de omnibus? De quibus ergo rebus putas dubitari poſſe? de quibus non? Aliàs enim non poſſum tibi opponere. *P.* Jam explicui meam mentem *in Praxi Logices c. 1. n. 49. uſque ad 86.* Non de propoſitionibus, quæ ſtatim in ſenſus incurrunt, & quæ ab iis absque longa ratiocinatione abſtrahuntur, ſed de primis cognoſcendi principiis, & concluſionibus remotioribus à ſenſu. *S.* Iſta non quæro. Putasne etiam de rebus Theologicis dubitare poſſe? *P.* Mallem iſta omitteres, jam enim magis de quæſtionibus Philoſophicis quam Theologicis ſum ſollicitus. *S.* Sed tamen informationis gratia hæc quæro, nec dubito, quin mihi humanitatem reſponſionis non ſis denegaturus. *P.* Ergo & reſponſionem accipe. De rebus Theologicis quam maximè, quia maximè hic intereſt veritatem noſſe. Cave vero per res Theologicas intelligas litigia inania, & quæ ad ſalutem hominis non conducunt. Nam de omnibus inanibus cujuscunque generis ſunt, illicitas quæſtiones eſſe arbitror, quia pro fine

vel ſtultam voluptatem, vel inanem gloriam, vel execrandum odium habent.

§. IV.

S. His quidem effugiis non evades Hypocrita. Firmiter enim te teneo. Spinoſiſta es, Atheus es, libertatem philoſophandi cum præceptore iſto Tuo, à tot eruditis & piis viris noſtratibus, etiam à Patre Tuo impugnatam defendis. *P.* Enimvero ego recriminari nolo, quamvis apertum ſit, te non informationis gratia mihi, ut præ te ferebas, quæſtionem propoſuiſſe, verum ut mihi laqueum poneres, quem tamen per Dei gratiam facilè evadam. Cur crimina quæris, cur ſectarum nomina adducis, ubi de veritate aſſertionis aut falſitate quæſtio eſt? Veritas nec vitium eſt nec virtus, idem de falſitate dicendum eſt. Sim qui ſim, prudens an inſanus, quid id ad Te? Oppone contrà Theſin. Inſaniat Atheus, inſaniat Spinoſa: Quid id ad quæſtionem præſentem? Nonne in benè conſtituta Reipublica licebit inſanire? Sed falleris amice, Spinoſiſta non ſum. *S.* Tu non es Spinoſiſta? Annon Spinoſa ſcripſit *tractatum Theologico Politicum, in quo*, ut titulus ejus apertè præ ſe fert, *oſtenditur, Libertatem Philoſophandi non tantum ſalvâ pietate & Reipublicæ pace poſſe concedi: ſed eandem niſi cum pace Reipublicæ ipsâque Pietate tolli non poſſe.* Annon tu idem dicis? *P.* Enim vero ſi eadem dicerem, quæ alicubi Spinoſa dicit, propterea Spinoſiſta non eſſem. Dicit Spinoſa v. g. *Part. III. Eth. p. m. 153. Superbiam eſſe, ſi quis plus juſto ſentiat de ſe præ amore ſui.* Poteris & tu Amice eandem ſententiam fovere, & tamen Spinoſiſta non eſſe. Sed tranſeat hoc: nego me illa dicere, quæ continet titulus Libri Spinoſiani. *S.* Probo: Libertas Philoſophandi nihil aliud eſt quam libertas tua quærendi. Dum enim quæris, nonne philoſopharis? Vapulat Spinoſa, quod hanc libertatem Philoſophandi extenderit ad res Theologicas. Et tu cum eadem facias, non vis Spinoſiſta eſſe, non vis vapulare. *P.* Non facio eadem. Inverto: Qui quærit non Philoſophatur. Philoſophari eſt rem affirmare cum ratione, aut negare cum ratione. Spinoſæ vero philoſophari eſt

ri est affirmare aut negare cum ratione etiam ineptâ, seu absque recta ratione. Ita enim se ipsum explicat *d. tractatu Cap. ult. Ostenditur in libera Republica unicuique & sentire quæ velit, & quæ sentiat dicere licere.* At ego quæro, non an liceat *sentire*, sed an liceat *dubitare?* non an liceat dubitare, *quæ quis velit?* sed an liceat dubitare *cum ratione?* non: an liceat *errores quoscunque propalare?* sed an liceat *errores oppugnare & veritatem investigare?*

§. V.

S. Transeat Spinosa. Novam objectionem formo. Si liceat in benè constituta Republicâ etiam de rebus Theologicis quærere, turbabitur tranquillitas Reipublicæ, turbabitur ordo publicus, qui jubet quatuor distinctas esse facultates, neque JCtum, Medicum aut Philosophum debere involare in castra Theologorum. *P.* Utinam vos hoc monitum observaretis, & vel Philosophiam cum Theologia vel Theologiam cum Philosophia non confunderetis! Minimè turbant quæstiones meæ distinctionem facultatum. Ego Theologiam doceri nolo à JCto, Medico, vel Philosopho. Non docet quæstio veritatem, sed eam inquirit. Permitteris credo, ut JCtus, Medicus vel Philosophus possit veritatem à Theologo investigare. Nolumus involare in castra Theologiæ, expectamus informationem in vestibulo. *S.* Certè non pertinent hæ quæstiones Cathedram tuam. *P.* Neque etiam in cathedra mea vel proposui eas, vel proponam. Relinques vero locum, si talis vellem quærere in subselliis auditorum vel opponentium, qui nihil aliud quam quærentes esse debent.

§. VI.

S. Minimum valde periculosa est hæc licentia. *P.* Periculosa utique, sed errori, sed vitio. At eo major utilitas inde in Rempublicam redundabit. Periculosa etiam res aliquando quærenti, quia veritas odium parit, quia qui veritatem quærunt, multa damna patiuntur à potentia errantium & vitiosorum. Sed hoc indicium esset male constitutæ Reipublicæ. Et si non esset etiam, quid istud periculum ad te?

§. VII.

S. Imò potius periculosa toti Reipublicæ, quia possunt sub prætextu hujus licentiæ etiam errores valde pernicioſi in Republica disseminari. Nam quidsi quis v. g. ex principiis Jesuiticis quæreret: *Annon liceat principem interficere?* Et responderet, id sibi videri? *P.* Is haud dubiè peccaret, non quærendo, sed respondendo, quia etiamsi responsionem pro dubitatione vellet habere, dubitaret tamen sine justâ ratione. At defendo saltem licentiam dubitandi cum ratione. Et magis vos ferit hæc objectio quam me. Quot extant disputationes de tyrannicidio? quot limitationibus additis admittitur intersectio principis tyranni? aut si non admittitur, sed magno conatu omne tyrannicidium refutatur, minimum iste refutans sententiam qvam refutat, habet pro verosimili, vel dubiâ, eo ipso qvod tanto conatu refutat. Quis enim unquam disputavit contra hominem v. g. negantem bis duo esse quatuor? aut contra Cartesianum, qui dum vigilat, dubitat, an habeat manus vel pedes: an vigilet vel dormiat? antequam istud suum: cogito, ergo sum, invenit. Uti enim contra negantem principia non est disputandum, ita contra dubitantem absque ullâ ratione etiam disputandum non est.

§. VIII.

S. Sophista es, vis me per hanc discursum avertere à scopo. Per alias necessarias consequentias possum ostendere damnosum esse Reipublicæ licentiam tuam. *P.* Audiam, modo sint tales consequentiæ necessariæ, quas nectere non sit prohibitum. Scies enim haud dubiè, istam licentiam nectendi necessarias consequentias, quâ multi abutuntur in contumeliam honestorum virorum, in turbas Reipublicæ, hic per Dei gratiam esse prohibitam. Neque graviter feres, quod hæc moneam, quia jam sæpius contumelioſis nominibus me insectatus fuisti. *S.* Apage. Istæ potius turbæ, ista calumniandi licentia ex tua doctrina sequitur. Quid si enim qvis cum ratione aliqvâ verosimili qværat? Annon Titius sit scortator, latro, improbus? &c. Vides quanta fenestra aperiatur omnibus neqvitiis. *P.* At qvis tibi dixit, qvod hæc licentia seqvatur ex doctrina meâ? Annon suprà dixi, illicitas esse qvæstiones, qvæ pro fine voluptatem,

ptatem, gloriam & odium habent? Quod si hæc nondum videantur satis clara, aliis modis evitabitur ista objectio: Permittatur licentia quærendi, sed ne quid fiat in fraudem legum, ne quid fiat contrà bonos mores. Aut: Permittatur licentia quærendi publicè, circa universalia, circa singularia maxima adhibeatur cautio.

§. IX.

S. Sed cur præcisè prætendis licentiam quæstiones ejusmodi *publicè* proponendi. Si privatim fierent, tolerari possent. At publicè si fiant, multa possent oriri scandala. *P.* Vide quam insidiosè agas. Si de privata licentia quæsiviſſem, dixisses, eam esse criminis suspectam, quia privata esset, nunc cum suspicionis hujus avertendæ causâ publicam elegi, suspicio scandalorum adest. Ita nunquam quæ vobis displicent, sine scandalo sunt. Et ipsa adeò veritatis inquisitio vobis scandalosa est. Est scandalum acceptum Domine, non datum, est scandalum pro Hypocritis & Sophistis, non pro veritatis & virtutis amatoribus.

§. X.

S. Quidsi ergo Princeps aliquis hanc licentiam tibi tolleret, diceresne: Principem erga te peccasse? *P.* Responde mihi prius, si Princeps tibi sine causa licentiam exspatiandi extra portam auferret, diceresne: Principem erga te peccasse? *S.* Jam ego ex te quæro. Tuum est mihi respondere. *P.* At hæc quæstio inanis est, quia pro fine odium habet, quia hac quæstione novam causam criminandi quæris, quia crimine læsæ majestatis, more sæculi Tiberiani, me involvere cogitas. Est hæc quæstio injuriosa in *PRINCIPEM OPTIMUM*, à quo absit, ut Eum suspicemur rem justissimam & utilissimam prohibiturum esse. Absit, ut timeamus tempora ni fallor Dionysii, sub cujus imperio non licebat publicè colloqui aut flere.

§. XI.

S. Ain vero licentiam hanc quærendi habere usum in Republicâ? *P.* Equidem magnum. Veritatem invenire absque

quæstio-

quæstione non possumus, quæ quæstio quò magis publica est, eò magis occasio datur aliis nos in hac intentione adjuvandi. Errores & ignorantiam quæ sub larvâ sapientiæ regnant, non melius oppugnare possumus, quam quæstionibus. Assertionibus si eam aggrediamur, parata est excommunicationibus, igne, gladio, fuste, exilio. At dum ignorantiæ quæstiones proponimus, dum ignorantiam nostram profitemur, & oramus informationem quam dare non potest, dum nihil firmiter asserimus, non potest ita facilè quæstio pro crimine traduci, non potest non ignorantia se ipsam publicè prostituere. Ita Socrates Sophistas aggressus est, cur licentiam hanc nemo magis odio prosequatur, quam Sophistæ & fratres ignorantiæ.

§. XII.

S. Quid ais pessime? An me pro Sophista habes? Non quiescam, nisi te cum licentia tua è Republica ejecero, ne quid dicam gravius. *P.* Addendum erat: Si Deus voluerit. Qui si ipsius voluerit, in ipsius placito acquiescam. Neque enim hæc objectio distinctione resolvitur, sed patientia.

TANTUM.

58. h.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De
RATIONE STATUS
Dissertationem XI. & XII.
De
ORDINUM IMPERII LIBERTATE, AC DE ÆRARIO ET COLLECTIS,
Cum adjuncta Qvæstione
An doctrina juris Romani de Servis magnum habeat usum in Servis nostris a Turcis captis?
Publice ventilabunt
Die XXI. Septembr. M DC XCIII. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
& Respondens
JOHANNES HEINRICUS Schlüter/
Berolinensis.

QUÆRO IV.

An doctrina juris Romani de Servis magnum habeat usum in servis nostris a Turcis captis? Non videtur.

§. I.

QUi magnum usum Juris Romani in foris Germaniæ esse defendunt, de prima tamen personarum divisione communiter fatentur, Institutiones Justiniani non magnum usum habere; partim quod differentiæ libertinorum & horum ab ingenuis a Justiniano ipso jure novo sint sublatæ; partim quod & totum jus Justinianeum ob servitutem inter Christianos sublatam, hac parte applicationis occasionem ad facta apud nos obvenientia nullam habeat. Quæ ratio si sola esset, uti communiter sola profertur, sequeretur minimum, jus Romanum aliquem usum habere in servitute, quæ hodie moribus Germaniæ non est sublata, qualis experientia testante, obtinet intuitu infidelium a nobis captorum & vice versa intuitu nostrorum ab infidelibus captorum, quia servi etiam sunt apud Romanos, qui ab hostibus capti sunt.

§. II.

Sed nos alias subesse rationes arbitramur, quod jus Romanum apud nos in hac materia nullum habeat usum, quia videlicet ut alibi docuimus, non latius usum habet Jus Romanum, quam quatenus in Germania est receptum, uti vero in paucissimis materiis receptum esse ibidem diximus, ita & videtur in materia servitutis, quæ apud nos adhuc frequentatur, non esse receptum, imo (quatenus Civile est, & capita juris naturæ

ac

ac gentium circa ſervos non repetit,) nec recipi potuiſſe. Poſſet hæc materia juſto tractatu expediri; at cum & temporis & chartæ ſit habenda ratio, per indicem ſaltem ac ſummatim eam tractabimus, & propterea nec leges Romanas allegabimus. Cave tamen putes nos absque lege loqui. Is enim cum lege loquitur, non, qui plauſtra legum allegat, ſed qui loquitur ea, quæ legibus continentur,

§. III.

Et initio quidem apud nos ſervi tales, naſcuntur ex ancillis noſtris, quia ratio naturalis hoc vult, ut partus ſequatur ventrem. At non fiunt ex captivitate omni, uti apud Romanos, ſed ſaltem ſi ab infidelibus capiantur. Cur vero ſit ſublata ſervitus inter Chriſtianos, communiter hæc ratio affertur, quod ſit inter eos bellum plus quam civile. Quæ mihi ſemper fuit ſuſpecta viſa. Etſi enim theſis ipſa de bello plusquam civili recte explicata tolerari poſſit, connexionem tamen non video, quia eadem ratio ſuadebat quoque bella eſſe non debere inter Chriſtianos. Sepono tamen diſquiſitionem ea de re ad occaſionem aliam. An & noſtri capti ab infidelibus apud nos pro Servis habeantur? valde dubito. Sed puto eos & patriam poteſtatem, & jus Conjugii, & Dominium rerum ſuarum, & teſtamenti factionem &c. retinere; cum in his capitibus magis ſequamur Jus Divinum & Jus Gentium, quam Jus Romanum, & Peregrinis conjugium, patriam poteſtatem, Dominium & teſtamenti factionem ſine dubio indulgeamus. Unde nec fictio legis Corneliæ, nec fictio juris Poſtliminii, nec aliæ ſubtilitates Romanæ huc pertinentes habebunt locum apud nos.

§. IV.

Fiebant etiam ſervi apud Romanos, ſi quis liber homo pretii participandi cauſa ſe venundari paſſus ſit, ſi ſententia in ſervitutem condemnatus fuerit, ſi ingratus a patrono fuerit revocatus, quæ omnia etiam in Turcis manumiſſis apud nos

ceſſare arbitror, quia cauſa quæ Romanos ad illam primam pœnam impellebat, apud nos ceſſat, quia ſervitus pœnæ ſublata eſt, quia ingratitudinis cauſas Romanis hoc paſſu uſitatas ignoramus, & genius Germanorum eſt, ut ingratitudo apud ipſos tanto rigore non puniatur.

§. V.

Igitur ſi ſtatum Germaniæ cum ſtatu Italiæ & Romano conferre velimus, deprehendemus, quod alius longe ſtatus ſit, liberorum hominum & horum ſervorum apud nos quam olim apud Romanos. Magna privilegia Civium Romanorum erant, quibus etiam viliores de plebe gaudebant, qua liberi & cives, neque diſtinctio hac parte erat inter ruſticos & urbanos homines, niſi forte in eo, quod ruſticarum tribuum cives olim apud Romanos pro nobilioribus habebantur, quam urbanarum. Ipſi Romani cives magnis abundabant opibus, & plurimi inter ipſos Principes divitiis, ſplendore, luxu æqvabant. Inde tot ſervorum diverſiſſima munia, inde tantus mancipiorum numerus, ut Lege Fuſia Caninia cautum fuerit, ſi quis ultra centum ſervos haberet, non poſſe manumitti, niſi partem quintam, ita tamen ut ultra centum manumittere non liceret, h. e. etiamſi quis ultra quingentos haberet, quem caſum frequenter fuiſſe obvium verosimile eſt, alias de eo non fuiſſet lex concepta. Servi ipſi in tanta copia educabantur & aptabantur ad mores Romanos, & nulla differentia videtur obſervata fuiſſe, quam conditionem apud Suos obtinuerint capti, ita ut etiam nobiliſſimi in ſervitute retinerentur, & ſæpe plebejis ſervirent, neque alia ſpes emergendi quam applicatio vel ad bonas artes, vel ad inſigniter malas, & cum magna aſtutia conjunctas. Hinc non ſolum multi ſervi, præprimis novioribus temporibus, ubi Jus vitæ & necis erat ſublatum, reipſa non deterioris conditionis erant, ſi non melioris, quam apud nos Aulici apud quosdam Principes vel parum potentes, vel parum divites, ſed & ſæpe ſpem habebant partici-

pan-

pandi imperii ſummi, quod tot querelæ apud Hiſtoricos de Potentia Libertorum teſtantur. Apud nos autem pleraque ſunt inverſa. Olim quidem, cum adhuc ſaperemus; in eo Romanis eramus æquales, quod nobiliſſimi eſſent ruſtici & viliſſimi atque mancipia urbes incolerent. At hodie cultura morum uti alia damna infinita, ita & hanc introduxit, quod ambitio urbanos quidem ſupra ruſticos extulerit, ſed & his tamen nobilitatem ademerit. Unde libertas ſola potentia & divitiis æſtimatur, viliores de plebe nomine liberi ſunt, re mancipia ditiorum & potentum, ruſtici vero in multis locis, non dicam durius tractantur quam nequiſſimus vappa inter ſervos Romanos, ſed quam beſtiæ, cum multi canes delicatius ſuſtententur cibo, potu, lecto, quam multi ruſtici. Et tamen iſti divites, iſti potentes, ad potentiam & divitias civium Romanorum ne minimam partem comparandi ſunt. Et quotus quisque eſt inter nos privatos, qui vel viginti mancipia ſuſtentare poſſit? unde nec alia fere officia ſervorum noſtrorum ſunt, quam ut ſtabularii ſint, vel pedisſequi. Servi ipſi in tanta copia apud nos non ſunt, & per breviſſimi temporis ſpatium hactenus vix mille mancipia per totam Germaniam diſperſa in bello cum Turcis capta ſunt. Horum ingenia horrida, ferocia, truculenta, & ad culturam parum apta. Neque curamus eorum educationem, aut aptationem, qui ne liberorum quidem noſtrorum debitam habemus curam. Præterea viliſſimos cepimus, & qui apud Gentem ſuam in aliqua dignitate fuerit, inter mancipia vix conſpicitur. Et tamen ſæpe his hominibus tot & tanta crimina indulgemus, ut revera magis liberi ſint, quam qui liberorum nomine gaudent, & non inaudita ſint exempla etiam ſtuprorum violentorum in liberas ab iis impune commiſſorum.

§. VI.

Status diverſitas diverſum Jus facit, & ſtatus modo memoratus liberorum pariter atque ſervorum, apud Romanos occaſionem dedit multis legibus ſervos concernentibus, quæ non

possunt non ad statum Germanorum diversum parum aptæ esse. Consideremus paululum potissima earum legum capita. Habent Domini nostri nullum jus vitæ & necis in servos a Turcis captos; non quod Jus Romanum ista disponat, sed quod jus vitæ & necis nullus privatus apud nos habeat. Coercitio modica Dominis concessa est, quæ ex Jure Gentium provenit, non ex Jure Romano. Posset & ex eodem Jure Gentium Dominus per Turcas captos acquirere, sed tam exigua sunt quæ ipsis donantur, ut turpe habeatur, si Dominus id lucellum Turcæ suo velit auferre, nisi forte vestimenta magis luxuriantia ei per illas donatiunculas comparet. Si heredes instituerentur apud nos servi ejusmodi, locum quidem obtineret non solum Jus Gentium, sed &, si quæ hac parte specialia disposuit Jus Romanum, quia in materia testamentaria est receptum in Germania; sed rationes, cur apud Romanos non ipse Dominus institueretur, sed servus, in nostris Turcis vix locum habebunt, ut casus aliquis sperandus sit, quo mancipium Turcicum sit institutum. Testamenta non faciunt quidem Turcæ nostri, non tam quod servi sint, sed quod nihil habeant de quo testentur, etiamsi Domini, ut dixi, donaria iis relinquant.

§. VII.

Multa dicuntur in Jure Romano de servorum peculio, quia & ditissimi erant Romani, qui servis peculia varia concedere possent, & aptissimi servi ad ea administranda. Utraque ratio cum in Nobis & Turcis nostris non inveniat locum, inde & exiguum usum habebunt illæ quæstiones Romanæ de peculio servi legato, cui post manumissionem peculium debeatur, &c.

§. VIII.

Actiones noxales plus æquitatis naturalis habent, quam subtilitatis civilis. Sed cum alibi dixerimus, apud nos cessare actionem furti & vi bonorum raptorum, cessabunt haud dubie etiam istæ noxales. De damno dato & injuria possent obtinere, sed

sed partim quod potentiores saltem ejusmodi mancipia habeant, contra quos viliores parum obtinent, partim quod noxæ deditio plus oneris quam commodi allatura sit plerumque actori, & has rarissime in usum venire arbitror.

§. IX.

Jus naturæ dictitat, rem meam vendi posse. Unde & mancipia Turcica vendi poterunt. At dispositiones Juris Romani non habebunt locum in mancipiis nostris. Credo supersedere posse advocatum in addiscendis tricis Juris Romani, quæ in titulo de Ædilitio Edicto occurrunt, circa venditionem mancipiorum Turcicorum. Si enim ne quidem in venditione jumentorum observatur Jus Romanum, multo minus observabitur in venditione mancipiorum, præprimis quia in Nævis Jurisprudentiæ Romanæ ostendimus probabiliter, Ædiles hoc edictum publicasse, ut dissidia multiplicarentur in populo. Taxatio etiam servorum, quæ in constitutione Justiniani de communi servo manumisso præscripta est, apud nos non habebit locum, partim quia distinctiones officiorum aut qualitatum, secundum quas diversa ibi taxa imponitur, ad nostros Turcas non quadrant, partim quia quæ ibi de notariis, medicis, evnuchis disponuntur, ex rationibus desumta sunt, quæ apud nos longe aliter obtinent.

§. X.

Manumissio servorum hodie fieret saltem Jure Gentium ex Regula, nihil est tam naturale, quam ut voluntas Dominorum de re sua disponentium effectum sortiatur. Unde, quemadmodum jam tempore Justiniani manumissio per censum exoleverat, ita haud dubie rideretur, si quis privatus vellet Turcam suum manumittere, vindicta. Neque in Ecclesiis id commode fiet, quia manumissio in Ecclesiis ideo olim facta, quod omnes contractus alicujus momenti ibi celebrabantur. Illa tamen in testamento habebit locum. Inter amicos & per Epistolam etiam adhiberi posset, sed duobus saltem testibus ad-

adhibitis, cum quinque teſtes apud Romanos videantur ex eadem cauſa eſſe adhibiti, ex qua quinque teſtes in teſtamento olim adhibebantur, quæ ratio apud nos non obtinet.

§. XI.

Quodſi tamen manumittatur, id parum proderit Domino ad jus Patronatus. Qui enim illud exercere poſſet, cum Turca manumiſſus non poſſit fieri civis, quippe neutri ex tribus Religionibus quæ in Imperio tolerantur, addictus. Ergo non in alium finem obtineret manumiſsio, quam ut poſsit ſecure in patriam redire. Id tamen obiter notes, parum cohærere mores noſtros, qui religiones omnes tolerant in mancipiis, non in liberis hominibus, adeoque mancipia melioris conditionis ſunt hoc reſpectu, quam liberi. Qualis abſurditas?

§. XII.

Sed ponamus, etiam apud nos manere manumiſſos. Non videtur jus Patronatus ad mores quadrare. Operæ fabriles proprie ad id non pertinent, quia debebantur ex promiſſo. Sed honorariæ & officiales ex moribus magis Romanis oriebantur quas ſi apud nos manumittens exigeret a manumiſſo. v. g. ut in curiam comitaretur, in templum &c. rideretur, niſi poſt manumiſsionem ex contractu locationis id debitum deduceretur. In materia ſucceſsionis ab inteſtato non ſequimur ubique Jus Romanum, & ubi ſequimur, (quod & de ſucceſsione teſtamentaria intelligendum eſt,) ſaltem recepimus & introduximus in ſucceſsione liberorum hominum. Igitur quæ Jus Romanum de Succeſsione Patroni diſpoſuit, quia apud nos receptum non eſt, non obtineret.

TANTUM.

58. i.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De
RATIONE STATUS
Dissertationem XIII. & XIV.
De
ELECTORIBUS, COMITIIS, COMPARATIONE ORDINUM ET VOTIS IN COMITIIS,
Cum adjuncta Qvæstione
An Favorabilia & Odiosa in materia de interpretatione definiri possint?

Publice ventilabunt

Die XXIIX. Novembris M DC XCIII. horis antemer. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
& Respondens
JOHANNES DANIEL WOLFART,
Hanovienſis.

QUÆRO VII.

An Favorabilia & Odiosa in doctrina de interpretatione definiri possunt?

Non videtur.

§. I.

IN omnium ore sunt regulæ, dum de interpretatione pactorum & legum agitur: *Favorabilia esse latius, odiosa strictius interpretanda*: Item: *Favorabilia esse extendenda, odiosa restringenda*, quarum explicationem potissimum suscepit Hugo Grotius *in capite de interpretatione Libri II. de J. B. & P.* Intendi vero *in Institutionibus meis Jurisprudentiæ divinæ Lib. II. cap. 11. §. 160. usque ad 176.* ostendere, has regulas nullum habere usum in materia interpretationis, quin potius aptas esse, ut sub earum prætextu interpretationes cavillatoriæ & ineptæ possint salvari. Rationes ibi vide. Est vero inter eas non infima, quod obscurissimum sit, quid sit favorabile vel odiosum, cum omne, quod uni favorabile est, alteri odiosum sit, adeoque favorabilla & odiosa non possint describi. *vid. d. l. § 169.* Postea cum Halæ Anno 1691. de nævis quibusdam Jurisprudentiæ disputarem inter corollaria disputationis sententiam illam repetii: *Falsum esse Brocardicum JCtorum de Favorabilibus extendendis & odiosis restringendis, neque enim definiri posse, quid sit favorabile, quid odiosum?*

§. II.

Res autem ipsa ostendit, hic non agi 1. de definitione favoris & odii, sed de definitione favorabilium & odiosorum, neque sequi, definiri posse favorem, ergo & favorabile, non magis quam definiri posse amorem, ergo & amabile. Etenim non sufficit dicere, quod favorabile &c. sit objectum favoris, non enim quærimus notionem generalem conceptus nostri de favorabili, sed definitionem rei ipsius, ita ut per eam favorabilia ab odiosis in exemplis omnibus aut certe plerisque discernere possimus. Deinde cum favorabile vel notet

tet ens favore dignum aut favorem merens, vel ens, quod pro favorabili ab hominibus habetur, quorum illud possis appellare favorabile juris, hoc favorabile facti; patet 2. favorabile juris pertinere ad Philosophiam moralem & a præsenti quæstione esse alienum, cum interpretatio pertineat ad Logicam, & quærat, non quid homines pro favorabili habere debeant, sed quid in pactis aut legibus pro favorabili habuerint. Nam interpretatio non quærit primario, quid alter dicere debuerit, sed quid voluerit. 3. Adeoque ad favorabile facti pertinere etiam id, de quo agit Jus humanum. Quia legislatores non solum non semper in legibus id observant, quod debebant, sed & quod leges humanæ versentur in rebus indifferentibus, ad utilitatem Reipublicæ pertinentibus, quæ utilitas cum variet, & res, quibus faveant in ferendis legibus variare necesse est.

§. III.

Quibus ita præmissis, ad oculum patet sententiam meam a natura rei esse petitam. Ea, quæ facti sunt, non possunt definiri, quia infinitis modis variant affectus humani, neque certam normam sequuntur. Unde & laudabile, & amabile, & favorabile, & in genere omnia affectuum humanorum objecta nulla definitione possunt comprehendi, sed uti quid laudatur ab his, culpatur ab illis, ita & rei alicui favetur ab his, non favetur ab illis. Adde quod, cum diximus, omne, quod in pactis & legibus uni favorabile est, alteri odiosum esse & vice versa, & vero, etiamsi concedamus, a potiori faciendam hic esse denominationem, tamen libra expendendi id, quod potius est, hic deficiat; etiam inde illa impossibilitas definitionis elucescat, cum duo possint pro diversitate affectuum, unam eandemque rem diverso favoris & odii gradu prosequi.

§. IV.

Quæ cum ita evidentissime se habeant, fateor, me mirari, quid moverit Clarissimum Placcium, ut in nova editione tractatus *de JCto perfecto, non solum capite IX. p. 269.* hoc corollarium meum notaret, sed & in adjunctis eidem Musis Juridicis huic corollario meo refutando peculiare opusculum in ordine sextum, cui titulus: *Idea Tractatus Juridici Methodici Theoretico-Practici de favorabilibus & odiosis injure* destinaverit, cum tamen nil minus ibi disseruerit, quam quod sententiæ huic meæ contradicat, sed revera aërem verberaverit, non meum corollarium. Age videamus. *Ego vero*, ait, *p. 177.*

Musar. Jurid. postquam corollarium meum recensuisset, *jam dum ante annos bene multos Ideam hanc in chartam conjeceram, & cum auditorum meorum aliquibus etiamnum eandem asservantibus communicaveram, & ODII atque FAVORIS affectus in Rhetoricis meis excerptis, quin & Ethices compendiolo ita definitos dederam, ut nihil inde facilius existimarem, quam definitiones FAVORABILIUM & ODIOSORUM conficere, vel certe quod confici possint, videre. Neque sine meis hisce scriptis, vel ex Aristotele adeo idem non confici etiamnum posse mediocri meditatione putem. Et si quidem non possint talia definiri, de totius Ethices & Rhetorices optimis partibus, scientifice tradendis desperata res foret. Quippe quæ non minus facilium definitu affectuum, distincta notitia & scientifica, sine accuratis definitionibus nullo habenda modo nituntur. Imo & de illa ipsa, quam vel præcipue Vir Celeberrimus, ut sibi primitus constitutæ, latentes animi affectus & mores divinandi arte conclamatum foret omnino.* Quid opus tot verbis in adstruenda possibilitate definitionum favoris & odii? Quis eas negavit? Cur fluctus in simpulo movet Vir Clarissimus? A favore autem & odio ad favorabile & odiosum jam negavi consequentiam §. 2. quam si non ostendat, uti propter dicta §. 3. ostendere nequit, verba illa omnia modo recensita in cassum sunt prolata.

§. V. Pergit: *Quamobrem operæ omnino pretium duxi, hæcce mea mentum meæ oppido quam imperfecta modeste proponere, ut Practicæ Philosophiæ Rhetoricæque artis tam nobiles partes æque ac JCtorum tot numero tantæque autoritatis consensum a suspicione tam indigna ipsis & noxia liberarem: aut certe in quonam illud ἀδύνατον definiendi tam obvia consisteret, amplius edocerer. Cui sane rei non sufficerit forte meas definitiones vellicasse vel evertisse, si fieri queat etiam, penitus, sed solida demonstratione ostendisse oportebit, meliores etiam & sufficientes, vel speciatim saltem explosis adeo nove regulis interpretandi iisdem superstructis, nullas dari. Quod qui fecerit, næ is erit mihi magnus Apollo, meque illi Minervæ debere, nunquam diffitebor.* Equidem mihi nec cum Philosophia Practica, nec cum Rhetorica hic quicquam negotii intercedit. Loquitur ipsum corollarium, quod in regulis interpretandi aliquid moneam. Autoritatem tot JCtorum istam Pseudo regulam adhibentium si defendere voluisset Vir Clarissimus, non debuisset committere aut affectare ignorationem Elenchi. Vix enim mihi imaginari possum, quod Vir Cl. revera ignoraverit, de qua re agatur. Etsi enim objectiones suas saltem contra corollarium direxerit, multas tamen rationes habeo, quæ mihi persuadent, Institutiones

tiones meas Jurisprudentiæ divinæ ab ipso non obiter fuisse lectas. Ipsa obliqua censura, qua *p. 116. in Idea JCti Romano-Germanici perfecti* quæ & ipsa pars est Musarum juridicarum, doctrinam meam de Jure divino positivo universali notat, id abunde testatur. In specie vero caput meum de interpretatione ipsi probe lectum esse ostendit censura similis *in ipso tractatu de JCto perfecto cap. 2. p. 27.* Jam si legerat, quæ in dicto capite de interpretatione §. *164. 169.* dixeram, cur favorabilia & odiosa definiri nequeant, rationes illas meas aggredi, & Grotium, contra quem ibidem disputo, defendere debuisset, non inanes querelas contra me movere. Definitiones ipsius non vellicabo, quia nihil ad me. Demonstrationibus non amplius opus, quia jam factæ sunt. Et tamen nec minerval exigo a Viro Clarissimo, nec ut me pro magno Apolline habeat, postulo, contentus, si me sinat esse Thomasium, & monitiones has meas, ut promisit, non ægre ferat, aut ad §. *3.* hujus disputationis respondere velit.

§. VI. Ergo transeant illa omnia, quæ Vir Clarissimus *p. 179. 180. 181.* de favoris & odii definitione, deque favorabilibus & odiosis in jure differit, quippe quæ salva sententia mea, vel recte vel secus se habere possunt. Propius ad me pertinent, (an pro me plane contra ipsum Virum Clarissimum faciunt?) quibus ideam hanc claudit. Ita enim infit. *Quamvis autem ex hisce fundamentum peti possit omnium favorabilium & odiosorum juris, quia tamen 1. varia in eandem personam, rem & actionem coincidere possunt, quorum alia sint odiosa, alia favorabilia, 2. in actionibus plerisque plures personæ conveniunt, aut opponuntur, aliæ aliis minus odiosæ vel favorabiles, 3. varii sunt gradus favoris & odii, prout magis aut minus egent ac merentur personæ vel earum actiones: Hinc multa adhuc meditatione in istis omnibus comparandis ac decidendis opus erit ad specialia, imo specialissima, proindeque praxi circa singularia versanti demum maxime accommodata præcepta, methodice scientificeque elaborata sistenda. Necesse namque fuerit certas favorabilium singulorum proportiones, certa momenta sive pondera, & fortasis horum iterum certos gradus constituere. Quod ipsum sane perquam erit difficile, quemadmodum illud expertus est Claramontius in causis moralis Semeiotices lib. 4. ponderandis.* Atqui hoc ipsum est, de quo *in Instit. Jurispr. div. d. c. 11. lib. 2. §. 169.* & *hic* §. *3.* conquestus sum, nisi quod ego dixerim, talia definire esse impossibile, Vir Clarissimus autem difficile esse saltem judicet. Accedit, quod ego, ut dixi, loquar de favorabilibus facti, ipse autem aperte de favorabilibus juris differat. Unde novum meæ sententiæ accedit robur. Si enim Vir Clar. valde difficile esse

confitetur definire favorabilia juris quid dixiſſet, ſi perpendere voluiſſet, ſententiam meam de favorabilibus facti eſſe conceptam, aut quid ipſe aſſeruiſſet, ſi modo conſiderare voluerit illam infinitam variationem favorabilium facti?

§. VII. Sed forte novum argumentum adverſus me deſumi poterit ex illa norma, quam Vir Clar. ſuppeditat circa juſtam definitionem etſi difficilem favorabilium juris. Age ex ipſomet cognoſcamus. Ita enim ſuam hanc Ideam Tractatus Juridici Methodici Theoretico-Practici de Favorabilibus & Odioſis in jure claudit: *Qua de cauſa lineolas haſce ulterius deductas, nedum coloribus ſuis vivis illuſtratas, dare nunc prohibemur: aliis otio & ingenio prævalentibus id laboris etiam relinquentes. Quem non parum ſublevabunt collectanea tot ab aliis edita, nec omnia æque inordinata & confuſa, quia huic noſtræ methodo ſatis facile queant adaptari, tum de favorabilibus & odioſis in genere, tum de perſonis & rebus actibusque certis variis ſpeciatim, quæ ex Lipenii aliorumque Bibliothecis, meisque excerptis deſcribere, ac diſputationes non contemnendas eodem pertinentes ex mea etiam Bibliotheca illis adſcribere nunc non vacat. Ilſuro tamen cuique & hoc opus aggreſſuro non denegabo. Cui, ut quam optime labor hic cedat ſuſceptus, ex animo precabor etiam, & qua poſſe me ſiverit ipſe, Deusque, abjuvabo & lubens.* Mallem, talia non excidiſſe Viro Clariſſimo. Mallem, conſideraſſet, quod titulus opuſculi promittat ideam tractatus de favorabilibus, adeoque Lectorem haud quaquam ſpe inani lactaſſet, qui certe nil minus expectare poteſt in hac idea, quam generalia ſaltem & communia de favorabilibus in genere, de quibus nemo dubitat, ſed titulum hunc legens vel maxime expectat primas ſaltem lineas circa modos iſtam difficultatem definiendi favorabilia in ſpecie. Ergo hic Rhodus erat. Quid dixiſſet Vir Clariſſimus, ſi ego ideam tractatus cujusdam adverſus ipſum promiſiſſem, & poſtea ubi ad rem perventum eſſet, & potiſſima capita, alios ad id opus conficiendum promiſſione libellorum meorum aut locorum communium, vel ablegatione ad Bibliothecam Lipenii fuiſſem adhortatus? Hoc non eſt Ideam juſti tractatus delineare, ſed alios ad formandam ſibi aliquam ideam de re, cujus nos ipſos ideam non habere inviti profitemur, excitare. Ego vero ſvadeo illis, qui otio & ingenio abundant, ut ea non fruſtra impendant, cum aperte videant, neque Lipenium, neque excerpta, neque diſputationes, Viro Clariſſimo quicquam profuiſſe, ut ipſe ſibi juſtam ideam de favorabilibus & odioſis formare fuerit auſus.

§. IIX. Quanquam & id monitum addere jubeat ſupra §. 2. expoſita negotii, de qua agitur, natura, Virum Clariſſimum & in titulo & in

operis

operis delineatione non debite distinxisse favorabilia juris moralis a favorabilibus juris positivi. Definitiones in delineatione traditæ pertinent ad favorabilia juris moralis. At quæ in tractatu *de JCto perfecto cap. 9. p. 269. seq.* prolixe de interpretatione favorabilium collegit, ad favorabilia juris positivi pertinent. *Ex mente itaque*, ait, *p. 271. seu Justiniani seu Tribo-niani; favorabilia sunt* &c. quæ nos merito supra *d. §. 2.* ad favorabilia facti retulimus. Aliud enim est scire, quid Justinianus pro favorabili habuerit, aliud quid pro favorabili habere debuerit. Favit Justinianus in favorem Conjugii sexui muliebri in mitiganda pœna adulterii, qui favor tamen non magis ac error jus facit Nec est, quod opponas, favorabilia tamen hæc etsi facti, per dicta a nobis *d. §. 2.* pertinere ad doctrinam interpretationis. Nam respondeo: Si ipsa lex dicit & inculcat, Justinianum rei alicui in legibus faviſſe, interpretatio hujus legis Grammatica est, non Logica, quam quærimus. Neque poterit iste favor in regulis interpretationis Logicæ adhiberi, si non velimus dare occasionem interpretationi calumnianti. Ita notum est, quam inepte, quam impie sæpius Pontificii, favorem caularum pisrum (quem & ipse Vir Clarissimus *p. 271.* in catalogo rerum favorabilium refert,) adhibeant ad extensiones nescio quas. Ita rideretur, si quis seductus favore Justiniani erga sexum fœmineum, illum vellet adhibere ad mitigationem pœnæ in delictis aliis, &c.

§. IX. Addo: neque cohærere regulas Viri Clarissimi de interpretatione favorabilium & odiosorum. Ex pluribus, quæ in hanc rem afferri poterant, pace ipsius unum saltem exemplum affero. *p.* 274. dicit Vir Clarissimus: *Odiosa strictius esse interpretanda*, & inter odiosa ibidem refert *pœnarum infictionem* earumque exasperationes. Ipse tamen *in Musis Jurid. opusc. 1. p. 27.* inter erroneas regulas refert illam: *pœnales leges non esse extendendas.* Scio quidem ex communi sententia posteriorem hanc propositionem pertinere ad interpretationem extensivam, priorem ad declarativam (secundum Virum Clarissimum *Musar. Jurid. p. 94. 95. 96.* ad interpretationem hypercriticam electitiam internam perfectivam,) adeoque non videri contradictionem subesse. Sed scio etiam communiter Doctores, qui statuunt pœnalia tanquam odiosa strictius interpretanda esse, etiam dicere: Pœnalia non esse extendenda, a quibus adeo Vir Clarissimus per istam distinctionem non bene videtur dissentire. Si enim (*secundum ipsum*) pœnales leges recte extenduntur, multo magis (*contra ipsum*) eædem in laxiori significatione sunt explicandæ. Rem declaro exemplo. Lex pœnalis est: qui frumentum exportat, puniendus est. Hæc lex quamvis pœnalis, recte extenditur ad fatinæ exportatores. Cur ergo eadem non etiam in lata acceptione esset explicanda, ut sub se omnes frumenti species comprehendat, si modo ratio legis non obstet. At si hæc obstat, tum stricta interpretatio certe non desumetur ab eo, quod lex sit odiosa.

§. X. Eadem observatio suppeditat adhuc aliud monitum circa totum ejus tractatum. Suggillat Vir Clarissimus *p. 27. tractatus* & Dn. Pufendorffium & me, quod cum meliora Grotio dare desperaverimus, fere κατὰ πόδα eum sequamur. Sit ita, quamvis adhuc non pauca adversus hæc regerere possimus. Quæro ex Viro Clarissimo: Quem usum habeat ipsius tractatus de JCto perfecto, seu de interpretatione Legum? Lego in indice centum species interpretationis, quas ipse excogitavit, ad quas intelligendas minimum anno opus est. Putatne Vir Clarissimus, effictione terminorum novorum melius Grotio se illustrasse doctrinam de interpretatione? Putatne meliores progressus facere juvenem, si discat: regulam aliquam pertinere ad interpretationem hypercriticam electitiam internam perfectivam, quam si notet secundum doctrinam communem, eam pertinere ad interpretationem declarativam?

tivam? Atqui hoc est rem intricare, non explicare. Porro regulas interpretationis in tractatu numerat omnino 344. Quanto tempore putat Vir Clarissimus opus esse, ut jevenis eas non dicam, intelligat, (nam pleræque nihil significant, & sunt meri sme mente soni,) sed memoria teneat, & si teneat, cui usui? Non jacto mea, sed si quæ bene posui, divinæ gratiæ ea adscribo, si quæ male, mihi. Interim ut paucis me expediam: Repetii post Grotium & Pufendorffium, Duumviros de interpretatione optime meritos, doctrinam meam de interpretatione *in Praxi Logices cap. 3.* Constat tota doctrina paucis pagellis, & regulis omnino quinque vel sex, ostendique ibidem doctrinam, de speciebus interpretationis rem obscurare potius. Jam suppeditet Vir Clarissimus exempla, quæ non æque bene & longe facilius ex paucis regulis meis, quam ex suo apparatu tanto possint definiri, aut, si quæ sunt, quæ quis ex regulis meis interpretari nequeat, quæ ex ipsius tractatu resolvi possint? Quodsi hæc facere nequeat, cogitet, quid communes interpretes Juris de ipsius libro dicturi sint, contra quos *Musar. Jurid. p. 27.* sic disserit: *Nos hasce tricas, tanquam truces ingeniorum superfluas & sine ratione excogitatas, merito rejicimus: contenti, nostra præcepta suis fundamentis superstruxisse.*

§. XI.

Credo & spero, Virum Clarissimum responsiones has meas atque brevia monita non ægre laturum, sed promissionis publicæ *Musar. Jurid. p. 178.* recordaturum esse. Rationes adhibui, non verba iniqua. Quodsi tamen & in ipsa veritate amarum quid propositum fuit, id tanquam præter intentionem factum deprecor, eumque invito & rogo: velit id, quod *Musarum Jurid. p. 116* oblique indicavit, proxime expedire, & rationes suas proponere, per quas putet, demonstrationem juris positivi universalis a me in Institutionibus Jurisprudentiæ divinæ tentatam in nihilum redigi posse. Cedam semper rationibus firmis, ipsique valde obstrictus ero, si me errantem in veritatis semitam reduxerit.

TANTUM.

58. K.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De

RATIONE STATUS

Dissertationem XV. & XVI.

De

VOTORUM PLURALITATE DE ARBITRIO IMPERATORIS, DEQVE REGIMENTIS IMPERII, DEPUTATIONE, CIRCULARIBUS CONVENTIBUS, ET VISITATIONE CAMERÆ,

Cum adjuncta Quæstione

An Mancipia Turcica per Baptismum manumittantur.

Publicè ventilabunt

DIE XIX. Octobris M DC XCIII, horis antemer. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
HENNINGIUS ADOLPHUS Koch/
Hoyensis.

QVÆRÓ VIII.

An Mancipia Turcica per Baptiſmum manumittantur?

Non videtur.

§. I.

Diximus quæſtione 6. non magnum uſum habere Jus Romanum in mancipiis Turcicis. Revocavit ea quæſtio in mentem dubiũ jam ante aliquod annos conceptum. Videlicet diſputavit Amicus ante quadriennium in vicina Academia cum conſenſu & autoritate Magnifici ibidem JCtorum ordinis, de *Mancipiorum Turcicorum Manumiſſione Baptiſmo implicita*, eamque materiam per totam ſervitutis doctrinam fuſius executus eſt. Putavi tum ſtatim diſputari de non ente, ſed autoritas ordinis Juridici ex altera parte me dubium fecit, ut præſumerem, Conſultiſſimum iſtum ordinem JCtis pluribus atque celeberrimis conſtantem, autoritatem ſuam non interpoſiturum fuiſſe, niſi ipſis de exiſtentia hujus manumiſſionis conſtaret. Sed ſucceſſu temporis dubium pro parte negativa magis magisque corroboratum eſt, unde, quoniam de materia practica agitur, non ægre laturos arbitror & Amicum Diſputationis Præſidem, & inclutum iſtum JCtorum ordinem, ſi ipſis dubia mea propoſuero, paratus informatione debita accedente in ipſorum caſtra tranſire.

§. II.

Si quæſtionem: An ſit? diſſertationi ſuæ præmiſiſſet Clariſſimus Autor, facillimo negotio dubia mea expedire poſſem. Jam autem cum exiſtentiam hujus manumiſſionis præſuppoſuerit, paulo altius res videtur eſſe repetenda. Præſuppono igitur, etſi alias quilibet de re ſua diſponere pro lubitu poſſit, noluiſſe tamen plerasque gentes ob intereſſe publicum, & potiſſimum Romanas manumiſſionem ſervorum ſine aliqua ſolennitate fieri, adeoque modos manumittendi

lege

lege publica definiviſſe. Jam autem manumiſſio per baptiſmum eſt ens Juri Romano plane incognitum, neque de ea diligenriſſimus antiquitatum Romanorum in re præſenti indagator, Wilhelmus à Loon *de manumiſſione ſervorum apud Romanos* quicquam meminit. Neque juri Juſtinianeo hanc manumiſſionem cognitam eſſe indicio eſt, quod Judæis in ſpecie interdictum ſit habere mancipia Chriſtiana, qua prohibitione opus non fuiſſet, ſi per Chriſtianiſmi profeſſionem quis ex ſervitute in libertatem tranſiviſſet. Jus Canonicum quod attinet, neque in eo quicquam deprehendere potui, quod manumiſſioni huic per baptiſmum faveret, multa vero argumenta viſus mihi fui deprehendiſſe, quæ contrarium indicarent. 1. Servi non potuerunt promoveri ad ſacros ordines, niſi à Dominis libertatem conſecuti fuerint. Si tamen ſervus ſciente Domino fuerit ordinatus, ex hoc liber habebatur & ingenuus. *Lancellot. Inſtit. Juris Canon. lib. I. tit. 25. §. 2.* Ergo ſervi etiam Chriſtiani fuerunt, neque baptiſma pro manumiſſione valuit, ſed ordinatio. 2. Servus ſi prius ignorante Domino ad ſacra miniſteria ordinatus monachus fieri elegerit, jugum ſervitutis evadere hoc ipſo potuit, alias intra unius anni ſpatium Domino & ſervilem fortunam probare & ſervum ſuum recipere licebat. *Lancell. l. 1. tit. 30. §. 6.* Ergo monachiſmus demum manumiſſionis efficaciam habuit, non baptiſmus. 3. Idem Lancellotus *l. 2. t. 11.* §. 7. dicit, ſervum à ſacramentis Eccleſiæ & à matrimonio non eſſe removendum. Ergo mancipia per baptiſmum non ſunt liberata à ſervitute.

§. III.

Neque moribus hæc manumiſſio eſt introducta. Quin potius iidem contrarium teſtantur. Ipſe ego in illo loco, ubi Diſputatio dicta fuit habita, patrini perſonam in baptiſmate ejusmodi mancipii Turcici ſuſtinui, & nihilominus tamen Dominus æque poſt baptiſmum Dominium in ſervum iſtum retinuit, atq; ante habebat, eumque non diu poſt donando alii, alienavit. Adde quod & utilitati publicæ & principiis Chriſtianiſmi videatur aliquo modo repugnare, ſi per baptiſmum fiat manumiſſio. Nam id certum eſt baptiſmum non denegandum eſſe mancipiis quibuscunque infidelibus ad Chriſtianiſmum adſpirantibus, etiam invitis Dominis. At ſi per baptiſmum ſimul conſequerentur mancipia libertatem, occaſio daretur, ut multi propter bonum temporale ſimularent deſiderium

Christianismi, aut ut Christiani fierent propter utilitatem temporalem, non propter veritatem & salutem spiritualem. Quamvis autem notet B. Brunnem. *Juris Eccles. lib. 2. cap. 18. §. 9. p. 696.* non esse Simoniacum, expressa promissione alicujus rei temporalis aliquem allicere ad Baptismum vel religionem suscipiendam, graviter tamen addit Illustr. Ordin. *p. 715.* sine dubio illum. qui Baptismum vel religionem spe præmii temporalis recipiat, gravissimum committere peccatum. Nec ab hoc eum absolvendum esse, qui alterum spe præmii allicit. Aliis argumentis utendum, quo ad religionem adducatur infidelis & non temporaria sed divina ipsi demonstranda retributio. Repleretur adeo civitas malis hominibus, & Dominorum jura sine ulla utilitate aut necessitate publica infringerentur. Deteriores essemus Pontificiis, apud quos, notante B. Ziegiero *ad Lancellott. p. m. 166.* ideo prohibita fuit ordinatio servorum, non quod servus Clericus esse non posset, sed ne fides Christiana male audiret, ac si Dominorum jura per ea inverterentur.

§. IV.

Jam videamus quid ex Disputatione Viri Clarissimi pro existentia hujus manumissionis colligere possimus. Sunt vero omnino duo. Primum est *in cap. 1. §. 2.* ubi adducitur, *quod Pontifex Gregorius M. in Epistola quadam ad Fortunatum Neapolitanum, cujus fragmentum continetur in can. 15. dist. 54. decreverit, cogendos esse Dominos, ut sua mancipia, quæ ad Christianam fidem converti & baptizari desiderant, pro pretio dimittant; adeoque locorum Episcopos omni sollicitudine eo laborare debere, ut omnibus modis in libertatem vindicentur.* Sed si allegatum canonem 15. distinctius percipias, deprehendes hunc ejus sensum esse: Si quis de Judæorum servitio, sive paganus, intra tres menses (postquam Judæus eum emerat,) ad religionem Christianam, converti voluerit, pretium ejus Judæo ab emtore Christiano debet solvi. Si post tres menses id contingat, absque restitutione pretii & absque venditione liber debet fieri. Hic textus cum de Judæis Dominis disponat, ad Christianos Dominos non potest applicari, quia cessat ratio applicationis, ideo enim hæc constitutio concepta est, quia Judæus non potest habere mancipium Christianum. Deinde etiam hoc casu baptismum non semper vim manumissionis habuisse patet, quod, si intrà tres menses primos ad religionem Christianam se convertere

tere voluerit mancipium Judæi, idem in potestate Domini Christiani, qui pretium Judeo solverat, manserit.

§. V.

Secundum est *in cap. ult. §. 10.* ubi sic Clarissimus Autor: *Quamvis absurdum non videatur illos, qui in bello Turcico capti sunt, servos etiam permanere debere arg. l. 5. §. 2. ff. de capt. quamvis ejuraverint religionem Mahumetanam & Christiana imbuti sint, cum sententia sit probata servitutem personarum, & dominicam potestatem legi divinæ non adversari. Hahn ad Wesenb. tit. ff. de capt. n. 1. nec Evangelium abolere Politias 1. Cor. 7, 21. Quam ob causam in Lusitania aliisque regionibus adjacentibus adhuc moris esse dicitur Bodino, ut capti Turcæ servi permanere debeant, licet Religionem Christianam fuerint amplexi. Quæ forte & ratio, cur usus mancipiorum & vernarum etiam duraverit per tempus inter Christianos, in tantum, quod etiam Ecclesiæ suos servos habuerint. Attamen cum charitate Christianorum paululum increscente inter eosdem servitus evanuerit, &c. ideo palam est, quod mancipia Turcica post baptismum non amplius pristinam immanem servitutem subire, sed potius vera Christianorum libertate frui debeant.* Continet hic paragraphus Viri Consultissimi & rationes dubitandi & decidendi. Rationes dubitandi quod attinet, (quas forte Hahnius ab ipso citatus, qui jam ad manus non est, ex Gudelino magnam partem hausit, quem vide *de Jure Novissimo l. 1. c. 4. p. m. 6.*) illæ quidem, cum pro mea sententia faciant, possunt manere intactæ, nisi quod illud obiter saltem moneam, me non videre, quale argumentum pro illa sententia ex *l. 5. §. 2. de capt.* extrui possit, ubi Pomponius; *in pace*, inquit, *quoque postliminium datum est, nam si cum gente aliqua, neque amicitiam, neque hospitium, neque fœdus amicitiæ causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt. Quod autem ex nostro ad eos pervenit, illorum fit, & liber homo noster ab eis captus servus fit & eorum. Idemque est, si ab illis ad nos aliquid perveniat. Hoc quoque igitur casu postliminium datum est.* Dubito, an paragraphum hunc intellexerit Vir alias eruditissimus, Dionysius Gothofredus. Nam notæ, quas ad eundem confecit, plane a paragrapho alienæ sunt. Intendit JCtus latrocinium gentis in gentem, tum temporis valde receptum, de quo vide integram disputationem B. Patris. Sed quid latrocinium gentis in gentem cum mancipiis Turcicis commune habet?

§. VI.

Venio ad rationem decidendi, quæ hæc affertur, *quod ideo manumissio per baptismum introducta fuerit, aut introduci debeat, quod crescens charitas Christiana moverit gentes Christianas, ut servitutem plane tollerent.* Quæ ratio ob varias causas id quod probare debeat, mihi probare non videtur. 1. enim nullum est dubium, quod tempore Apostolorum in primitiva Ecclesia major fuerit charitas quam seculis subsequentibus, & illis, ubi servitus inter Christianos fuit sublata, Si ergo excellentia illa charitatis Christianæ non impulit Christianos primos, ut servos etiam fideles manumitterent, uti non impulit. *Ephes. 6. v. 9. 1. Tim. 6. v. 2.* causa non est, ut dicamus eandem successu temporis & in seculis remotioribus, ubi Christianismus jam multis principiis Anti-christi erat deterior redditus, id effecerit. 2. Falsum est eo tempore, quo servitus inter Christianos fuit sublata, creviſſe Christianam charitatem, quæ profecto multo tepidior fuit & frigidior, quam esse debebat, utpote cum illo tempore & ambitio & avaritia & voluptas nomen charitatis sibi falso vindicarent. Ergo cum ista charitas crescens sit non ens, non potuit hunc effectum produxisse. 3. Servitus eo tempore saltem in tantum evanuit, ut Christianus a Christiano captus servus non fieret, mansit autem ad nostra usque tempora servitus, ut Turcæ capti servi fierent. Ergo si Christiana charitas illius temporis non impedivit initium servitutis in Turcis, non potest etiam allegari, quod impulerit eos ad Turcas manumittendos per baptismum. 4. Supponit illa ratio, quod erat in quæstione. Probari debebat, introductam fuisse manumissionem per baptismum, & loco probationis inquiritur in causam, cur introducta eadem fuerit. Alia plura ut jam taceam.

§. VII.

Sed pergit Vir Consultissimus: *Id quod luculentissime confirmat Pius V. Papa, constitutione sua de anno 1566. lata, quæ habetur in Magni Bullarii Romani Tomo I. sub n. 17. quod edidit Laertius Cherubinus JCtus Romanus, in qua disposuit Pontifex captivos eorumque prolem a servitute liberari debere, suscepto SS. baptismate.* Video similia asseri a Gudelino *d. l. p. 6. Verum*, ait, *recens est Pii Quinti Constitutio extans apud Petrum Matthæum in summa Constitutionum summorum Pontificum, captivos fieri liberos suscepto Baptismate qui sub subtelam civis cujusq; Romani confugerint.* Respondeo 1. Constitutio Pii V. qualiscunq; etiam sit, non probare potest,

test, quod manumissio per baptismum sit introducta tempore eo, quo ex hypothesi Consultissimi Autoris, Christiana charitas movit gentes Christianas, ut servitutem abrogarent, quia illa constitutio Pii V. est multo recentior abrogatione illa servitutis. 2. Si Pius V. demum introduxit hunc modum manumittendi per baptismum, non pertinet ad nos Germanos, quia obligat saltem eos, quibus lata fuit. Ad nos protestantes in Germania post reformationem (quo tempore latam esse illam constitutionem fatetur ipse Consultissimo Autor,) non agnovimus Papam legislatorem, imo nec Pontificii cives in Imperio eo tempore Papam Legislatorem agnoverunt. Ergo probare debebat Consultissimus autor, Constitutionem illam Pontificis in Germania esse receptam.

§. VIII.

Sed forte etiam id non constituit Pius V. quod constituisse fertur. Mallem, ut mihi licuerit ipsam constitutionem inspicere. Quasivi eam in Septimo Decretalium, quem librum Petrus Matthæi edidit, sed ibi non inveni. Istum vero librum quem Gudelinus allegat, non habeo. Adduxit quidem Consultissimus Autor ex prædicto Bullario verba prolixius. Sed exinde mihi videtur parum probari posse. Contraham rem in summam. *Provocat Pius V. ad constitutionem Pauli III. qui redintegraverit facultatem & privilegia Conservatorum & Populi, mancipia (seu Sclavos,) post baptismum ad Senatus Cameræ officium ac illius conservatores confugientia, secundum veterem consvetudinem ab aspero servitutis jugo liberandi. Hanc Constitutionem Pauli III. Pius V. confirmat, & servos prædicto modo per Senatum Cameræ & Urbis Conservatores liberatos vult haberi plenissime pro civibus Romanis.* At vero ut taceam 1. istam constitutionem specialem ad districtum urbis Romæ pertinentem male extendi ad Germaniam, non potest 2. sensus illius constitutionis perspicue cognosci, si non & ipsa Pauli III. Constitutio, ad quam se refert Pius V. inspiciatur, quia referens sine relato interpretari non possumus, 3. Ipsa constitutio aperte ostendit, neque ex mente Pii V. aut Pauli III. manumissionem tum per ipsum baptismum factam fuisse, sed per dationem specialem Conservatorum & Senatus Cameræ, postquam mancipia baptizata ad ipsos confugissent, ergo baptizati eo non confugientes manebant servi. 4. Quia & Paulus III. ad veterem consvetudinem provocat, a vero non est absimile, totam constitutionem utriusque Pontificis non loqui de mancipiis

bapti-

baptizatis omnibus, ſed de mancipiis Judæorum vel aliorum infidelium. *Confer ſupra* §. 4. Quodſi eſſet, eædem reſponſiones eſſent hic repetendæ, quas jam ſupra *d.* §. 4. dedimus.

§. IX.

Ergo ſi nulla datur in Germania manumiſſio per baptiſmum, uti hactenus adhuc videtur, fruſtraneæ ſunt quæſtiones à Viro Conſultisſimo de hac manumisſione per baptiſmum motæ, v. g. an maritus mancipium uxoris poſſit ita manumittere? an uxor poſſit invito marito? an Proprietarius ita manumittere poſſit ſervum uſufructuarium? an ſocius invito ſacro poſſit? *vid. c. 1.* §. *12. uſq; ad 27.* fruſtraneæ ſunt aſſertiones: differentiam eſſe inter hanc manumisſionem & reliquos modos manumittendi, quod in illis olim apud Romanos inviti libertatem conſecuti fuerint *l. 15.* §. *2. C. de teſtam. manum.* ad hanc vero invitus non cogatur; (*d. c. 1.* §. *42. & 43.*) item quod ad hanc manumisſionem omnes admittantur etiam Jure Romano inhabiles, ut ſervi plagiarii, Candidati torturæ, ſervi oppignorati &c. *(d. c. 1.* §. *47. ſeqq.)* quod manumisſi per baptiſmum gaudeant iure civitatis & fiant municipes in illo loco, ubi Patronus ſit municeps debeantque inter opifices recipi & tolerari; quod munera patrinorum pertineant ad manumiſſorum patrimonium, nec ſint peculium; quod habeant teſtamenti factionem activam & paſſivam, & poſſint ab inteſtato ſuccedere; quod ſint capaces honorum & dignitatum in Republica; quod Uxor infidelis Turcæ baptizati gaudeat iisdem honoribus quibus maritus, non vice verſa &c. (*vid. cap. ult.* §. *30. 31. 32. 33.*) Id ſaltem duobus verbis addere liceat (1) falſum eſſe, quod apud Romanos inviti libertatem acceperint ſervi, non obſtante, quod in *d. l. 15.* §. *2. C. de manum. teſtam.* dicatur: *nemini ſervorum licere Romanam civitatem recuſare.* Pertinet enim hæc aſſertio ad floſculos errorum Triboniani. 2. Occaſionem dari ad malitiam, ſi per baptiſmum quis manumitteretur, vel eo quod hoc caſu ſervi oppignorati in fraudem creditorum manumitterentur, quod juri naturali eſt contratium. 3. Repugnare praxin morum noſtrorum aſſertioni, quod munera patrinorum non pertineant ad peculium, quod eſt in proprietate Domini.

Pluribus obſervationes declarabimus
in diſcurſu.

TANTUM.

58. l.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De

RATIONE STATUS

Dissertationem XVII. & XIIX.

De

REVISIONE, CONVENTU PRINCIPUM, REGIMENTO PERPETUO, REGALIBUS STATUUM IMPERII, ET TERRITORIO.

Cum adjuncta Quæstione

Cur Imperator Wenceslaus, Princeps non optimus quidem, sed tamen nec etiam malus, communiter tam male audiat?

Publice ventilabunt

DIE XII. Octobris M DC XCIII. horis antemer. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
JOHANNES du CLOS, Metensis
Gallus.

QVÆRO IX.

Cur Imperator Wenceslaus, Princeps non optimus quidem, ſed tamen nec etiam malus, communiter tam male audit? Videtur, odium Cleri Pontificii, & protectionem aut tolerantiam Huſſi anſam inquioris ejusmodi famæ dediſſe.

§. I.

PRobavimus in quæſtione ſecunda, veroſimile eſſe, Wenceslaum legaliter non fuiſſe depoſitum. Hic duo probanda ſunt: I. Wenceslaus non fuit Heros inter Principes, ſed tamen Princeps, qui magis, ſi non laudem, ſaltem excuſationem quam vituperium meretur. Fuit enim Princeps timidus quidem, piger, vino deditus, nec ad magna natus, ſed ſincerus, benignus, clemens & nequitiæ oſor ac veritatis amans, certe non hoſtis. II. Cauſa peſſimæ ejus famæ fuit, partim quod ipſe & oderit Clerum Pontificium, & ipſis iterum fuerit valde exoſus, partim quod veriorem Huſſi doctrinam, quantum ſtatus turbulentus Bohemiæ & Genius ipſius Imperatoris admittebat, defenderet.

§. II.

Non juſtum tractatum ſcribo, ſed breve Schediaſma. Igitur melius facere non poſſum, quam ſi ex duobus ſaltem vel tribus autoribus fide dignis, (quia omnes more communi Wenceslaum increpant,) quædam huc facientia excerpſero. Quare non tam ad eorum verba, quam ad rem ipſam, quam narrant, reſpiciendum erit. Et valde mirandum, quod communiter omnes Hiſtorici, etiam Proteſtantes & moderni, Wenceslaum tam petulanter increpent, cum tamen jam ſuo tempore Aventinus referente Boxhornio *Hiſtoriæ Univerſ. p. m. 887.* poſtquam ſecundum opinionem communem recenſuiſſet ſcelera Wenceslai, amore veritatis victus addiderit: *Com-*

plura

plura de eo alia scelera referuntur, quæ ego falsa atque conficta (ita sunt ingenia hominum,) ab inimicis esse reor.

§. III. De Wenceslao hæc refert Lehmannus *Chron. Spir. lib. 7. cap. 60. p. m. 826.* Demnach die Böhmen an Käyser Wenceslao gespürt / daß er seinem Vater an Tugenden und Verstand sehr ungleich / haben sie wenig von ihm gehalten. Der Kayser vermercket die Verachtung / macht es wette / und thät dergleichen gegen die Böhmischen Herren / zog zu sich Teutsche / und bestellt mit denenselben die fürnehmste Amts-Verwaltung. Daher erwuchsen zwischen beyden Nationen eyferige Verbitterung. Die Böhmen machten Bündnüß wider die Teutschen / und bedrängten sie / wo sie Gelegenheit hatten. Deßhalben ließ der Kayser am Sambstag nach Ostern die Fürnehmste der Verbündnuß verhafften / und den Montag hernach öffentlich enthaupten. Hernach berufft der Kayser alle Raths-Personen der Alten und Neuen Stadt Prag zu Hof / und als sie erschienen / hat er sie heissen zu seiner Tafel sitzen. Als sie gesessen / ist der Scharffrichter / des Kaysers Gevatter / ins Zimmer vor den Kayser getretten / und hat gesagt: Gnädigster König und Herr: Aus was Ursachen bin ich hieher erfordert? Der Kayser antwortet: Lieber Gevatter / wart draussen / nach der Mahlzeit will ich dir zu schaffen geben. Den Gästen ist Hertz und Muth gesuncken / denn sie wol gewust / daß der Kayser zuvor mehrmahls Schuldigen und Unschuldigen mit gleicher Maß gemessen. Nach verrichter Mahlzeit hat ihnen der Kayser unterschiedliche Befehl und Beschwernüß auffgebunden. Darauff die Raths-Personen ein jeder allen Gehorsam / darzu ihr Leib und Leben vor Ihre Majestät auffzusetzen allerwilligst versprochen. Welches der Kayser mit Gnaden angehört / und weil er sie zu seinem Willen gewonnen / wieder unbeleidigt hingehen lassen. Observa ex hac historia, subditos irreverentes & rebelles Imperatori occasionem dedisse severa remedia ad eorum coercitionem adhibendi. Ipse tamen, si adeo crudelis fuisset, uti describitur, tam benigne istos Senatores omnes non dimisisset, præprimis cum multo verisimilius sit, eorum aliquos rebellioni fuisse implicitos, & hanc causam timoris fuisse, quam quod juxta Lehmannum, Imperator assvetus fuerit insontes cum sontibus punire.

§. IV. Pergit Lehmannus *Cap. 61.* Im Jahr 1393. ist der Kayser gen Beraun verreist / daselbst - verkleidet - ins Kloster gangen / zu besehen /

wie sich die Münch in ihren Orden verhalten. Im Kloster ward er von 16. Mann unversehens-überfallen / und in geheim gen Prag-in ein Gefängnüß mit Namen Schpincka geführt/darinn er 15. Wochen-gelegen. -Eines Tages ließ er den Rath bitten / sie wollen ihm erlauben im nächsten Bad am Rath-Hauß zu baden / mit Verheissung / daß er nach dem Bad wieder ins Gefängnüß wolt gehen. -Dem Kayser zu willfahren / haben sie- ihme vier vertraute Diener zu Verwahrung und Wiederlieferung zugeordnet / -der Diener haben zween mit ihm gebadet / zween die Wacht gehalten. Nach langen Baden sagt der Kayser/ er wolle sich an der Lufft erkühlen. Das liessen die Diener zu. Das Bad-Hauß war im nächsten an der Mulde gelegen/ dabey ein Fischer-Nachen angehenckt. Der Käyser fragt eine Bad-Magd/ ob sie mit dem Nachen fahren könt/ da sie ja geantwortet/ bat sie der Käyser/ den sie doch nicht gekennet/ sie wolt ihn eilends überführen / und versprach ihr ein gut Trinck-Geld. Die Magd thats/ rudert eilends hinüber. Im Aussteigen stieß der Käyser den Nachen vom Land/ daß die Magd nicht wieder drein könt kommen / sagt / sie solt mit dem Ruder eilends nachfolgen/ so wolt er sie mit hundert Gülden begaben. Sind also beyde-gegen dem Dorff Kuchel gelauffen / daselbst sie wieder einen Nachen gefunden / und seynd wieder übers Wasser gefahren/ und-biß zum Neuen Schloß gangen-davor sie zu Abend gar spat ankommen. Der Käyser hat dem Thorwarter zugeruffen/ der erkennt im finstern die Stimm/ meldt den Käyser beym Hauptmann an / der ihn alsbald eingelassen/ und als nackenden sambt der Bade-Magd Susann genannt/ nach Vermögen bekleidet / und mit einem Imbiß ergötzt. Der Erledigung erfreuet sich der Hauptmann samt allen den Seinen. Nach dem Essen ließ der Käyser hundert Gülden an Gold herbey bringen/ liefert sie der Susanna mit Danckſagung-sagt ferner/ weil sie seine Erlöserin/ sein Geferth und Tischgenoß gewesen / so sol sie auch sein Schlaffgesell seyn/ welches die Baderin geschehen lassen. Als der Käyser auff dem Neuen Schloß mit seiner Susannen sich etlich Tag frölich gemacht/ ist er hernach samt derselben gen Ziebrack verreist/ dahin er die Herren von Prag zu Gast beruffen. Aber es wolt niemand erscheinen / sagten / sie hättens zu Prag besser / als auffm Ziebrack. Sistit hæc Historia Wenceslaum Optimatibus rebellibus exosum, a plebejis & suis valde amatum, Monachis non faventem, & ab iis iterum non amatum, voluptuosum, & erga beneficos gratum.

§. V. Sequenti *cap. 62.* narrat Lehmannus, quomodo mox Imperator iterum a ſubditis ſuis rebellibus captus, occulto Viennæ captivus duriter detentus, & a piſcatore iterum liberatus fuerit. Excerpam ſaltem exitum. Seynd hernach (der Fiſcher und der Käyſer) durch einen Wald und andere Umbwege in Böhmen am Tag Martini vor das Schloß Wiſcherad ankommen und eingelaſſen worden. Der Käyſer ſagt zu den Unterthanen/ welche ſeine Getreue wären/ die ſolten zu ihm treten/ deren alsbald auff zwantzig Perſonen herbey gelauffen. Demnach er von ihnen verſtanden/ daß der Hauptmann des Schloſſes vom Rath zu Prag in der alten Stadt dahin geſetzt/ hat er denſelben zu verhafften befohlen/ und in deſſen Nahmen ein Schreiben an gedachten Rath gefertiget/ des Innhalts/ daß ſie in Eyl dahin kommen ſolten. Immittelſt den Scharffrichter des Orts auff das Schloß beruffen. Der Rath zu Prag iſt aufs Hauptmanns Beſchreiben als in eilfertiger ſchwerer fürgefallener Sach mehrentheils im Schloß angelangt/ welchen der Käyſer von Stund an die Hände zuſamen knüpffen/ und einen nach dem andern ſamt dem Hauptmann des Schloſſes die Köpfe laſſen abſchlagen. Nach ſolcher Verrichtung hat der Käyſer wieder ſein Anweſen zu Prage angeſtellet/ andere Raths-Perſonen eingeſetzt/ viel mit guten Worten wieder zu Frennden gemacht/ die ſich widerſetzig erzeigt/ denen iſt er mit ſeinem Gevatter dem Scharffrichter und andern Scherganten vors Hauß geritten/ hat dieſelbe herauslaſſen reiſſen/ und öffentlich vorm Hauß laſſen enthaupten. Bißweilen hat er ſich gegen männiglich hohes und niedern Standes groſſer Fröligkeit angenommen/ und jederman gnädigen guten Willen erwieſen/ daß man ſich ſeines Wandels zu Zeiten erfreuet/ zu Zeiten höchlich zu beſchweren gehabt. Hans Grundeln den Fiſcher hat er ſamt Weib und Kind/ die er von Wien laſſen abholen/ in ſtattliche Nahrung geſetzt/ und ihnen alle Gnad und Beförderung beſtändig erwieſen. Ecce iterum Wenceslaum prudentem, ſeverum, juſtum, benignum, gratum. Veroſimile, ex hoc ejus juſtæ ſeveritatis exemplo ortam calumniam de ejus crudelitate.

§. VI.

Pergit Lehmannus, *p. 828.* Der Käyſer iſt von Natur des Gemüths geweſen/ daß er vor den gemeinen Nutzen nimer eyffrige Sorge getragen/ die Armen/ und vor den mächtigern Betrübte und Betrangte nicht gehöret/ noch vor Gewalt beſchützt. Die Höhere und Mächtige-

re haben des Käyſers Weſen ihnen laſſen wolgefallen / ſagten / der Käyſer wäre ein frommer gütiger Herr. Die Geringere / ſo unter der Preß geſtecket / führten hierüber unerſättliche Klag und Beſchwernüß / ſagten hingegen / daß er unachtſam und böß wäre. Dieſe Reden von beyden Theilen ſind dem Käyſer fürkommen / darüber er zur Antwort geben / wenn einem etwas wil zu ſchwer ſeyn / ſo lege ers nieder / iſt einer in Angſt / mag er den Dampff von Hertzen hinweg reuſpern. Ne Jupiter quidem omnibus placet, ut in proverbio eſt. Quid Wenceslaus placeret omnibus? Quamvis Wenceslaus melior fuerit Jove Gentilium. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Cauſæ odii in juſtæ fuerunt, ut præcedentia oſtendunt, ex quibus etiam, quæ hic contra Wenceslaum allegantur, facile refutantur. Non poterat defendere oppreſſos Wenceslaus, etſi voluiſſet, cum ipſe ſæpius jam a ſubditis duriter tractatus fuiſſet. Non adeo vana timoris cauſa, & metu laborabat, qui etiam in virum conſtantem cadit.

§. VII. Jam quædam ex Michaelis Saxonis Käyſer-Chronica excerpamus. Is *cap. 2.* ejus ſymbolum ſit refert: *Moroſophi Moriones peſſimi:* vel: *Moriones docti, moriones mali.* Quod non odium ejus erga eruditionem, ſed juſtum odium erga Clericos illius temporis corruptiſſimos indicat, qui falſa eruditione turgidi, nil niſi morionum peſſimorum perſonas ſuſtinebant. Accuſatur *cap. 3.* laſciviæ tantæ, daß er andere Weiber und Jungfrauen geſchändet mit Liſt und Gewalt / wo er gekont. Quod ſi verum eſſet, non fuiſſent obliti Electores in accuſatione ejusdem. Sed non factum, & probabile eſt, eum a laſcivia non fuiſſe plane quidem alienum, occaſionem vero ad hanc calumniam dediſſe Imperatorem, quod minus decenter cum liberatrice ſua Suſanna, ut memoravimus, vixerit. *Cap. 5.* memorat autor, quod Carolus IV. morti vicinus ipſi conſilium dederit, quomodo feliciter regnare poſſit. Wenn du wilt wohl und friedlich regieren / ſo halte dich alſo. 1. Habe die Pfaffheit / Päbſt und Biſchöff lieb. &c. Hinc illæ lacrymæ. Hinc Carolus IV. tam laudatus a virtutibus & prudentia (vide ſupra §. 3. initio) Hinc frater Wenceslai Sigismundus adeo commendatus ab Hiſtoricis, quod Clericorum ſputa lingeret, & fidem Huſſo datam violaret. Eodem *cap. 5.* hæc refert Sachſe; Den Münch Bartoldum Schwartz hat er ertödten laſſen / darum daß er die Büchſen erfunden hatte / zu geſchwinder Ertödtung der freudigſten und ſtärckſten Menſchen. Juſtiſſimum

factum.

factum. Pestilentissimæ inventionis autor, qui vitam Deo voverat, non poterat mitius puniri. Sed hoc non erat ferendum, ut Imperator tam memorandum exemplumin sacram Monachi personam exerceret. Confer simile exemplum supra *quæst. 2. §. 5.* Hinc illæ querelæ Electorum *ibid.* §. *9.* quod reverendos sacrorum Antistites, Sacerdotes & Spirituales personas truculenter peremerit. Cum tamen ipse ejus accusator & testis potissimus, Johannes Archi-Episcopus & Elector Moguntinus Latro & Sicarius notorie fuerit, Fridericum Brunsvicensnm, invito ipso in Imperatorem post depositionem Wenceslai electum, per assassinos interficiens.

§. IIX. Finem imponant excerpta quædam ex Theobaldi Hußiten-Krieg. Is *Part. 1. c. 3.* postquam narrasset, Clericos irritatos valde fuisse contra Hussum, subjungit: Da umb solches durch die Geistlichen für den König bracht wurde/ durch welches Hülffe sie vermeineten dem Hussen alsbald Brief in ein anders Kloster zu geben. Aber was geschach. Der so mehr um andere unnütze Sachen bekümmert war/lachet/sagende: Ey ey/ laß ihn nur gehen/die Gantz wird mir güldene Eyer legen. Hinc accusatio Electorum, quod Ecclesiæ noluerit mederi, quod pacem in Ecclesia non promoverit, & quod sacræ Ecclesiæ opem ferre noluerit. Res magis patet ex sequentibus. *Ibid. cap. 7. p. 20.* Der Ertz-Bischoff von Prag wie er vernommen/ daß sich König Wenceslaus in die Sach nicht flechten wolte/sondern ließ alles/wie es gieng/ gehen/ machet sich auf/ zog in Hungarn zu dem Käyser Sigismundo, begehrt bittlichen von ihm Hülff mit Vermelden/daß man sonst den Ketzereyen nicht wehren könte/wo er nicht aus besonderer Lieb zu der Christenheit selbst persönlich ins Land Böhmen käm/das glimmende Feuer ausleschet. Er beklagt sich auch hoch über des Käysers Bruder Wenceslaum, Böhmischen König/ so alle Käyserliche Heiligthumen/ so bey der Schloß-Kirchen/so wol auch bey den Capellen Corporis Christi in den Gewölben unter der Erden/ so mitten auf dem Neustädter Marckt stehet/ nehmen/ und auf das Schloß Carlstein wider der Prager Willen führen/ verschliessen und verpetschieren lassen/ darum denn die Prager allbereit fleißig sollicitirt/ daß er ihnen den Nutz nicht nehmen/ nicht anders aber zur Antwort bekommen/ dann: Gehet hin erstlich zu euern Böhmischen Magistern in die Collegia, und fraget sie/ wer ihnen den Ehrgeitz gegeben/ daß sie dreyer Stimm begierig worden sind/ dargegen die Teutschen eine haben sollen/ dadurch sie alle Studenten aus Prag vertrieben/ deren ihr besser als dieser Heiligthümer

genossen

genossen habt. Dieweil sie euch dann eine Unordnung gestifftet / warumb wolte ich euch nicht die andere anrichten? Haben euch eure Magistri das eine fürnehmste Einkommen genommen, so könnet ihr die andern auch entrathen. A vero haud absimile est, Wenceslaum id feciſſe in favorem Hieronymi Pragensis, de quo idem autor *pag. statim sequente 23.* narrat, quod contra cultum reliquiarum fuerit concionatus. Non potuit non hoc modo odium Cleri incurrere Wenceslaus, unde cum postea ex omnibus cathedris tonarent contra Hussum, (welches der König wohl wuste / aber nichts sagte / ließ es gehen / wie es wolte / enthielt sich auf dem Schloß Roczнick) ut noster ait *p. 30.* non poterat justo metu plura contra eos tentare. Huc faciunt ea, quæ seqvuntur *p. 33.* Der Pabst war erzürnet / schrieb König Wenceslao, drohet ihm ernstlich / wo er die Lehr Wicleffs nicht unterdrücket / welches alles vergebens war. Der König so sich vor Aufruhr des Volcks befahrt / nahm sich keiner Sachen an / biß daß Huß und Hieronymus verbrennet / die Krieg entstanden / und alles bund übergieng. *P. 77.* efert, quomodo Cardinales vana spe lactaverint Wenceslaum de Imperio recuperando. *P. 132.* Status Bohemici Regem rogant, ut ad ipsos Pragam veniat. Respondet, er fürchte sich vor der Spincka / (vide supra §. 4.) Sey vor denen Böhmen weder im Kloster noch in dem Königlichen Hof sicher gewesen. Postea promittentibus statibus fidelitatem, Pragam rediit, & Hussi asseclis quædam templa concesit, in welchen sie beyde das Volck nach ihren Willen lehren / und die Sacramenta nach Christi Einsetzung austheilen möchten. *P. 137.* Wenceslaus Ziscam famigeratisimum Husitarum postea Generalem benigne dimisisse narratur, ipsique concesionem indulsisse, die Schmach zu rächen / so ihm ein Geistlicher / der seine Schwester stupriret / zugefügt / welche Vergünstigung der König mit angehängtem Siegel bekräfftiget / quamvis Theobaldus putet hoc factum esse a Wenceslao ex contemtu Ziscæ, quod pauper esset, & simplex ipsi videretur.

§. IX. Concludo: Si ad Martyrium sufficeret, quod quis injusta propter veram religionem pateretur, martyr esset Wenceslaus.

TANTUM.

Q. F. F. Q. S. 58.m.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De
RATIONE STATUS
Dissertationem XIX. & XX.
De
TERRITORIALI POTESTATE CIRCA SACRA IN COMMUNI,
De
EADEM IN IMPERIO, ET DE JURE REFORMANDI.
Cum adjuncta Quæstione
Quid sentiendum de articulo 5. & 7. Reformationis Friderici III de anno 1441. contra Doctores Juris & Jus Romanum?
Publice ventilabunt
DIE XIX. Octobris M DC XCIII. horis antemer. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCtus & Prof. Publ.
& Respondens
JOHANNES ADOLPHUS METZSCH,
Eques Anhaltinus.

QVÆRO X.

Quid sentiendum de Reformationis Friderici III. de anno 1441. articulos 5. & 7. contra Doctores Juris & Jus Romanum? Videtur ejus intentio fuisse maxime salutaris.

§. I.

EXtat illa reformatio apud Goldastum *p. 166. seq.* Der Reichs-Satzungen/ & dicitur, quod proposita fuerit in Comitiis Imperii Moguntiæ anno 1441. habitis. Constat illa XII. articulis & declarationibus horum articulorum. Sunt, qui dubitant de veritate hujus Reformationis, & fatendum, eam stilo consveto Recessuum aut Constitutionum Imperii non esse conceptam, neque memini, me legisse, quod antiquior Historicus mentionem faciat conventus Imperii Moguntiæ isto anno habiti. Lehmannus *in Chronico Spirensi lib. 7. c. 98.* expresse dicit, Fridericum III. primam diætam indixisse 1442. Francofurti, cujus recessus extat in vulgari editione Recessuum Imperii, statim post auream bullam. Ipse Goldastus in vindicatione hujus reformationis, *p. 312.* variat, modo enim dicit, ab ipsomet Friderico Cæsare Ordinibus propositam esse, multis autographis doceri posse, modo: eam in medium adductam esse in Comitiis regni Germanici a Germaniæ Urbibus. Conringius *de Orig. Jur. Germ. cap. 32. p. 199. seq.* neutrum horum certo vult asserere, id tamen constare dicit, in comitiis libellum hunc publicæ deliberationi propositum esse, & actum esse illa ætate de tota Republ. rectius in posterum instituenda, magno studio & multo labore, & *p. 202.* præterea tum temporis cum alibi, tum in superioris potissimum Germaniæ præcipuis urbibus cœpisse Juris Doctores senatoria dignitate excludi, quod jam Besoldo & Winthero fuerit annotatum, denique *p. 204.* Fridericum Imperatorem de Juris Doctoribus minus benigne sensisse, ut qui teste Cuspiniano in ejus vita, dixerit, juris ab eis æquitatem inverti justitiam.

ſtitiamque fœdari. Mihi ſic videtur, propoſitos fuiſſe articulos ab urbibus Imperatori, declarationem articulorum vel a reliquis ſtatibus, vel a Conſiliariis Imperatoris. Res patebit e ſequentibus.

§. II. Excerpere autem volumus ea ſaltem, quæ ad Doctores Juris pertinent & ad Jus Romanum. De Doctoribus juris conceptus eſt articulus 5. Alle Doctores der Rechten / ſie ſeynd Geiſtlich oder Weltlich im H. R. R. T. N. ſollen nach laut der fürgenommenen Reformation an keinem Gericht bey keinem Rechten/auch in keines Fürſten oder anderen Räthen mehr gelitten / ſondern gantz abgethan werden. Sie ſollen auch für baßhin vor Gericht oder Recht nicht weiter reden / ſchreiben oder Rath geben. Sintmals Gott dem Menſchen mit ſeiner eigenen Weißheit begnadet und verſehen hat/ ſo mag er in der neuen fürgenommenen Ordnung ſeines Rechtens ſelbſt wohl warten.

§. III. Declarationes ſupra hunc articulum ſunt quatuor ap. Goldaſt. *f. 171. ſeq.* Summas ſaltem afferemus. 1. In omnibus Univerſitatibus tres Doctores Juris debere ſuſtentari, qui Jura bene fundata & recepta explicare, & ſi de jure interrogentur in caſibus dubiis, conjunctim intra 30. dies debeant reſpondere. 2. Doctores Juris non debere admitti in ullis judiciis, neque ſuperioribus neque inferioribus, tanquam judices aut aſſeſſores, quia jus iis magis ſit occultum quam Laicis, & quia ſint mercenarii, non heredes Juris &c. 3. Et quia ſint vitrici Juris, non debere etiam Procuratores aut Advocatos eſſe in judiciis &c. additur: Das hat euer verkehrte Lehr inner funffzig Jahren zu wege bracht: wo iſt er vor erhört wordē? 4. Permiſſum eſſe omnibus ſtatibus uti Conſiliis Doctorum, ſed non debere admitti in conſiliis ordinariis, ſed ſeparatum conſilium, ſi quis eis velit uti in cauſis difficilioribus, formari debere. Denn bey ihnen iſt nichts verſchwiegen/ſie ſeynd nits anders Räth/denn des Golds und des Geitzs. Verba dura, ſed quis non videt, per Declarationem primam & quartam eludi totum articulum, adeoque hæc verba ad decipiendos incautos fuiſſe adhibita?

§. IV. Articulus 6. quamvis affinis ſit, & de Clericorum remotione a negotiis civilibus conceptus, tamen brevitatis ſtudio omittetur. Sequitur articulus ſeptimus. Alle Kayſerliche weltliche Recht/ſo bisher in H. R. R. T. N. gebraucht und dafür gehalten ſeynd/ ſollen alle todt und ab ſeyn; allein die/ ſo durch die Rechtverſtändigen mit lauterm

Grund und klarer Warheit ohne Argelist rechtlich erkandt sind / sollen gehalten und bestättiget werden / damit der Arm so viel Freyheit und Zugangs habe im Rechten als der Reich / und ob er schon ein Fürst wäre / sonder Argelist und Gefährde.

§. V. Declarationes iterum sunt quatuor *f.173*. Constituenda esse in Imperio 1. Cammer-Gericht / 4. Hof-Gericht / 16. Land-Gericht / 64. Frey-Gericht. Forma eorum maxime favorabiliter ibi depingitur. Sed in fine additur: Man mag sich auch an all den Gerichten der Kayserl. Rechten recht gebrauchen / die mit Rechten wahren Grund erkläret / angezeigt und zugelassen seynd / laut der Gerichts-Ordnung. Quis non videt iterum tolli revera articulũ? Et hæc ratio forte est, quod cum sentirent urbes, aut ii, qui proponebant articulos, quod ita falsè riderentur, non amplius urgere voluerint rem desperatam, sed rem demiserint.

§. VI. Quicquid hujus sit, de utilitate aut damno hujus intentionis quæramus. Sunt, qui posterius asserunt, & Reipubl. gratulantur, quod rabulæ non obtinuerint. Sed ni fallor contra rabulas tum actum fuit, non a rabulis. Et celeberrimi etiam Juris Doctores possunt esse celeberrimi rabulæ. Ergo ne cum turba nobis res sit, audiamus judicium Conringii *d. c. 32. p. 202. seq.* Postquam retulisset ultimam Declarationem articuli 5. subjungit: *Quam equidem periniquam judico & longe durissimam. Enimvero in atrocem adeo sententiam itum est procul dubio non alia de causa, quam quod illi ordini Doctorum permisti quidam rabulæ, pessimis fori Pontificii moribus tranquillitatem Germaniæ tum perturbassent. Illi scilicet curiæ debetur, quicquid est rabularii negotii. Et vero primorum apud nos Juris Doctorum plerique in Italia educati sunt, ut mirum non sit, scabiem Aulæ Pontificiæ illorum multis affrictam. Quin ex Italis ipsis nonnulli in Germaniam tum transiere. Quomodo ex Italia secum adduxit Bogislaus decimus Pomeraniæ Dux Petrum Ravennatem, ejusque filium Valentinum. Itali quoque fuerunt, qui Matthia Hunniade Rege, Hungariæ subito litibus repleta, effecerunt, ut ipsum Jus Romanum, ubi pedem intulisset in Regionem illam, vicissim mox inde pelleretur. Cæterum utut illi peritorum Romani juris ordini quidam fuerint permisti tum vitilitigatores, non tamen paucorum vitio totus laudatissimus ordo proscindi meruit. Et vero quid vel Romani vel Pontificii juris peritia bonis consiliis obstat vel judicandi prudentiæ? Ex adverso omni ævo visum prudentioribus, eum ad Rempubl. utilissimum, qui Ulyssis exemplo; Multorum mores populorum novit & urbes. Taceo nunc, ea tempestate commode Rempublicam nostram geri*

non

non potuisse sine legum illarum notitia, saltim ob aulæ Pontificiæ etiam in media Germania autoritatem, & Italiæ Galliæque viciniam, quæ jam leges illæ observabant. Omnis hominum ordo sua carcinomata habet. Ipse sanctissimus Apostolorum cœtus, scelus ingens intra se aluit. Si paucorum crimen in omnium culpam tubendum, actum est profecto de universo humano genere.

§. VII. Hic nescio, an Conringius Declarationem saltem, an etiam articulum impugnet? An serio defendat Doctores Juris, an saltem hæc adscripserit, ne odium eorum incurrat? Quia verba modo allata non exhibent modum disputandi Conringianum. Opponamus Conringium Conringio, & ex ipso adducamus, quæ ad defensionem articulorum videntur facere. Ita vero ait *cap. 33. p. m. 215. Ex quo judicia Romani illius Juris Doctoribus commissa sunt, fieri vix aliter potuit, quin eorum multi, illius Juris, cujus audiebant Doctores, quam priscarum Germaniæ legum ac consvetudinum cum peritiores, tum observantiores hujus Romani juris usum sensim introducerent, præsertim apud populum quoque enata Juris illius utut ignoti, præ antiquis institutis singulari existimatione.* Et *cap. 34. p. 228. Contentionibus & litibus forensibus immane quantum ab illo usque tempore Germania omnis infecta ac contaminata. Quod quam sit Reipublicæ noxium, in propatulo est. Neque vero justitiæ suus locus est in litium illa multitudine, tum diuturnitate, justitia autem utique anima est omnis societatis. Arguit vero hoc, nisi fallor, sole clarius: saltem leges forensium actionum judiciorumque haud vacare vitio.*

IIX. Res ex eodem paulo altius repetenda est. Constat, Augustum, ut populum eo magis in devotione retineret, multiplicandarum litium gratia JCtis dedisse potestatem publice respondendi, de quo diximus *in Nævis Jurisprud. Rom. Germ. For. lib. 2.* Forte eodem consilio ab ipso missi JCti in Germaniam. Germani tum temporis simplici processu assveti, occiso Varo maxime sævierunt in causarum patronos: Aliis oculos, aliis manus amputabant; unius os sutum, recisa prius lingua: quam in manu tenens barbarus; tandem, inquit, vipera sibilare desiste. *Florus l. 4. c. 12. Conring. de judiciis Reipubl. Germ. §. 17. p. m. 225.* Et tamen illo tempore apud Romanos processus brevi tempore & ad summum regulariter anno finiebatur. Et verosimile est inter occisos causarum patronos fuisse multos viros egregios, Trebatiis, Alfenis, Javolenis nostris non cedentes.

dentes. Ejusmodi processum brevem ac simplicem Germani usque dum cum Academiis Jus Romanum introduceretur, retinuerunt: *Vide Conring. de O. I. G. c. 28. p. 173.* De Italis, apud quos etiam ante Cæsaream autoritatem legum Romanarum mansit autoritas, notabilis est historia, quam refert Conr. *ibid. c. 23. p. 141.* Fridericus I. Imperator in Italia aliquando cum assessoribus Bulgaro, Martino, Jacobo & Hugone ipse audiebat & terminabat negotia. Videns autem multitudinem eorum, qui cruces bajularent (is enim Italorum mos erat, ut habentes querelas crucem manibus præferrent) misertus illorum, ait: Mirari se prudentiam Latinorum, qui cum præcipue de scientia legum glorientur, maxime legum inveniantur transgressores, quamque sint tenaces justitiæ sectatores, in tot esurientibus ac sitientibus justitiam evidenter apparere. Eodem tempore S. Bernhardus ad Eugenium Papam *(apud Conring. d. l. p. 142.) Quotidie perstrepunt in tuo palatio leges, sed Justiniani non Domini. Rectius etiam? Istud tu videris. Nam lex Domini immaculata convertens animas: ea autem non tam leges, quam lites sunt & cavillationes, subvertentes judicium.*

§. IX. Seculo 13. Jus Pontificium in Germania cœpisse Conringius docet *ibid. cap. 26.* & ut observaretur publia sanctione a Friderico II. Imperatore constitutum fuit, *ibid. 156. seq.* Nam eo tempote Clerici ad judicia sua etiam traxerant causas seculares. *Conring. de judic. Reipubl. Germ. §. 80. p. 298.* Taxat hunc processum *Idem Ibid. §. 70.* ob iniquitatem, quod actoribus maxime adversus sit, & reis nimium faveat, & tamen magis faveat multiplicandis litibus in damnum Reipub. *Conf. §. 81. p. 299.* Autoritas vero Juris Romani in Germania cœpit seculo 15. præprimis, cum Imperator Sigismundus in Concilio Constantiensi disposuerit de sustentatione Doctorum Juris. *Conr. de O. I. G. cap. 32. p. 198.* Fuisse autem tum statim lites mirum in modum multiplicatas ex eo patet, quod ante illa tempora in judicio Aulico tam paucæ causæ per Appellationem eo deductæ ventilatæ fuerint, ut uno opus fuerit saltem judice & actuario. Hoc vero seculo in tantum creverunt lites, ut non solum tempore Friderici III. de ejiciendo iterum Jure Romano cogitatum fuerit, sed & mox opus fuerit, Judicium Camerale instituere. *Conring. de judic. th. 97. 98. 99.* Quamvis vero ibidem iterum potissimam

tissimam causam turbarum Juri Pontificio velit adscribere, ex eo tamen refutatur, quod hoc jam seculo 13. in Germaniam fuerit receptum, & quod Jus Pontificium multa quoad processum ex Jure Romano Justinianeo desumserit.

§. X. Notabilis est noxa, quam notat Idem *dict. differt. §. 59. 60. p. 272. seqq. Id quoque plane nova more cœpit, quod ipsimet Principes aut Cæsar ipsemet non amplius jam vacent dijudicandis controversiis suis ut antehac: sed omnem hanc curam in Romanarum legum peritos plebeji licet generis, ministros suos, soleant rejicere. Cui rei mos patrius ab omni retro ævo hactenus observatus plurimum adversatur. Non potuit vero non hoc obtinere, ex quo pro legibus majorum Romanæ atque Pontificiæ in Germania invaluerunt, quod ab ætate usque Maximiliani quam maxime cœpit. Neque vero effici temere poterit, ut Principes ipsi Romanum & Canonicum jus addiscant, quæ hujus doctrinæ est prolixitas, & plerumque aulicæ educationis indulgentia. Ut taceam, ingeniorum, quæ nonnunquam est, ruditatem. Imo & alia studia, ad quæ cum Principes omnino debeant institui, præripitur tempus addiscendo Juri Romano impendendum. Igitur, ex quo non potuit in Principibus esse Juris peritia, ex eo coacti quoque iidem sunt, judicia etiam maxima aliis committere. Secus quam antehac solitum, cum leges & consvetudines patrias nemo paulo intelligentior ignoraret, & plenaque ex æquo & bono componerentur. Huic rei consequens est mutatio circa diuturnitatem litium. Namque multum profecto lites illæ Principum solito factæ sunt diuturniores, ex quo per alios & coram aliis, quam qui sunt sui ordinis, litigare cœperunt, &c. Porro una cum legibus Romanis simul etiam ea in foro procedendi ratio, quæ Papali curiæ laudatur, opinionem in Germania accepit eximiæ prudentiæ pariter & æquitatis &c. Jam vero constat, cum aliunde, cum ex querelis Ordinum Imperii publicis, jam tum seculo quinto decimo effusis, eo tempore, quo leges Romanæ cœperunt pedem in Germaniam inferre, artis rabulariæ quoque sparsam in mores nostros sementem, uberrima fruge brevi divitem &c.*

§. XI. Denique eadem Dissert. §. *107. p. 323.* dum remedia suppeditat, sic disserit: *Emendari fortassis poterit Germania, si in temere litigantes omnes, & seorsim in litium iniquos patronos gravissimis panis animadvertatur, si judicibus nihil ex partium sportulis aut muneribus sit expectandum, sed togantur illi suis ex publico stipendiis esse contenti; si processus judiciarius ad priscam simplicitatem, qua tot seculis floruit Germania*

mania, quæque in omnium veterum rerum publicarum optimarum foris, in ſuis Hebræorum ab ipſo Deo fuit probata, ſi non omni ex parte, ſaltem potiore reducatur; ſi poſtremo quæcunque in controverſiam trahi ſolent, ſingulis in locis legibus plebi etiam, quoad fieri poteſt, perſpicuis definiantur &c.

§. XII. Sed quid ita cum Doctoribus juris fieret? Præprimis cum Academicis? Sudat hic Conringius, *de O. I. G. circa finem p. 244.* ut ipſis perſvadeat, eorum nihil intereſſe, etiamſi mutationes iſtæ contingerent. Tandem tamen libere ſubjungit: *Sed & licet ſcholæ velint inpoſterum faſtidire illa Romana & Pontificia jura, quoniam pauci amant diſcere, quod in uſum non eſt; Reipublicæ tamen commodiſſima eſſe hæc, quæ nos in medium conſuluimus, manifeſtum eſt. Et vero non ex ſcholarum improbo more componenda Reſpublica; ſed hanc illarum normam oportet eſſe.*

§. XIII. Omnia, quæ hactenus recenſuimus, Conringii ſunt. Liceat duo verba addere. Fiat juſtitia, & pereat mundus. Fiat juſtitia & pereant Leguleji ac Rabulæ. Is vero alterutri claſſi accenſendus Doctor Juris, qui ſublata Leguliſtica & Rabuliſtica, nil aliud didicit, unde Reip. inſervire poſſit. Si qui ſunt, quorum interſit, ut veritatis hujus defenſione Studioſis non aperiantur oculi, illi humanisſime invitantur ad oppo-

nendum.

TANTUM.

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De
RATIONE STATUS
Dissertationem XXI. & XXII.
De
PROTESTANTIUM STATU, ET DE JURE EMIGRANDI,
Cum adjuncta Qvæstione
An Philosophia communis tam Peripatetica qvam Cartesiana Dogmatica sit an Sceptica?

Publice ventilabunt

Die XXVI. Octobris M DC XCIII, horis antemer. a 10. ad 12. & pomeridianis a 3. ad 5.

CHRISTIANUS THOMASIUS,
& Respondens
GOTTFRIED Scheuerer/
Servesta Anhaltinus.

QUÆRO XI,

An Philoſophia communis tam Peripatetica qvam Carteſiana Dogmatica eſt, an Sceptica?

Videtur plus qvam Sceptica?

§. I.

Peripateticus. Spero hactenus te ſatis percepiſſe doctrinam de Prædicabilibus, jam ad alia in lectionibus noſtris Logicis pergendum. *Diſcipulus.* Ignoſce Præceptor, qvod, antequam ad ulteriora progrediaris, quædam ex te quæram. *P.* Quære libere, erit gratiſſimum. *D.* Quid eſt Philoſophia Sceptica & Dogmatica, & quomodo hæc duo genera Philoſophandi a ſe invicem differunt? *P.* Cur iſta quæris? Sæpe monui, quod non debeas in Sectis aliis curioſus eſſe, alias non magnos progreſſus facies in unica vera Philoſophia, qvam doceo. Dicam tamen. Philoſophi *Dogmatici* dicuntur, qvi aliqvid affirmant vel negant, & verum aliquid eſſe, idqve ab hominibus inveniri poſſe, aſſerunt. *Sceptici* contra de omnibus rebus dubitant, & nihil verum eſſe, aut ſi aliqvid verum ſit, id tamen ab hominibus inveniri non poſſe putant. Sunt vero *Sceptici duplicis generis*, alii *Academici*, qvi veritatem qvidem dari ſed non inveniri poſſe dicebant, & hanc ſolam propoſitionem pro certo vera venditabant, nihil eſſe certum, ſeu nihil ſciri; alii *Pyrrhonii* ſeu *Sceptici ſtricte dicti*, qui & verum non inveniri poſſe dicebant, &, an aliquid verum ſit, hæſitabant, nec illud certum eſſe dicebant, qvod nihil ſciatur. *Dogmatici* contra in varias ſectas deſtribuuntur, quas inter eminuerũt olim illæ quatuor, *Platonica, Stoica, Epicurea, Ariſtotelica*, hodie vero ſola præ reliquis

merito

merito suo fulget Aristotelica tanqvam inter stellas Luna minores. *D.* Adhuc unum lubentissime quærerem, si id cum pace Tua fieri possit: *An Aristotelica Philosophia, & qvidem illa qvæ hodie in Academiis docetur, Sceptica sit an Dogmatica? P.* Qualis hæc est quæstio? Jure Consulti quæstiones ejusmodi vocant quæstiones Domitianas. Quis ita absurdus esset, ut Aristotelicam Philosophiam haberet pro Sceptica, quæ tot egregias Disputationes suppeditavit contra Scepticos, quæ tanta cum constantia Dogmata sua, defendit, & pro veritate doctrinæ suæ & refutandis adversariorum doctrinis nihil non suscipit?

§. II.

D. Nec ego contradico. Sed audivi tamen hominem, qui heri in conversatione familiari, serio defendere volebat, Aristotelicam Philosophiam qvæ in Academiis docetur, plusquam Sceptican esse, quia Sceptici pugnaverint saltem adversus alios, imo non tam impugnaverint alios, qvam contra eorum insultum se defenderint, ipsi vero permiserint quemlibet opinione sua frui, & eos certe qui de secta eorum erant non insectati fuerint. Sceptici item inserviebant hypothesi, & cum disputabant, regulariter conclusiones eorum primis eorum principiis, aut accuratius primis eorum dubitationibus cohærebant. At Aristotelicam Philosophiam, dicebat impugnare non saltem alias sectas, sed & ipsam iterum in varias sectas pessimo more inter se litigantes secerni. *Scholasticam*, videlicet, & *Liberephilosophantem*, (si modo Philosophia simul libera esse possit & sectaria,) *Nominalem, Realem, Thomisticam, Scotisticam, Albertisticam &c.* Adhæc id maxime miserandum esse in Philosophia Aristotelica, quod fundamenta habeat Philosophiæ Scepticæ simillima, & his tamen fundamentis superædificet dogmata, qua ratione longe peior connexio sit in Philosophia Aristotelica, qvam in Sceptica.

§. III.

P. Ex Discursu tuo facile divinari possum, quis sit autor hujus calumniæ. Quis alius esset quam iste novator, qui sub larva Philosophi Eclectici est ipse periculosissimus Scepticus. Quoties te monui, o dilecte, ut tibi ab occulto veneno istius hominis caveres! Nil nisi apertissimæ calumniæ sunt, qvas effutiit, & pos-

ſem in iis refutandis centum rationes afferre, ſi dignæ eſſent ut refutentur. Talia enim narrando, aut audiendo ſaltem ſolidiſſime jam refutata ſunt. Habent hoc omnes Sectæ, ut iterum nova Schiſmata facta ſint ab iis, qvi genuinam ſemitam deſeruerunt, & pugnandum eſt pro veritate, qvicqvid etiam dicant errorum patroni, qvi libertatem aliqvam philoſophandi ineptiis iſtis introducere ſatagunt. Et qvæſo qvam apertiſſima injuria eſt, aſſerere, Philoſophiam Ariſtotelicam habere fundamenta Philoſophiæ Scepticæ ſimillima. Neceſſe eſt, ut omnem pudorem ejuraverit homo neqviſſimus, qvi contra veritatem evidentiſſimam talia profert. Qvid? Logica noſtra, inſtrumentum iſtud inſtrumentorum, qvo mediante ſemper proſtravimus Scepticos, Carteſianos, Gaſſendiſtas, Spinoſiſtas, Hobbeſianos & omnes qvoqve in Theologia adverſarios, Logica inqvam hæc Sceptica eſſet? Logica qvæ in ipſa ſtatim definitione pro dogmate primario, qvod Logica ſit ars, non habitus, pugnat, hæc Logica eſſet fundamentum Philoſophiæ Scepticæ ſimile? O Corydon Corydon!

§. IV.

D. Qvæſo ne iraſcaris. Nam qvæ ſeqvuntur Logicam noſtram tangunt propius. Vel ideo enim dixit, Philoſophiam Ariſtotelicam eſſe plusqvam Scepticam, qvia diſciplinas Dogmaticas ſuperædificarent Logicæ plusqvam Scepticæ, qvæ non doceret, qvomodo qvis conſeqvi deberet veritatem, imo qvæ de ea aperte deſperaret. *P.* Qvantæ injuriæ! Sed perge. *D.* Atqve hanc aſſertionem ita ſe monſtrare poſſe dixit. Non urgere ſe velle, qvam incerta apud vos ſint omnia in Logicis, & qvantæ Diſputationes per ſingula Logices veſtræ capitula in utramqve partem ventilentur; ſe ſaltem aſſumere velle ea, qvæ fere unanimi conſenſu doceantur a Vobis. Communiter ventilari Syllogiſmum pro medio inveniendi veritatem. At Syllogiſmo veritatem inveniri non poſſe. Sive enim Syllogiſmum conſideres formaliter bonum, qvem ſolum Logica veſtra doceat, eum poſſe conflari ex propoſitionibus falſiſſimis, ſive etiam materialiter bonum, hunc non poſſe extrui, ſi non qvis habeat qvæſtionem & medium terminum. At vero hoc pacto veritatem haberi ante Syllogiſmum, non per Syllogiſmum inveſtigari. Deinde, ait, Veritatem in communi-

munibus Libellis Logicis dici esse finem Logices externum, finem externum vero definiri, qvod sit talis finis, qvi sit extra potestatem Artificis. Et itaqve Veritatis inventionem ex mente vestra non esse in potestate Logici, hoc est, Philosophum per Logicam non posse invenire veritatem. Nec diffiteor Domine, valde me constrinxisse has rationes, ultimam potissimum. Qvidsi enim eam huic Syllogismo includerem :

Qvæc. Philosophia ventilatur pro Dogmatica, & nullum suppeditat instrumentum veritatem inveniendi, imo qvæ in ea disciplina, qvæ veritatis inventionem se docere profitetur, fatetur inventionem veritatis esse extra potestatem illius disciplinæ; illa Philosophia est plus qvam Sceptica.

Atqvi Philosophia Aristotelica ita comparata est. Ergo. qvid Tu respondere velles? Ego enim non video qvid responderi possit?

§. V.

P. Ah! jam de Te actum est. Venenum istius hominis jam totum te infecit. Qvalis impudentia? Vix absolvimus doctrinam de Prædicabilibus, & tu me jam de universa Logica qvasi examinare vis? Et non erubescis contra disciplinam a tot gravissimis viris, qvibus ex qvarto præcepto reverentiam debes, tam turpes ineptias proferre? Abi, abi ad Tuum istum Novatorem. Es enim indignissimus, ut responsio tibi ostendatur, qvia eam ipse tu facillime posses invenire, nisi isto pestilentissimo veneno oculi mentis tuæ jam essent excœcati. Abi inqvam, nam ego Te omnino desero. *D.* Me miserum! qvi bona ex intentione dubium proposui, sine causa vapulo. Præceptorem amitto, virum alias optimum. Jam qvo me vertam nescio.

§. VI.

Cartesianus. Salve adolescens optimæ spei. Audivi omnia qvæ inter Te & Præceptorem acta sunt. Non despera. Seqvere me. Ego te viam ducam qva sola ad veritatem itur, qva sola Sceptici efficacissime refutantur. *D.* Ago gratias decentes Vir Honoratissime pro benevole promisso officio. Tu vero qvis es? *C.* Seqvor vestigia acutissimi Cartesii *D.* Multa alias sed confuse audivi de ista Philosophia. Nisi grave sit, valde me tibi obstringe-

res,si methodum saltem aperire velles, qua Scepticos aggrediatur Carteſius,quia valde vereor, ne in Scepticam incidam Philoſophiam.

§. VII.

C. Lubentiſſime faciam. Initio dubita. *D.* Bene, ſed de quibus rebus? *C.* de omnibus. *D*, At quomodo dubitare poſſim v.g. me tecum jam loqvi? *C.* Cur non? Annon putaſti aliquando te videre baculum curvum in aqua, qui tamen fuit rectus? Ita etiam poteris dubitare an verum ſit quod me videas. *D.* Mihi nulla videtur conſequentia, quia infers a diverſis, aut a particulari ad univerſale. Sed tranſeat. Quomodo dubitare poſſim quod v. g. habeam manus & pedes? *C.* Æque bene, Annon aliquando putaſti in ſomno te habere cornua, aut manum eſſe abſciſſam? & tamen res aliter ſe habuit. *D.* Ita quidem eſt Domine, ſed tum dormiebam. *C.* At neſcis utrum dormias an vigiles. Quoties enim in ſomno te putaſti vigilare? *D.* Videris iterum mihi male a ſomno ad vigiliam inferre. Nunquam enim vigilans putavi me dormire. Sed tranſeat & hoc. Quomodo dubitare poſſim de certiſſimis quibusdam axiomatibus v.g. Totum eſſe majus ſua parte, aut de veritatibus Mathematicis v. g. bis duo eſſe quatuor. *C.* Imo vero, quia poteſt ens aliqvod potentius te eſſe, quod te & in his deceperit. *D.* Atqvi omnis internus aſſenſus hic refragatur, qui potius dictitat impoſſibile eſſe ut in his & præcedentibus decipiat. Quomodo ergo de illis dubitare poſſem? *C.* Non poteris aliter evadere præjudicia, quæ in tenera juventute contraxiſti. Neque dubitabis ſolum de his omnibus, ſed utile quoque erit, ut illa de quibus dubitas, habeas pro falſis. *D.* Sed quomodo hoc poſſem, ſi ne quidem dubitare poſſum? Et quomodo pro falſis habere poſſum, de quibus dubito? Quia ſi pro falſis habeo, non dubito amplius. *C.* Imo hæc omnia facienda ſunt, ut tanto clarius, quidnam certiſſimum & cognitu facillimum ſit, inveniamus.

§. VIII.

D. Dic mihi ſerio Domine. Esne Scepticus an Dogmaticus? *C.* Sum utique Dogmaticus. Expecta ſaltem, mox audies quomodo poſt dubitationem de omnibus per τὸ Cogito, ergo ſum, Scepticos refutem. *D.* At tu potius expecta pauliſper, ut antea videam, utrum Sceptico me committam an Dogmatico?

Videris

Videris esse plus quam Scepticus. Initio enim dubitas de omnibus. Idem facit & Scepticus. Deinde ea de quibus dubitas, simul negas. Eo temeritatis ne Scepticus quidem progrediebatur.

§. IX.

C. Confundis dubium Scepticum & Dogmaticum. Illud dubitat, ut semper dubitet: Hoc dubitat ut veritatem inveniat. *D.* Non confundo. Nego saltem dubium de omnibus rebus posse referri ad dubia Dogmatica. Qui enim dubitat ut verum inveniat, veri aliquid præsupponit, verum aliquod dari in quibusdam propositionibus certo persuasus est. Ergo non de omnibus dubitat. Qui vero de omnibus dubitat, quomodo potest dicere se dubitare, ut veritatem inveniat, præprimis si omnia pro falsis habeat? Est enim apertissima contradictio, omnia habere pro falsis ut aliquid verum esse deprehendam. Et considera quæso: annon methodus tua eo me perducat, ut incipiam Scepticus esse, ut Scepticus esse desinam. Jam si semel sum Scepticus, impossibile est ut supposito hoc principio Dogmaticus fiam, quia jam istud commune & indemonstrabile postulatum Dogmaticorum omnium, dari aliquid verum, eo ipso quo de omnibus dubito, sustuli. Et ut videas te nihil agere posse methodo tua erga Scepticos, assumam in Tui gratiam illud tuum principium. Dubito de omnibus & ea pro falsis habeo, quid tum postea?

§. X.

C. Atqui dum dubitas, tamen cogitas. *D.* Nescio, quia dubito de omnibus. *C.* Atqui de hoc non poteris dubitare, quia impossibile est ut, dum dubites, non cogites. *D.* Fortasse possibile est: quia dum videbam baculum in aqua, cogitabam etiam illum curvum esse. Ergo si una cogitatio me decepit, non est fiducia ponenda in cogitationibus: *C.* Tamen non poteris non cogitare. *D.* Sæpe deceptus sum, quod putaverim me nihil cogitasse, & tamen postea admonitus recordatus sum me cogitationis fuisse oblitum, ergo possum etiam decipi, si putem me cogitare, ut dum hoc puto, non cogitem. *C.* Infers a diversis. Cogitas utique. *D.* Forte. Forte etiam non, quia poterit aliquod ens potentius me esse, quod me etiam decipiat, si putem me cogitare.

re. C. Minime. Nam fallat me quantum poteſt, nunquam tamen efficiet, ut nihil ſim, qvamdiu me aliqvid eſſe cogitabo.

§. XI.

D. Si Scepticum continuare vellem, ſaltem perpetuo tibi contradicerem. At ſatis qvidem iſtam perſonam ſuſtinui, jam ad me redeo, & regero. Fallat me qvantum poteſt, nunquam tamen efficiet, ut totum non ſit majus ſua parte, ut bis duo non ſint qvatuor, ut ego integer & vigilans non habeam manus ac pedes, ut baculus extra aqvam rectus ſit curvus, ut nos jam non loquamur invicem. Ergo non eſt dubitandum de omnibus. Ergo falſa eſt tua methodus. Ergo non opus eſt, ut plusqvam Scepticus fiam, ea fine ne fiam Scepticus, præprimis cum cum Sceptico plane non ſit diſputandum, qvia hoc æqve fruſtraneum eſt, atqve, qvod communiter profertur, qvod Scepticus verberibus erroris ſit convincendus, de qvo tamen jam qvidem differere nolo.

§. XII.

C. Falleris optime Adoleſcens, & qvantum percipio, mentem meam non recte percepiſti. Qvi Mathematici non ſunt, non poſſunt iſta percipere bene, forte alio tempore fies ad hæc cognoſcenda magis habilis. D. Hoc audivi commune effugium Dominorum Carteſianorum. Sed hoc indicium malæ cauſæ eſt. Miſera philoſophia, qvæ non poteſt intelligi, niſi ab aſſeclis. Qvæ hactenus diſſeruimus, Matheſin præcedunt, qvia juſſiſti & de veritatibus Mathematicis dubitare. Ego iſta Fundamenta Philoſophiæ meæ ponam. Male agit, qvi ſine firma ratione & cum primis veritatibus connexa qvid certo aſſerit, ut ſit in Philoſophia vulgari. Et male agit, qvi ſine juſta ratione de re aliqva dubitat, ut ſit in Philoſophia Carteſiana.

TANTUM.

58.°

Q. F. F. Q. S.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA
CELEBERRIMI AUTORIS
De

RATIONE STATUS

Dissertationem XXIII. & XXIV.
De

JURE EMIGRANDI ET TOLERANTIA DISSIDENTIUM,

Deque

TERRITORIALI POTESTATE CIRCA REGIMEN SECULARE,

Item de

FORMA ET REFORMATIONE AC DECREMENTO IMPERII

Cum adjuncta Qvæstione

Quid sit accidens Prædicamentale?

Quid attributum & modus Cartesianorum?

Publice ventilabunt

Die II. Novembris M DC XCIII. horis antemer. a X. ad XII. & pomeridianis a III. ad V.

CHRISTIANUS THOMASIUS,

& Respondens

ANTHONIUS GUNTHERUS Winckelmann/

Oldenburgensis.

DE
FORMA ET REFORMATIONE AC
DISSOLUTIONE
CAPITULARIS SECULARIS
ET REGULARIS, DISSOLVENDI ET IOINT
IUXTA CANONES XXII & XXXI
SYNODI SESSIONIBUS

QUÆRO XII.

Quid eſt accidens prædicamentale?
Quid attributum & modus Carteſianorum?
Ego neſcio.

§. I.

QUæſivimus quæſtione 1. quid ſit Subſtantia? Hactenus nemo certam definitionem nobis tradidit. Liceat jam progredi ulterius, & quærere etiam de accidente. Communis enim Peripateticorum doctrina eſt: Ens eſſe vel ſubſtantiam vel accidens. Communis doctrina eſt, accidens eſſe vel prædicabile vel prædicamentale. Prædicabile, quod opponitur rei eſſentiæ, prædicamentale, quod opponitur ſubſtantiæ. De prædicamentali autem nobis ſermo eſt. Utrumque accidens Græcè συμβεβηκὸς dicitur: Uti utrumque quod utrique huic accidenti ex communi doctrina opponitur, (ſcilicet eſſentia & ſubſtantia,) Græce οὐσία audit.

§. II.

Atque hic præmoneo, me diſtinctionem illam inter accidens prædicabile & prædicamentale, inter ſubſtantiam & accidens, ſupponere atque indulgere Peripateticis, utrumque dari. Nam multas alias poſſem afferre rationes, cur jure dubitem, an unquam Ariſtoteli fuerit cognita Subſtantia ab Eſſentia diverſa; & adeo, an unquam cognitum fuerit ipſi accidens prædicamentale diverſum a prædicabili. οὐσία regulariter eſſentiam denotat, & ita apud Platonem communiter ſumitur. Reddenda

ergo foret ratio Peripateticis, cur vocem οὐσίας apud Aristotelem per *substantiam* explicaverint, & hanc substantiam *essentiæ* contradistinxerint, cum tamen loca, ubi Aristoteles de οὐσία ex professo loquitur, ut in categoriis, capite περὶ οὐσίας & in lib. 4. Metaphys. c. 8. οὐσία ποσαχῶς λέγεται commodissime possint de essentia etiam intelligi, (præprimis si notes, essentiam vel sumi pro ipso ente reali, vel pro idea, qua homo ens reale concipit.) Ex quo capite obiter in usum sequentium illud notes, quod Aristoteles videatur οὐσίαν, quam vulgo substantiam reddunt, restringere ad corpora. Deinde quod accidens attinet prædicamentale, in ipsis categoriis, ubi tamen sedes materiæ erat de accidente prædicamentali, sive de prædicamento accidentis, nihil apud Aristotelem deprehendi. *In lib. 4. Metaphysicorum cap. 30. seu ult.* iterum ex professo de accidente tractat: quot modis dicatur accidens: & incipit: *Accidens est, quod inest alicui.* Sed videtur mihi & hoc caput saltem de accidente prædicabili loqui, quamvis verba ultima dicti capitis sint maxime obscura. Certe non arbitror perspicue posse doceri, intelligi accidens tale, quod sub se comprehendat novem categorias reliquas.

§. III.

Sed uti dixi, transeat illa quæstio de Aristotele. Concedo Peripateticis dari accidens prædicamentale, & exemplum do: quantum, quale &c. Quoniam autem potest lis oriri, utrum ens aliquod debeat ad substantiæ an accidentis classem locari, nec possum litem istam dirimere sine justa definitione, quæro, quid est accidens? Non pigebit autem hic ea præmonuisse, quæ notavimus §. *præced.* Si enim Aristoteles ignoravit istud accidens prædicamentale, neque definitio ejus etiam quærenda est apud ipsum. Ergo quæramus apud Sectarios Aristotelis. Ita vere communiter definiunt: *Accidens prædicabile est, quod potest adesse & abesse sine subjecti corruptione.* Desumta est hæc definitio ex Isagoge Porphyrii, deque ea nihil addo. *Accidens prædicamentale est, quod inest alii* (i. e. substantiæ) *tanquam subjecto.* Unde hæc definitio sit, nescio. Si *ex libro 4. Metaph. c. 30.* esse debet, recur-

recurrit objectio mea *in* §. 2. Sed fit, unde fit: quæro rusius, quid est: *ineſſe alicui tanquam ſubjecto*? Respondent: *ita ineſſe alicui rei ut ſine illa re non ſit*. Ita communiter explicatur. Hic ingenue fateor, me nescire, quid dicant, imo videri potius, fallam esse definitionem accidentis.

§. IV.

Hoc ut intelligatur eo melius, suppono jam, novem reliquas categorias esse debere accidentia prædicamentalia. Ad *quantitatem* refertur oratio, numerus, tempus locus. (an bene? jam non disputo.) Locus non inest rei, sed est extra rem; tempus & numerus rebus non insunt, nam v. g. dum sum quadraginta annos natus, quadraginta anni non insunt mihi, sed perierunt, dum sum tertius in ordine aliquo, tertium illud vel numerus ternarius mihi non inest. Oratio ore prolata, quæ hic intelligitur, antequam proferretur, inerat mihi quidem, sed prolata, non amplius inest. Inter *qualitates* forma & figura non inest rei, sed eam terminat, & ideo, quia terminat, extrinsecum quid dicitur. Qualitates sensiles male dicuntur inesse rebus, cum jam dudum a novioribus demonstratum sit, v. g. nullum colorem esse in re, sonum, humidum, calorem, frigus &c. provenire a motu rei, aut dispositione externa partium. *Relatio* non inest rei, quia vi ejus res refertur ad aliam extra se. *Actio*, certe transiens est motus proveniens a substantia, ergo non inest; *Passiones* pleræque tangunt saltem substantiæ extrinsecum, ergo non insunt. *Quando* & *Ubi* pertinent ad tempus & locum, de quibus jam diximus. *Situs* non inest, neque enim sessio, neque ambulatio, neque statio mihi inest. *Habitus* non inest. Si nudus sum, nihil inest, si vestitus sum, extra me quid est; si calceatus sum, nec calceus nec calceatio insunt. Et tamen hæc omnia sunt accidentia. Ergo vel accidentia non insunt substantiis, vel non intelligo, quid sit inesse, & justam causam habeo quærendi definitionis istius explicationem.

§. V.

Ulterius. Si accidens est, quod est in alio tanquam in subjecto, sequitur *substantiam esse accidens*. Si id, cui alterum inest,

tanquam ſubjecto, eſt ſubſtantia, ſequitur *accidens eſſe ſubſtantiam*. Probo conſequentiam utramque uno exemplo. Creaturæ omnes ſunt in loco & tempore, tanquam in ſubjecto. Ergo locus & tempus erunt ſubſtantiæ, & creaturæ accidentia. Probo, quod ſint tanquam in ſubjecto, quia ſine loco & tempore nullæ creaturæ eſſe poſſunt. Probo, quod non eſſe poſſint, quia per *eſſe* hic (in propoſitione: Id eſt in alio tanquam in ſubjecto, quod ſine illo alio *eſſe* non poteſt,) non intelligitur concipi, ſed exiſtere. Nam virtus, albedo &c. concipi poteſt ſine reſpectu ad aliquod ſubjectum, ſed non exiſtit ſine ſubjecto. At vero nec creaturæ exiſtere poſſunt ſine tempore & loco. Ergo rurſus non intelligo, quid ſit accidens prædicamentale.

§. VI.

Neſcio, an has difficultates ſubodorati fuerint Carteſiani, quod communiter cum magiſtro ſuo abſtineant voce *accidentis*, & loco ejus *modi* aut *attributi* vocem adhibeant. Utinam vero per iſtos terminos modi & attributi rem non implicent magis quam explicent. Ipſorum ſingulorum ſententias evolvere nolo, quia dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ. Ita vero Carteſius *Part. 1. Princip. Philoſ. n. 48. ſeq.* (1) *Quæcunq; ſub perceptionem noſtram cadunt, vel tanquam res rerumve affectiones quasdam conſideramus, vel tanquam æternas veritates, nullam exiſtentiam extra cogitationem noſtram habentes.* (2) *Ex iis, quæ tanquam res conſideramus, maxime generalia ſunt ſubſtantia, duratio, ordo, numerus, &c.* (3) *Non autem plura quam duo ſumma genera rerum agnoſco, unum eſt rerum intellectualium &c. ſive ad ſubſtantiam cogitantem pertinentium; aliud rerum materialium, ſive quæ pertinent ad ſubſtantiam extenſam. &c.* (4) *Cum autem agnoſcimus, fieri non poſſe, ut ex nihilo aliquid fiat, tunc propoſitio hæc: Ex nihilo nihil fit, non tanquam res aliqua exiſtens, neque etiam ut rei modus conſideratur, ſed ut veritas quædam æterna, quæ in mente noſtra ſedem habet, vocaturque communis notio, ſive axioma. Cujus generis ſunt, impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe &c.* (5) *Quantum autem ad ea, quæ tanquam res vel rerum modos ſpectamus, operæ pretium eſt, ut ſingula ſeorſim conſi-*

consideremus. Per substantiam nihil aliud intelligere possumus &c.(vid. quæ excerpsimus quæst. 1. thes. 5.) (6) *Ex quolibet attributo substantia cognoscitur, sed una tamen est cujusque substantiæ præcipua proprietas, quæ ipsius naturam essentiamque constituit, & ad quam aliæ omnes referuntur. Nempe extensio in longum, latum & profundum substantiæ corpoream naturam constituit, & cogitatio constituit naturam substantiæ cogitantis &c.* (7) *Duratio, ordo & numerus a nobis etiam distinctissime intelligentur, si nullum iis substantiæ conceptum affingamus, sed putemus, durationem rei cujusque esse tantum modum, sub quo concipimus rem ipsam, quatenus esse perseverat, & similiter nec ordinem nec numerum esse quicquam diversum a rebus ordinatis & numeratis, sed esse tantum modos, sub quibus illa consideramus.* (8) *Et quidem hic per modos plane idem intelligimus, quod alibi per attributa vel qualitates. Sed cum consideramus substantiam ab illis affici vel variari, vocamus modos, cum ab ista variatione talem posse denominari, vocamus qualitates, ac denique cum generalius spectamus, tantum ea substantiæ inesse, vocamus attributa.* Si verba adspicias, videtur hic omnia Cartesius clare & distincte proposuisse, si rem, ego quidem fateor, me nihil plane intelligere, neque graviter ferent Cartesiani, si ipsis sequentia proponam dubia, occupata circa istas quatuor voces, quibus hic utitur Cartesius: *Res, rei modus, attributum, aterna veritas.*

§. VII.

Quæro I. An *aterna veritas* differat a re & rei modo? Videtur affirmandum, ob verba expressa in *n. 1. & 4. excerptorum*. Videtur negandum, quia dicit Cartesius, utrobique eas in mente nostra sedem habere, ergo sunt modi mentis. Quæro II. *An res* & substantia sunt idem? Videtur affirmandum ob *num. 3.* item *num. 5.* verbo: *seorsim*, junctis verbis: *Per substantiam autem*. Videtur negandum, quia sub re comprehenditur duratio, ordo, numerus. *n. 2.* quæ non sunt substantiæ *n. 7.* Quæro III. *An res* & *rei modus* differunt? Videtur affirmandum, *ob n. 1. 3. 5. 8.* Videtur negandum, quia duratio & res est per *n. 2.* & rei modus per *n. 7.* Quæro IV. An *modus, attributum* &c. idem est cum eo, quod vulgo dicitur accidens? Videtur affirmandum per *n. 8.* &

po-

potisſimum ibi verba finalia. Videtur negandum, quia duratio, numerus &c. ſunt accidentia, & tamen ſunt Carteſio res ipſa durans & numerata *n. 7.* Quæro V. An *attributum & modus* differunt realiter? Videtur negandum, per *n. 8.* Videtur affirmandum, per *n. 6.* & quia communiter a Carteſianis attributum dicitur aliquid nobilius eſſe modo. Quæro VI. An *attributum* ſit *res* an *rei modus?* Videtur eſſe ipſa res, quia Carteſius alibi dicit: mentem & corpus, quæ ſunt res per *n. 3.* eſſe ipſam cogitationem, ipſam extenſionem, quæ ſunt attributa per *n. 6.*

§. IIX.

Si hæc dubia non reſolvant Carteſiani, tota earum philoſophia non intelligi poteſt, ut quæ his notionibus eſt ſuperſtructa. Puto autem eſſe talia dubia, quæ non aliter reſolvi poſſint perſpicue, quam ſi clara & diſtincta definitio rei, attributi, & modi detur, quam quæro.

§. IX.

De uſu vero quæſtionis præſentis non puto eſſe, quod rideant Philoſophi Peripatetici, (quamvis aliqua Facultas talis Philoſophica in Academia quadam vicina, cenſura ſua approbaverit riſum nonneminis intempeſtivum ſuper quæſtione, quid ſit ſubſtantia?) Si enim dubia mea non reſolvant, forte quæſtiones meæ, ſi ita, uti incepi, ſim perrecturus, deſtruere poſſent omnia eorum prædicamenta, & imo totam ſcalam prædicamentalem ſubſtantiæ, cui tota eorum Phyſica & Pnevmatica eſt ſuperſtructa.

TANTUM.

Staatl. Bibliothek
Regensburg

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Thomasius, Christian,

<<Christiani Thomasii ...>> Quaestionum promiscuarum historico-philosophico-iuridicarum in Academia Fridericiana Anno 1693 publice ventilatarum maximam partem paradoxarum Dodecas

Halae Magdeburgicae [1693]

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/A.Diss.10820
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11077729-2